

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HUMBARACIBAŞILIK KÂTİBİ MUSTAFA
EFENDİ'NİN *RÛZMERRE MECMÛ'ASI*
(1143-1180/1730-1767)
İNCELEME-ÇEVİRİYAZI

MUAMMER KARAN

2501181514

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. FİKRET SARICAOĞLU

İSTANBUL – 2022

ÖZ

HUMBARACIBAŞILIK KÂTİBİ MUSTAFA EFENDİ'NİN

RÛZMERRE MECMÛ'ASI

İNCELEME-ÇEVİRİYAZI

Muammer KARAN

Bu çalışma İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Osmanlı Araştırmaları Bölümü, Şevket Rado Yazma Eserler Kitaplığı'nda bulunan ŞR 207/3 numaralı, müellifinin Ser-Humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi olduğu yazma eserin inceleme ve çeviriyazısıdır.

Yazma eseri rûzmerre ile devamındaki çeşitli notlardan olmak üzere iki kısımda değerlendirmek ve tümü bir mecmûa olarak isimlendirmek mümkündür. Gün tarihli bilgiler, rûzmerre olarak tarif ettiğimiz bölüm, 11 Muharrem 1143 (27 Temmuz 1730) ile 24 Zi'l-ka'de 1180 (23 Nisan 1767) tarihleri arasındaki tarihleri ihtivâ etmekde ve İstanbul merkezli tarihî ve sosyal olaylar sıralanmaktadır (vr. 31b-44a). İkinci kısım (vr. 44b-62a) bir usûl takip edilmeyerek kaleme alınan, fevâid türünden bilgilerin daha çok olduğu türlü notları ihtivâ etmektedir. Özellikle buradaki notlardan, müellifin kimliği ve biyografisiyle ilgili bilgiler elde edilmiştir. Şahsî işleriyle ilgili notlar, fevâid mecmûalarında sıkça rastlanan mücerreb reçeteler, yine söz konusu varaklardadır. Bu yönleriyle Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi'nin mecmûası, XVIII. yüzyılda Sultan I. Mahmud (1730-1754), III. Osman (1754-1757) ve III. Mustafa (1757-1767, saltanatının ilk on yılı) devirleriyle ilgili nâdir bilgileri, içeriden bir bakışla askerî cepheden gelişmeleri haber vermektedir. Söz konusu tarihler için, Rûzmerre tam bir kaynak eserdir ve ilk kez araştırma konusu olmaktadır. İçerdiği özel notlar îtibârıyla de dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Humbaracı, Rûzmerre, Mecmûa, Osmanlı Devleti, XVIII. Yüzyıl, I. Mahmud, III. Osman, III. Mustafa.

ABSTRACT

THE RŪZMERRE MECMŪA OF HUMBARACIBAŞILIK

KĀTİBİ MUSTAFA EFENDİ

(1143-1180/1730-1767)

ANALYSIS-TRANSCRIPTION

Muammer KARAN

This study is the analysis and transcription of the manuscript numbered ŞR 207/3, which is in the Şevket Rado Manuscripts Library of the Istanbul Research Institute, Department of Ottoman Studies, and the author is Ser-humbaracıyān Kātibi Mustafa Efendi.

It is possible to evaluate the manuscript in two parts, ruzmerre and the various notes that follow, and name it all as a journal. The day-dated information, the section we describe as rŭzmerre, includes the dates between 11 Muharram 1143 (27 July 1730) and 24 Dhu'l-Qada 1180 (23 April 1767), and lists the historical and social events based in Istanbul (vr. 31b–44a). The second part contains the notes, which were written without following a method, with more fevaid type of information. Especially from the notes here, information about the identity and biography of the author was obtained. Notes about his personal affairs, tried recipes that are frequently found in fevaid mecmuas, are also on the aforementioned leaves. With these aspects, the mecmua of Ser-humbaracıyan Katibi Mustafa Efendi gives rare information about the reigns of Mahmud I (1730-1754), Osman III (1754-1757) and Mustafa III (1757-1767, first decade of his reign) in the XVIIIth century, and informs about developments from the military front with an inside view. For the aforementioned dates, ruzmerre is a complete source and is the subject of research for the first time. It also draws attention with the special notes it contains.

Keywords: Humbaracı, Ruzmerre, Mecmua, Ottoman State, XVIIIth Century, Mahmud I, Osman III, Mustafa III.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, XVIII. yüzyıla âid Humbaracılıkbaşı Kâtibi Mustafa Efendi tarafından 1143-1180 (1730-1767) tarihleri arasında tutulan Rûzmerre inceleme-çeviriyazını ihtivâ etmektedir. Yazma eser İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Osmanlı Araştırmaları Bölümü, Şevket Rado Yazma Eserler Kitaplığı'nda bulunmaktadır (ŞR, nr. 207/3).

İki bölümden oluşan tezin ilk bölümünde ilk olarak rûzmerrenin XVIII. yüzyılda ihtivâ ettiği tarihler kısa olarak ele alınmış, Sultan I. Mahmud, III. Osman ve III. Mustafa devirlerinden bahsedilmiştir. Ardından Osmanlı tarih kaynağı olarak günlükler, rûznâmeler, rûzmerreler hakkında temel bilgiler verilmiş, kullanılan ıstılâhların tanımı yapılmış, önemlerinden bahsedilmiş ve belli başlı örnekleri sıralanmıştır. Daha sonra müellifin mesleğini tanıtmak amacıyla Humbaracı Ocağı kısaca ele alınmıştır. En son müellif ve yazma eser tanıtılmıştır. Müellifin kendisi, yakınları ve sâirler hakkındaki biyografik bilgiler analiz edilmeye ve özellikle yazarla ilgili ilk kez burada işâret edilen ayrıntılara işâret edilmiştir. Günlüğün özellikleri, içeriği ve kıymetiyle ilgili değerlendirmeler söz konusu teşhislerden sonra yer almaktadır.

İkinci bölüm günlüğün çeviriyazısıdır. Buradaki günlük ifâdesi veya tarifi kuşkusuz, günümüz anlamlarında ve kullanımındaki günlük/günlükler değildir. Rûzmerre'ye zaman zaman bu şekilde yapılan atıflar, kaynağın zihinde hemen yer etmesi amaçlıdır. Rûzmerre yazmanın 31b-44a varakları arasında yer almaktadır. Müellifin kendi mecmûası olan nüshanın diğer varaklarındaki (vr. 44b-62a) tüm notlar burada tanıtılmış, cildleme ve sâir ihtimâller sebebiyle bu sayfalardaki gün tarihli bilgi girişleri, rûzmerreye dâhil edilmiştir. Bu varaklardan yapılan örnek çeviriyazılar eklerde yer almaktadır. Yazma eser genel îtibârıyla bir asker kâtibin gözünden XVIII. yüzyıl Osmanlı dünyasına ışık tutmaktadır.

Humbaracıbaşılık Kâtibi Mustafa Efendi'nin Rûzmerre'sini tez konusu olarak öneren, dosyayı ve çeviriyazı metni her kelimesiyle kontrol edip tashih ve teşviklerde bulunan kıymetli hocam Prof. Dr. Fikret SARICAOĞLU'na müteşekkirim. Kaynak temininden ötürü İSAM Kütüphanesi ve çalışanlarına da şükranlarımı sunarım.

Metnin çeviriyazısını hazırlarken müşkilât çektiğim kelimelerin doğru okunmasını temin eden ve cömertce yardımlarını gördüğüm Yeniçağ Anabilim Dalı araştırma görevlileri Fatma ERDİM ve İsmail Emre PAMUK'a ayrıca teşekkür ederim. Nihayet, yetişmemde emeği olan Anabilim Dalı'ndaki hocalarıma teşekkürlerimi arz ederim.

Muammer KARAN

İstanbul 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	II
ABSTRACT.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

RÛZMERRE'NİN İHTİVÂ ETTİĞİ TARİHLER

1.1. Sultan I. Mahmud Devri (1730–1754).....	4
1.2. Sultan III. Osman Devri (1754–1757).....	4
1.3. Sultan III. Mustafa Devri (1757–1774).....	5

İKİNCİ BÖLÜM

RÛZNÂME, RÛZMERRE VE ÖRNEKLERİ

2.1. Rûznâme.....	7
2.2. Rûzmerre.....	8
2.3. Rûzmerre Örnekleri.....	8

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÛZMERRE'NİN BENZER ÖRNEKLERİYLE MUKAYESESİ

3.1. Berber Bedirî'nin Günlüğü.....	12
3.2. Sıdkî Mustafa'nın Günlüğü.....	13

3.3. Seyyid Hasan Muradî'nin Günlüğü.....	15
---	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HUMBARACI OCAĞI VE RÛZMERRE-MECMÛA'NIN

ÖNEMLİ İSİMLERİ

4.1. Humbaracı Ocağı.....	17
4.2. Humbaracıbaşı Süleyman Ağa.....	18
4.3. Humbaracı Receb Ağa.....	20
4.4. Müellif Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi.....	20

BEŞİNCİ BÖLÜM

RÛZMERRE'NİN METİN OLARAK İNCELENMESİ

5.1. Eserin Muhtevâsı ve Kaynak Değeri.....	24
5.2. Fizikî Özellikleri ve Dili.....	25
5.3. Eserin Çeviriyazısında İzlenen Yol.....	25

ALTINCI BÖLÜM

METİN (RÛZMERRE)

.....	26
-------	----

SONUÇ	63
--------------------	----

BİBLİYOGRAFYA	64
----------------------------	----

EKLER	68
--------------------	----

1. Rûzmerre – Mecmûa Ekleri.....	68
----------------------------------	----

2. Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi ile İlgili Belgeler.....	97
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

A. : Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, Ali Emîrî

Tasnifi, I. Abdülhamid

AE. SMST. III : Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, Ali Emîrî

Tasnifi, III. Mustafa

a.g.e. : adı geçen eser

a.g.m. : adı geçen makale

bk. : bakınız

BOA. : Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet

Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

C. : Cilt

C. : Cemâziyelâhir

Câ. : Cemâziyelevvel

C. AS. : Cevdet–Askeriye

C. TZ. : Cevdet–Tımar Zeâmet

çev. : çeviren

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

H. : Hicrî

İA : Millî Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi

haz. : hazırlayan

L. : Şevvâl

M.	: Muharrem
N.	: Ramazan
nr.	: numara
R.	: Rebûlâhir
Râ.	: Rebûlevvel
S.	: Safer
S.	: Sayı
s.	: sayfa
Ş.	: Şâban
ŞR	: Şevket Rado
trc.	: tercüme
TY.	: Türkçe Yazmalar
vb.	: ve benzerleri
vr.	: varak
Z.	: Zilhicce
Zâ.	: Zilkâde

GİRİŞ

XVIII. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin bir önceki yüzyıla göre değişim ihtiyacını sadece askerî olarak değil, ekonomik ve diplomatik açılardan da yönünü Batı'ya döndüğü, kendisini yenilemeye çalıştığı, değişim ve gelişimi başarmaya uğraştığı bir yüzyıldır. Sultan I. Mahmud, III. Osman ve III. Mustafa devirleri de bu yüzyılın ortasına denk gelen, Osmanlı Devleti'nde önemli olayların vuku bulduğu uzun bir zaman dilimidir.

Tez konumuz Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi tarafından tutulan rûzmerre ise hem bir pâyitaht sâkini hem de bir askerî kâtibin bakış açısıyla bu dönemlerin çeşitli yönleriyle daha yakından tanınmasına hizmet etmektedir.

Yazma Sultan III. Ahmed devrinden üç kayıtla başlar, daha sonra sırasıyla I. Mahmud, III. Osman ve III. Mustafa devirlerine geçilir (vr. 31b-44a). Kayıtlar yıl başlığı altında tarihleriyle sıralanmıştır, bu kayıtlar için İstanbul merkezli siyâsî ve sosyal olaylarla ilgili tutulan çeşitli kayıtlardır denilebilir. Pâdişâhların günlük hareketleri, şehzâdelerin ve hanım sultânların doğumu ve bu vesileyle yapılan şenlikler, sadriâzam, şeyhülislâm, defterdâr gibi üst düzey devlet ricâliyle çavuşbaşı, kapıcıbaşı, bostancıbaşı gibi daha alt düzeydeki devlet ricâlinin tâyinleri, azilleri, yine devlet görevlilerine tuğ ve şehir tevcihi, vefât kayıtları, mevâcibler, yangınlar ve zelzeleler gibi doğal âfetler, hava durumu, doğa olayları, inşâ edilen kalyonların deryâya indirilmesi, Kırım hanlarıyla ilgili -tâyin, azil, ziyâret, hediye- çeşitli kayıtlar, isyancıların dağıtılması ve benzeri olaylar rûzmerrenin genel içeriğini oluşturur.

Rûzmerre'de 1736-1739 Osmanlı-Rus-Avusturya savaşının özellikle Avusturya cephesiyle ilgili önemli bilgiler verilir; ordunun sefere çıkmasından, sefer güzergâhından, tâyinler ve azillerden, muharebelerden, Adakale ve Belgrad'ın Osmanlılar'a teslîminden, yapılan barış görüşmelerinden bahsedilir ve başka bir olayla ilgili bu kadar uzun bilgiler verilmez (vr. 32b-34a). Müellifin kimliği de rûzmerrede öne çıkar, müellif bazı aile bireyleri hakkında bilgiler verir, gittiği tekkeden ve tekkedeki mevlid okumalarından bahseder, tekke şeyhleri ve onların oğulları hakkında bilgiler verir. Sadâbâd'da pâdişâh huzurunda yapılan top ve

humbara atışları ve sonrasında pâdişâhın verdiği atıyyeler birçok kere kaydedilmiştir. Humbaracı Ocağı'nda bulunan bazı kimselerle birlikte özellikle humbaracı ağalarıyla ilgili verdiği bilgiler dikkat çekicidir. Taşradan gelen haberlerle ilgili kayıtlar varsa da azdır.

Yazmanın devamındaki varaklar (vr. 44b-62a) çok çeşitli kayıtlardan oluşur. Müellifin çok çeşitli notlarıdır. Eli kalem tutan Osmanlı şahsiyetlerinin defterlerinin zamanla mecmûa hâline dönüşmesi ve günümüze intikal eden örneklerinin, mecmûa, kadı el defteri, fevâid mecmûası ve benzeri türlü adlarla isimlendirildiği mâlûmdur. Yazarın kendisi için kaleme aldığı notlardır; muhâsebe kayıtları, ateşli silâhlarla ilgili bilgiler, ateşli silâh yapımında kullanılan malzemeler bu kısımda dikkat çeker. Müellifin kimliği de bu kısımda ortaya çıkar, müellif kendisine tevcîh olunan ferâşet-i şerîfe tezkiresinden söz eder, ferâşet tevcîhiyle alâkalı başka kişilerden de bahseder. Kiraladığı hâneyle ilgili bilgiler verir. Ağa efendisi Humbaracıbaşı Süleyman Ağa ve oğlu Receb Ağa'yla ilgili verdiği bilgiler önemlidir. Yazmada ayrıca bir kasrın inşasıyla ilgili ve Şehzâde Selim'in (III. Selim) velâdetiyle alâkalı şiirler bulunur, gülbank duâsı yer alır. Revâni ve halka tatlılarının tarifleri vardır.

Sultan I. Mahmud, III. Osman ve III. Mustafa devirleri sadâret kethudâlarının ve defterdârların tâyin ve azillerinin ilgili pâdişâh başlığı altında toplandığı kısım da mecmûada yer alır, aynı şekilde vezâret tevcîhâtı listesi de vardır ancak bu liste ilkinin aksine sadece Sultan III. Osman ve III. Mustafa devirlerini ihtivâ eder. Mecmûanın son kısmı, Osmanlı tarih kaynağı türü olarak vefeyât-nâme şekline bürünür¹. Osmanlı pâdişâhlarının ve ilgili pâdişâh devrindeki sadrıâzamların ismen belirtildiği ve çeşitli özelliklerinin (pâdişâhların doğumları, cülûsları, saltanatları, ölümleri, ömürleri; sadrıâzamların göreve geldikleri sene, görevde kaldıkları süre, nereli oldukları, âkıbetleri vb.) verildiği kısım önemli bir yer tutar (vr. 52b-56a). Burada pâdişâhlar Osman Gâzî'den III. Mustafa'ya kadar gelir. Mecmûada 1177, 1178 ve 1179 yılları için, ilgili ay başlığı altında ayın hareketleriyle birlikte mevsimlerle ilgili önemli günlerin, hava durumunun, müslümanlar ve hristiyanların bayramları kayıtlıdır. Metinde Latin harfleriyle yazılmış yazı temrînleri de vardır.

¹ Fikret Sarıcaoğlu, “Üsküdârî Seyyid Hasîb ve Vefeyât'ında Üsküdar'la İlgili Bilgiler”, **Üsküdar Sempozyumu IV**, 3-5 Kasım 2006, Bildiriler, C. II, İstanbul 2007, s. 547, 548.

Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi'nin rûzmerresi bu şekilde özetlenebilir. Metin resmî kaynaklarda, vekāyinüvîs tarihlerinde göremeyeceğimiz bilgileri, önemli ayrıntıları ihtivâ etmesiyle önemlidir. Aynı zamanda XVIII. yüzyıl Osmanlı dünyası için askerlik, tıp, mutfak kültürü gibi alanlarda içerdiği orijinal bilgilerle dönemi bir asker-kâtibin penceresinden farklı biçimde aydınlatır².

² **İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yazma Eserler Kataloğu**, C. II, haz. Günay Kut, Zehra Toska, Fatma Büyükkarcı Yılmaz, Tülay Gençtürk Demircioğlu, Arzu Atik, İstanbul 2014, s. 1026.

BİRİNCİ BÖLÜM

RÛZMERRE'NİN İHTİVÂ ETTİĞİ TARİHLER

1.1. Sultan I. Mahmud Devri (1730-1754)

Sultan I. Mahmud devri için Osmanlılar'da önemli gelişmelerin olduğu, XVIII. yüzyılın en parlak devri denilebilir. Patrona Halil isyanıyla amcası III. Ahmed'in yerine tahta geçen I. Mahmud sırasıyla Patrona ve akabindeki isyanları bastırarak tahttaki konumunu sağlamlaştırmıştır. Bu dönemde doğuda İran'la, batıda ve kuzeyde Avusturya-Rusya ittifakıyla savaşılmıştır. Doğuda İran'la iki farklı dönemde yapılan harpler neticede iki tarafın uzlaşısıyla sonuçlanmış, batıda ve kuzeyde özellikle Avusturya cephesinde yapılan harplerde ise askerî reformların da etkisiyle önemli başarılar kazanılmıştır. Belgrad ve Adakale geri alınmıştır. Neticede yapılan muâhedelerle II. Viyana Kuşatması'ndan bu yana Osmanlı Devleti en önemli kazançlarını sağlamıştır.

Dönemindeki harplerle birlikte barış siyâsetini de sürdüren I. Mahmud, çeşitli güç odaklarıyla mücâdele ederek devletin itibârını sağlamlaştırmış, Humbaracı Ahmed Paşa (Comte de Bonneval) eliyle başta askerî alanda olmak üzere çeşitli alanlarda yenilikler yapmış, mâliyeti dengede tutmuş, inşâ faâliyetlerinde de bulunmuştur³.

Rûzmerre'de I. Mahmud devri için isyan hareketleriyle bu hareketlerin bastırılması, devlet ricâlinin tâyin ve azilleriyle nefy ve katlleri, sultânın günlük hareketleri, deprem ve yangın gibi doğal âfetlerle hava durumu, güneş tutulması gibi kayıtlar, Rus-Avusturya savaşlarının özellikle Avusturya cephesiyle ilgili kayıtlar, pâyitahttaki gelişmeler, Kırım hanlarıyla ilgili kayıtlar öne çıkan konu başlıklarıdır.

1.2. Sultan III. Osman Devri (1754-1757)

3 yıllık saltanat süresiyle kısa süre tahtta kalan Osmanlı pâdişâhlarından olan Sultan III. Osman uzun yıllar Şimşirlik Dâiresi'nde kaldıktan sonra tahta geçmiştir.

³ I. Mahmud devrinin ayrıntılı değerlendirmesi için bk. : M. Münir Aktepe, “Mahmud I.”, **İA**, VII (1987), s. 158-165; Abdülkadir Özcan, “Mahmud I’”, **DİA**, XXVII (2003), s. 348-352.

Devrinde sık sık sadrîâzam değıştirmesiyle bilinir. Yine devrinde Dârussaâde Ağası Ebû Kûf Ahmed Ağa sultânın üzerinde etkili olmuştur. Hükümdârlığında III. Ahmed'in oğlu velîaht Şehzâde Mehmed vefât etmiş, İstanbul aşırı soğuk, sel, deprem, yangın gibi doğal âfetlerle sarsılmıştır. Özellikle 1755 Hocapaşa ve 1756 Cibali yangınları ağır hasar yaratmıştır. İmparatorluk genelinde eşkıyâlık ve âsâyışsizlik bertaraf edilmeye çalışılmış, müslim ve gayrimüslimlerle ilgili düzenlemeler yapılarak sosyal hayatın düzenlenmesine uğraşmıştır. Dış siyâsette ise Batı'ya karşı tarafsız davranılmış ve Yediyıl Savaşları'na dâhil olunmamıştır. Devrin tek antlaşması ise Danimarka Krallığı ile yapılan dostluk ve ticâret antlaşmasıdır.

Tebdîl gezilerinden hoşlanan sultân III. Osman çeşitli inşâ faâliyetlerinde de bulunmuştur. Devrinde Nûruosmaniye Câmii ve Külliyesi tamamlanmıştır⁴.

Rûzmerre'de III. Osman devri için devlet ricâlinin tâyin ve azilleri, pâdişâh huzûrunda top ve humbara tâlimleri, üç aylık mevâcibler, yangınlar, Nûruosmaniye Câmii'nin açılışı öne çıkan konu başlıklarıdır.

1.3. Sultan III. Mustafa Devri (1757-1774)

Sultân III. Mustafa devri Osmanlılar'da önemli atılımların gerçekleştirilmeye çalışıldığı bir devirdir. Sultânın tahta çıktıktan sonraki ilk icrâatları olumlu yönde seyretmiş ve devlet kademelerinde tasarruf sağlanmaya çalışılmıştır. Batı'da devam eden Yediyıl Savaşları'na özellikle Prusya'nın isteğine rağmen Sadrîâzam Râgıb Paşa'nın tarafsızlık politikasıyla dâhil olunmamıştır. Bu dönemde Baron de Tott eliyle askerî alanda ıslâhatlar yapılmıştır. Yine bu dönemde imparatorluk genelinde merkezî otoritenin zayıfladığı görülür. Dönemin en önemli olayı ise 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı ve bu savaşlarda arka arkaya alınan mağlubiyetlerdir. Bu mağlubiyetlerle askerî alandaki yetersizlik daha iyi görülmüş ve tecrübeli devlet adamlarının önemi daha iyi anlaşılmıştır. 1739'dan îtibâren sağlanan barış ortamına güvenilmesi ve askerî alandaki ilerlemelerin aksaması mağlubiyetlerin diğer sebeblerindendir.

⁴ Fikret Sarıcaoglu, “Osman III”, **DİA**, XXXIII (2007), s. 456-459.

III. Mustafa, devletin her alanda ilerlemesini isteyen gayretli bir hükümdârdı, ancak yetersiz kalmakla birlikte kaht-ı ricâl de devrinin önemli bir sorunu olmuştur. Bu dönemde uzun yıllar hânedânda doğum olmadığı için evlâdları Heybetullah Sultân ve Şehzâde Selim'in velâdetleriyle uzun süren şenlikler yapılmıştır. Sultan 1766 İstanbul depreminin yaralarını sarmaya çalışmış, yıkılan Fatih Câmii'ni Mehmed Tâhir Ağa'ya tekrar yaptırtmıştır. Çeşitli îmar faâliyetlerinde de bulunmuştur, İstanbul'da Laleli Külliyesi ve Üsküdar Ayazma Câmii bânîsi olduğu mühim eserlerdendir⁵.

Rûzmerre'de III. Mustafa devri için devlet ricâlinin tâyin ve azilleri, üç aylık mevâcibler, pâdişâh huzûrunda top ve humbara tâlimleriyle pâdişâhın ihsanları, yangınlar ve depremler gibi doğal âfetler, sultân ve şehzâde velâdetleriyle yapılan şenlikler, donanma-i hümayunla ilgili gelişmeler, halvet-i hümayunlar, Karaağac Sarayı'na yapılan göçler, 1179'da (1765) Kırım Hanı III. Selim Giray'ın ve maiyetinin İstanbul'da 28 günlük ikâmetleri sırasında yaşanan gelişmelerle ilgili kayıtlar öne çıkan konu başlıklarıdır.

⁵ Kemal Beydilli, “Mustafa III”, **DİA**, XXXI (2020), s. 280-283.

İKİNCİ BÖLÜM

RÛZNÂME, RÛZMERRE VE ÖRNEKLERİ

2.1. Rûznâme

Rûznâme rûz (gün) ile nâme (mektub) kelimelerinden oluşan birleşik bir isim olup Farsça kökenlidir. Her günkü vâridat, masârif veya vukûatın kaydına mahsus defter, yevmiyye, gazete, takvim anlamları vardır. Arapça'ya rûznâmec (rûznâmce) şeklinde geçen rûznâme kelimesinin Batı dillerindeki karşılığı journal'dır. Osmanlı maliyesinde muhâsebenin temel defterleri için de rûznâme kelimesi kullanılmış olup zamanla bu defterler rûznâmçe şeklinde adlandırılmıştır. Rûznâmeler genel anlamıyla günlük, özel anlamıyla ise pâdişâhların günlük faâliyetlerinin sır kâtiblerince kaydedildiği eser olarak tanımlanabilir⁶.

Sefer günlükleri olarak adlandırılacak, menzîlnâme olarak bilinen rûznâmeler de vardır. Yavuz Sultân Selim ve Kânûnî Sultân Süleyman dönemlerindeki seferler için Haydar Çelebi Rûznâmesi, yine Kânûnî Sultân Süleyman dönemi için Rodos, Alman ve Karaboğdan seferleriyle ilgili rûznâmeler, III. Mehmed'in Eğri Seferi Rûznâmesi bunlara örnektir. Bu alanda sır kâtiblerinin tuttuğu rûznâmelere ise IV. Murad'ın 1635 Revân seferi günlüğüyle II. Mustafa'nın 1695 Belgrad seferi günlüğü örnek gösterilebilir. IV. Mehmed döneminde sır kâtibi Abdî Ağa'nın (Nişancı Abdî Paşa) eseri ise rûznâmelerin ilk örneği olarak değerlendirilebilir.

XVIII. yüzyılda I. Mahmud devrinden itibaren sır kâtiblerince tutulmaya başlanan rûznâmelerin varlığı ise XIX. yüzyılın başlarında II. Mahmud devrine kadar sürer. Sır kâtibleri aslında eserlerini rûznâme şeklinde adlandırmamışlar, bir çeşit arşiv belgesi olarak kaleme aldıkları kayıtları “vekâyi-nâme, zabt-ı vekâyi-i yevmiyye-i hazret-i cenâb-ı şehriyârî, vekâyi-i yevmiyye” gibi başlıkları taşımıştır⁷.

⁶ Fikret Sarıcaoğlu, “Rûznâme”, **DİA**, XXXV (2008), s. 278.

⁷ Sarıcaoğlu, “Rûznâme”, s. 278. Sır kâtiblerinin rûznâmeleriyle birlikte rûznâmelere çalışılanlar, tez olarak hazırlananlar ve neşre hazırlanmakta olanlarla ilgili ayrıntılı bilgiler için bk. : Sarıcaoğlu, “Rûznâme”, s. 278-281; Erhan Afyoncu, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**,

2.2. Rûzmerre

Rûzmerre sözlükte “günlük veya sürekli meydana gelen bir şey, ortak bir şey veya olay” anlamlarına gelen bir kelimedir⁸. Sır kâtiblerinin kayıtları dışında günlük hâdiseleri aktaran ve müellifleri tarafından “vâkıât-ı rûzmerre, cerîde, vak‘anâme” gibi adlarla da anılan diğer Osmanlı tarih telifleri “rûzmerre” başlığı altında kategorileştirilebilir⁹. Bazı durumlarda kaynağın rûznâme ya da rûzmerre şeklinde sınıflandırılmasında karışıklık ortaya çıkar; orijinal bilgiler veren, bahsedildikleri devrin kronolojisini yansıtan rûznâme ve rûzmerrelerin birbirleriyle mukayesesi ise daha ayrıntılı ve sağlıklı bilgiler edinilmesini sağlar. Rûznâmeler sarayın bakış açısını ortaya koyarken rûzmerreler olayların dışarıdan nasıl değerlendirildiğini ortaya koyar¹⁰.

2.3. Rûzmerre Örnekleri

Osmanlı tarih kaynakları olarak rûzmerreler üzerinde henüz lisansüstü veya makale seviyesinde bir çalışma bulunmamaktadır. Söz konusu günlüklerin öncelikle envanterinin çıkarılması, tasnifi ve tahlîli ilk yapılacak işler arasındadır. Tez konumuz olan rûzmerre tarihî gelişmelerin günlük olarak kaydedildiği bir eserdir. Dolayısıyla siyâsî gelişmelerin öncelikle yer aldığı rûzmerreler tezin kapsama alanındadır. Bununla birlikte Osmanlı yüzyıllarında her sınıftan ve her meslekten kalem erbâbının gün gün notlar aldığı ve bunların bir kısmının da genellikle tek nüshalar hâlinde günümüze ulaşmış olduğu bilinmektedir. Tarihî vak‘aların kaydedildiği günler en çok bilinenler olmakla birlikte, müslim veya gayrimüslim pek çok Osmanlı, dinî, askerî, tarihî veya türlü türlü sâiklerle içinde yaşadığı muhitte ilgili bilgilerini günlük notlar hâlinde kaleme almıştı. Belli başlı rûzmerre örnekleri, kısaca aşağıda sıralanmıştır.

Eremya Çelebi'nin *Rûznâme*'si 1648–1663 tarihleri arasında tutulmuş bir günlük olup 1651 senesi hâricinde on beş senelik vukûatı ihtivâ eder. Birçok noktada

İstanbul 2018, s. 113-115; Abdülkadir Özcan, *Osmanlı'da Tarih Yazımı ve Kaynak Türleri*, İstanbul 2020, s. 80,196,197,198,243,244.

⁸ James W. Redhouse, *A Turkish And English Lexicon*, Constantinople 1890, s. 993.

⁹ Sarıcaoğlu, “Rûznâme”, s. 278.

¹⁰ Fikret Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi: Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*, İstanbul 2001, s. XXV.

mufassal bilgi veren müellif İstanbul'da sarayda ve devlet ricâli arasında geçen vak'aları günü gününe yazar¹¹. Nişancı Abdurrahman Abdî Paşa'nın *Vekayinâme*'si 1648–1682 tarihleri arasında olup, olaylar Sultan IV. Mehmed merkeze alınarak gün gün anlatılır¹². Sünbülî tarikatından olan Seyyid Hasan günlüğünü 1660–1665 tarihleri arasında tutmuştur. Sohbetnâme adıyla bilinen günlük İstanbul'daki günlük yaşamdan sohbet meclislerine, yemek kültüründen Sünbülî tarikatının âdâb ve erkânına kadar uzanan geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Osmanlılar'da erken bir tarihte kişinin açısından da önemli bir eserdir¹³.

Mevkûfat Kalemi halîfesi Üsküdarî Abdullâh Efendi *Vâkıat-ı Rûzmerre* isimli eserinde 1688–1693 tarihleri arasındaki hâdiseleri gün gün anlatır. Dört ciltlik eserinin her bir cildinde bir yıllık olayları oldukça teferruatlı bir şekilde kaleme almıştır¹⁴.

1715 Mora seferinde Sultan III. Ahmed'le birlikte bazı menzilleri dolaşan Vahîd Mahtûmî bu gezilerini günlük şeklinde kaleme almıştır. Bu eser ilk olarak fetihnâme kâbul edilse de yapılan yeni bir araştırmayla eserin rûznâme–rûzmerre türü bir eser olduğu tespit edilmiştir¹⁵.

Sadreddin-zâde Telhisî Mustafa Efendi'nin cerîdesi de önemli bir rûzmerre örneğidir. Mustafa Efendi cerîdesini 1711–1735 tarihleri arasında tutmuştur. Eserinde birinci elden önemli bilgiler veren müellif şahsî hayatına dair de bilgiler verir. Devrin siyâsî ve askerî gelişmeleri, Lâle Devri'nin eğlenceleri, tâyinler ve aziller, doğal âfetler günlükte bahsedilen konulardandır. Kadı olan Mustafa Efendi kadılık vazîfesi için farklı şehirlere giderken yaptığı yolculukları ve ikâmet ettiği şehirlerin özelliklerini, vaziyetlerini yazar. Günlük XIX. yüzyılda Sadık adlı birinin

¹¹ Eremya Çelebi Kömürcüyan, *İstanbul Tarihi, XVII. Asırda İstanbul*, trc. ve tahşiye eden Hrand D. Andreasyan, İstanbul 1952, s. XVIII.

¹² **Abdurrahman Abdî Paşa Vekâyi'nâmesi**, [Osmanlı Tarihi (1648-1682)], haz. Fahri Çetin Derin, İstanbul 2008.

¹³ Afyoncu, **a.g.e.**, s. 116; Cemal Kafadar, “Ben ve Başkaları: On Yedinci Yüzyıl İstanbulu'nda Bir Dervişin Güncesi ve Osmanlı Edebiyatında Birinci Ağzdan Anlatılar”, **Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken**, İstanbul 2014, s. 39-71.

¹⁴ Üsküdarî Abdullâh Efendi, **Vâkı'ât-ı Rûzmerre**, haz. Erhan Afyoncu–Recep Ahışhalı–Mahmut Ak –Muzaffer Doğan, Ankara 2017.

¹⁵ Afyoncu, **a.g.e.**, s. 117; Veysel Göger–Hüseyin Sarıkaya, “Mora'nın İstirdâdına Dair Bir Kaynak Değerlendirmesi ve Nâdir'in Vâkı'ât-ı Gazavât'ı”, **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, S. 20, İstanbul 2009, s. 5.

eline geçmiştir ve günlükte Sadık'ın 1819–1822 yılları arasındaki gelişmeleri yazdığı görülür. Sadık'ın eklemelerinde yeniçerilere yönelik olumsuz bakış açısıyla Yunan isyanı ön plana çıkar¹⁶.

Teşrifatçı Mehmed Âkif Bey'e ait *Târih-i Cülûs-ı Sultan Mustafa Han-ı Sâlis* teşrifata ve dönemindeki merâsimlere ilişkin bir eser olmakla birlikte Sultan III. Mustafa'nın günlük hayatına dair verdiği bilgilerle rûznâme-rûzmerre özelliği de gösterir¹⁷. Yanlışlıkla Mehmed Hasib Rûznâmesi olarak isimlendirilmiş ancak gerçekte müellifi belli olmayan bir günlük ise 1768–1781 tarihleri arasındadır. Eserdeki kayıtlar düzensiz olup ağırlık noktasını 1769–1774 tarihleri arasındaki olaylar oluşturur. Özellikle Osmanlı–Rus Savaşı'yla ilgili verdiği bilgiler açısından önemlidir¹⁸. Müellifi meçhul bir sefer rûznâmesinde ise 1769–1770 tarihlerindeki sefer ahvâli anlatılır¹⁹.

9 Zilkâde 1187–18 Rebûlâhir 1205 (22 Ocak 1774–25 Aralık 1790) tarihleri arasında tutulan ve müellifinin kesin olarak bilinmediği bir Rûzmerre ise I. Abdülhamid devri ile III. Selim'in ilk yıllarında kaleme alınmıştır²⁰. Taylesanizâde Hâfız Abdullâh Efendi'nin 1785–1789 tarihleri arasındaki olayları kaleme aldığı günlüğü daha çok İstanbul'daki gelişmelerle alâkalıdır. Günlük I. Abdülhamid'in son yıllarıyla III. Selim'in ilk saltanat yılına aittir. Günlükte olaylar oldukça ayrıntılı bir şekilde kaleme alınmıştır. Eser İstanbul'un sosyal tarihi için de önemli bir kaynaktır²¹.

Georg Oğulukyan tarafından 1806–1810 tarihleri arasında tutulan günlük dönemin İstanbul'unda yaşanan siyâsî gelişmelerle ilgili önemli bilgiler verir²². Soğan Ağa Camii İmamı Hâfız Mehmed Efendi tarafından tutulan cerîde ise 1807-

¹⁶ Afyoncu, **a.g.e.**, s. 117,118; Selim Karahasanoğlu, **Kadı ve Günlüğü: Sadreddinzâde Telhisî Mustafa Efendi Günlüğü (1711 – 1735) Üstüne Bir İnceleme**, İstanbul 2013.

¹⁷ Teşrifatçı Mehmed Âkif Bey, *Târih-i Cülûs-ı Sultân Mustafa Han-ı Sâlis, Sultan Üçüncü Mustafa Tarihi (İnceleme–Tıpkıbasım)*, haz. Erhan Afyoncu, İstanbul 2012, s. 18,19.

¹⁸ **Müellifi Meçhûl Bir Rûznâme, Osmanlı-Rus Harbi Esnâsında Bir Şâhidin Kaleminden İstanbul (1769 – 1774)**, haz. Süleyman Göksu, İstanbul 2007.

¹⁹ Afyoncu, **a.g.e.**, s. 119.

²⁰ Afyoncu, **a.g.e.**, s. 119.

²¹ **Taylesanizâde Hâfız Abdullah Efendi Tarihi, İstanbul'un Uzun Dört Yılı (1785 – 1789)**, haz. Feridun M. Emecen, İstanbul 2003.

²² **Georg Oğulukyan'ın Ruznamesi 1806 1810 İsyancıları: III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdar Mustafa Paşa**, trc. Hrand D. Andreasyan, İstanbul 1972.

1815 tarihleri arasında olup İstanbul'da meydana gelen önemli olaylar, siyâsî gelişmeler, kendisi ve yakın olduğu kişilerle ilgili verdiği bilgiler cerîdedeki kayıtlardandır²³. Hâfız Hızır İlyas Ağa tarafından yazılan *Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye* 1812–1830 yılları arasındaki saray hâdiselerini ayrıntılı olarak ihtivâ eder, rûzmerre şeklinde kaleme alınmıştır. Saray hayatının bilinmesi açısından önemli olan eser saray hayatındaki gerçekleri yansıtmaları bakımından da önemlidir²⁴.

²³ Kemal Beydilli, **Osmanlı Döneminde İmamlar ve Bir İmamın Günlüğü**, İstanbul 2018.

²⁴ Hâfız Hızır İlyas Ağa, **Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat, Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye**, haz. Ali Şükrü Çoruk, İstanbul 2011.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÛZMERRE'NİN BENZER ÖRNEKLERİYLE MUKAYESESİ

3.1. Berber Bedirî'nin Günlüğü

Şamlı Ahmed Bedirî XVIII. yüzyılda Şam ve havâlisinde meydana gelen olayları kaleme alarak bir günlük tutmuştur. Müellifin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir, eserinde kendisinden ve ailesinden pek söz etmez. Bedirî'nin günlüğünü istinsah eden Şeyh Mehmed el-Kasımî müellifin tam künyesini “Şihabuddin Ahmed bin Bedir el-Bedirî eş-Şehir bi'l-Hallak” olarak verir. Berber olan Bedirî Şam'ın güneybatısında bulunan, hac yolu üzerinde yer alan Kubeybat mahallesinde doğmuştur. Mütedeyyin bir ailede büyüyen Bedirî'nin şahsiyetinin oluşmasında özellikle dinî yöndeki yaşayışıyla annesinin etkisi olmuştur. Günlükte yazılanlardan babasının günlüğünü yazmaya başlamadan önce vefât ettiği anlaşılır, büyük bir ihtimalle babası da berberdi. Orta halli bir aileye mensûb olan Bedirî'nin ailesinin Kubeybat mahallesinde evleri vardı, babasının vefâtından sonra Ta'dil mahallesine taşınmışlar, burada yeni bir ev almışlardı. Burada bir kız çocukları dünyaya gelene kadar sıkıntı çekmişlerdi. Bedirî biri 1742'de dünyaya gelen bir kızından ve kendisi gibi dindar yetiştirmeye çalıştığı Mustafa adındaki oğlundan başka ailesi hakkında bilgi vermez. Sa'diyye tarikatı mensûbudur.

Bedirî, günlüğünde, 1741–1762 (H. 1154-1175) tarihleri arasında Şam ve havâlisinde meydana gelen olayları günlük şeklinde kaleme almıştır. İdarî görevlilerin faaliyetleri, yiyecek fiyatları, hava durumu, halkın vaziyeti günlüğünün başlıca konularındandır. Günlük *Havâdisü Dımışk el-yevmiyye* olarak bilinir. Bedirî'nin duyduğu ve gördüğü olaylar karşısında infîâle kapılan bir yapısı vardır, bu olayları unutmamak için de gün gün yazmıştır. 21 sene boyunca günlük tutan Bedirî'nin hayatında belli bir olgunluğa eriştikten sonra günlüğünü tuttuğu söylenebilir. Bedirî'nin günlüğünü XIX. yüzyılda Şeyh Mehmed Said el-Kasımî istinsah etmiş, Dr. Ahmet İzzet Abdülkerim ise Şam Zahirîyye Kütüphanesi'ndeki

nüshayı, Kahire Timuriyye Kütüphanesi'ndeki nüshayı ve asıl nüshayı karşılaştırarak tenkitli metin neşrini 1959'da Kahire'de yayınlamıştır²⁵.

Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi'nin rûzmerresiyle Bedirî'nin günlüğü arasındaki kıyaslamaya bakacak olursak; Kâtib Mustafa 1154 Zilhiccesi'nin evâhırlarında (Şubat–Mart 1742) kuyruklu yıldızın doğduğunu yazar (vr. 34b). Bedirî ise 1155 senesi başlığını attıktan hemen sonra Muharrem ayında (Mart–Nisan 1742), o günlerde gece yarısından fecre kadar her gece doğudan uzun kuyruklu bir yıldızın ortaya çıktığını, epey kaldıktan sonra kaybolduğunu yazar²⁶. Aynı olay iki yazar tarafından 1157 senesi başlığı atıldıktan hemen sonra Muharrem ayında (Şubat–Mart 1744) yine zikredilir (Kâtib Mustafa Efendi vr. 34b)²⁷. Kâtib Mustafa Efendi evâhır-ı Receb 1156'da (Ağustos–Eylül 1743) Mîr'ül-hac Süleyman Paşa'nın vefât ettiğini ve Esad Paşa'nın vezîrlikle mîr'ül-hac olduğunu yazar (vr. 34b). Bedirî ise 1156 senesi başlığında 7 Receb'de (27 Ağustos 1743) Süleyman Paşa b. Azm'ın vefât haberinin Şam'a ulaştığını, 8 Receb'de ise (28 Ağustos) Süleyman Paşa'nın cenâzesinin Şam'a ulaştığını, cenâzenin aile mezarlığına defnedildiğini yazar²⁸. 24 Şâban'da ise (13 Ekim) Hama hakimi Esad Paşa b. Azm'ın Hac emîrliği ile beraber Şam vâililiğine atandığı haberinin geldiğini yazar²⁹. İstanbul ile Şam arasındaki mesâfe ve haberlerin karşılıklı ulaşma süresi düşünüldüğünde iki kayıt birbirleriyle uyur. Kâtib Mustafa Efendi 1163 senesi başlığı altında 28 Muharrem'de (7 Ocak 1750) kısmî güneş tutulmasının gerçekleştiğini yazar (vr. 35b). Bedirî de yine 1163 senesi başlığı altında 28 Muharrem günü güneş tutulması olduğunu ve bu durumun üç saate yakın sürdüğünü, halkın Emevi Camii'inde küsûf namazı kıldığını yazar³⁰.

3.2. Sıdkî Mustafa'nın Günlüğü

XVIII. yüzyılın ortalarında bir günlük kaleme alan Sıdkî Mustafa Osmanlı ilmiyesine mensûb bir yazardır. Sıdkî Mustafa, Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde bir ibtidâ'-i hâric müderrisiydi. Meslekî kariyerinde sürekli ilerleme kaydetmek isteyen

²⁵ Berber Bedirî'nin Günlüğü 1741–1762, Osmanlı Taşra Hayatına İlişkin Olaylar, çev. Hasan Yüksel, Ankara 1995, s. III–X.

²⁶ Berber Bedirî'nin Günlüğü, s. 9,10.

²⁷ Berber Bedirî'nin Günlüğü, s. 42.

²⁸ Berber Bedirî'nin Günlüğü, s. 33.

²⁹ Berber Bedirî'nin Günlüğü, s. 35.

³⁰ Berber Bedirî'nin Günlüğü, s. 104.

müellif, 1780–1781'de Yenişehir mollalığına yükselmiş, 1787–1788'de Mısır kadısı olmuş, 1789–1790'da da Mekke pâyesiyle kariyerindeki en üst mevkiye yükselmiştir. 1790–1791'de vefât eden yazarın kaynaklarda Reşîd Ahmed Efendi adında bir oğlunun olduğu ve 1822'de ilmiyede üst mevkilere ulaştığı kaydedilir. Müellifin Manisa'dan eğitim için gelen kardeşi ve yaptığı evlilik de günlükte zikredilir³¹.

Günlük İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ne kayıtlı TY. 10985 numaralı yazmadır³². Sıdkî Mustafa, günlüğünü, 1749-1756 tarihleri arasında tutmuştur. Ta'lik yazı ile kaleme alınan günlük, İstanbul'daki resmî hayat, müellifin eğitimi, kariyeri ve biraz da özel hayatı üzerine şekillenmiştir. Günlükte pâdişâhların faaliyetleri özellikle zikredilir, saray halkının Topkapı Sarayı ile Boğaziçi arasındaki mevsimlik gidiş-gelişleri ele alınır, yazar astronomik ve meteorolojik bilgiler de verir. Saraydaki ve devlet kademelerindeki görevlilerin tâyin, azil, sürgün ve îdam bilgileri bazı tutarsızlıklar içermekle birlikte günlükte yer alır. Günlük özellikle XVIII. yüzyıl ilmiyesini farklı yönlerden aydınlatmasıyla önemlidir. İlmiye kadrolarının kuşaktan kuşağa nüfûzlu ailelerin elinde olmasıyla yüksek talebe rağmen yetersiz görev sahası ilmiyede bilinen olumsuzluklardır ve bu olumsuzluklara Sıdkî Mustafa'nın günlüğünde de şâhid olunur. Sıdkî Mustafa kariyerinde devamlılığı sağlayamamış ve kariyerini sâde bir müderris olarak bile tamamlayamamıştır. Birçok sınava giren, mollalık için ön şartları sağlayan Sıdkî Mustafa başarısızlığının sebebi olarak ulemâ aileleri Damad-zâdeler'le Molla-zâdeler'i gösterir. Eser bir âlimin ideallerini göstermesi bakımından değerlidir³³.

Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi'nin rûzmerresiyle Sıdkî Mustafa'nın günlüğünü karşılaştıracak olursak; Kâtib Mustafa Efendi 1162 senesi başlığı altında 15 Safer'de (4 Şubat 1749) Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Yûsuf Efendi'nin vefât edip yerine Abdî Ağa'nın tekrâr kethudâ olduğunu yazar (vr. 35b). Sıdkî Mustafa da 1162 senesi başlığı altında 15 Safer'de Vezîr Kethudâsı Yûsuf Ağa'nın vefât edip eski cebecibaşı

³¹ Madeline C. Zilfi, “Bir Müderrisin Günlüğü: Osmanlı Biyografi Çalışmaları İçin Yeni Bir Kaynak”, çev. Selim Karahasanoğlu, **Doğu Batı Düşünce Dergisi, Oryantalizm II**, Ankara 2002, s. 186,187,190.

³² Ali Aslan, “18. Yüzyıl Osmanlı İlim Hayatından Bir Kesit: Sıdkî Mustafa Efendi'nin Günlüğü ve Mülâzemet Yılları”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul 2015, s. 1.

³³ Zilfi, **a.g.m.**, s. 184–194.

Abdî Ağa'nın kethudâ olduğunu yazar³⁴. Kâtib Mustafa Efendi 1163 senesi başlığı altında 20 Cemâziyelevvel'de (27 Nisan 1750) Mercan semtinde yangın çıktığını, söndürüldüğünü, yangının daha sonra Yorgancılar tarafına kadar uzanıp çarşının çoğu kısmını tahrip ettiğini kaydeder (vr. 35b). Sıdkî Mustafa ise 1163 senesi başlığı altında 20 Cumâdelûlâ'da Pazartesi gecesi tahminen saat dörtte Vâlîde Hanı yakınında yangın çıktığını, yangın söndürülmeye yakın iken Yorgancılar çarşısından tekrar başladığını, ertesi gün saat beşe kadar sürerek çoğu yerin yandığını yazar³⁵. Kâtib Mustafa Efendi 1164 senesi başlığı altında 5 Şâban'da (29 Haziran 1751) yeniçeri ağasının azledilip yerine sâbık Kulkethudâsı Hacı Hasan Ağa'nın taşradan getirtilip yeniçeri ağası olduğunu yazar (vr. 35b-36a). Sıdkî Mustafa ise 1164 senesi başlığı altında 5 Şâban Salı günü Dergâh-ı âlî yeniçeri ağasının azledilip yerine sâbık Kulkethudâsı el-Hac Hasan Ağa'nın mevsûl olduğunu yazar³⁶.

3.3. Seyyid Hasan Muradî'nin Günlüğü

XVIII. yüzyıl ortasında 1754–1766 tarihleri arasını kapsayan bir günlük kaleme alan Seyyid Hasan Muradî, Muradî Hankâhı şeyhi Ali en-Nakşibendî'nin halîfesidir. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın yanında yetişmiştir, paşaya ve ailesine olan yakınlığı günlükteki kayıtlarından anlaşılır. Günlüğünde kendisini “es-Seyyid Hasan en-Nakşibendî el-Murâdî el-İsmetî” şeklinde tanıtır, babası hakkında bilgi vermez. Kardeşinin adını “Mehmed Sa‘îd b. İbrâhîm Efendi” olarak verir, ancak öz mü üvey mi olduğunu belirtmez; kendisi için kullandığı es-Seyyid unvanını kardeşi ve babası için kullanmaz, anne tarafından seyyid olması muhtemeldir. Seyyid Hasan günlüğünde ailesi hakkında fazla bilgi vermez; hanımı “İspir Kadın”dan iki yerde bahseder, ayrıca iki torununun mektebe başladığını yazar, ancak ayrıntılara girmez. Ayrıca hocasının vefâtıyla ilgili de bir kayıt vardır, ancak yine ayrıntıya girmez. Sultanahmet civarında ikâmet ettiği anlaşılan Seyyid Hasan'ın ne zaman vefât ettiği ve nerede medfûn olduğu bilinmemektedir.

Seyyid Hasan'ın günlüğü İstanbul Arkeoloji Müzeleri Ktb. nr. EY397'de kayıtlıdır. Günlük İstanbul merkezli olup çok çeşitli konuları ihtivâ eder. Osmanlı

³⁴ Sıdkî Mustafa'nın Günlüğü, s. 59.

³⁵ Sıdkî Mustafa'nın Günlüğü, s. 72,73.

³⁶ Sıdkî Mustafa'nın Günlüğü, s. 82.

bürokrasisinde meydana gelen tâyinler, aziller ve sürgünler, yangınlar ve depremler gibi doğal âfetler, pâdişâh ve hânedânla ilgili hâdiseler, devlet törenleri günlükte bahsedilen konulardandır. Bazen olayların kânûnî yönü hakkında bilgi verilir, müellifin bürokrasiye olan yakınlığı da günlükte görülür³⁷.

Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi'nin rûzmerresiyle Seyyid Hasan'ın günlüğünü karşılaştıracak olursak; Kâtib Mustafa Efendi 1168 senesi başlığı altında 28 Rebûlevvel'de (12 Ocak 1755) Şeyhülislâm Murtaza Efendi'nin azledilip yerine İran'a giden Abdullâh Efendi'nin şeyhülislâm olduğunu yazar (vr. 36b). Seyyid Hasan da 28 Rebûlevvel 1168'de Şeyhülislâm Seyyid Murtaza Efendi'nin azle telh-kâm ve İran kadı'askerinin mesned-i fetvâ ile şirin-kâm olduğunu yazar³⁸. Kâtib Mustafa Efendi 1170 senesi başlığında 5 Muharrem Perşembe günü (30 Eylül 1756) Mîrahûr-ı Evvel Gül Ahmedpaşa-zâde Ali Bey'e Rumeli ile üç tuğ verildiğini yazar (vr. 37a). Seyyid Hasan da 1170 senesi başlığı altında 5 Muharrem'de sadrîâzam sarayında ziyâfet gününde pâdişâh huzurunda Mîrahûr-ı Evvel-i Şehriyârî Kel Ahmedpaşa-zâde Ali Bey'e üç tuğ ile Rumeli mansıbının ihsân edildiğini ve kürk giydirildiğini yazar³⁹. Kâtib Mustafa Efendi 1172 senesi başlığı altında 12 Muharrem'de (15 Eylül 1758) Kurban Bayramı gecesinde Kütahya'da merhûm olan eski sadrîâzam Ali Paşa'nın cenâzesinin getirtilip Cuma gecesı akşamdan sonra Samatyakapısı'ndan İstanbul'a duhûl ettiğini ve camii şerîflerinde olan kendi türbesine defnedildiğini kaydeder (vr. 38a). Seyyid Hasan da 12 Muharrem 1172'de izn-i hümayûnla Cuma akşamı merhûm Hekimbaşı-zâde Ali Paşa'nın na'sının Kütahya'dan İstanbul'da olan camii şerîfindeki türbesine getirilip tedfîn edildiğini yazar⁴⁰.

³⁷ Seyyid Hasan Muradî, **Bir Kâtibin Kaleminden İstanbul'un 12 Yılı (1754–1766)**, haz. Recep Ahışalı, İstanbul 2016, s. XIV – XLI.

³⁸ Seyyid Hasan Muradî'nin Günlüğü, s. 2.

³⁹ Seyyid Hasan Muradî'nin Günlüğü, s. 21.

⁴⁰ Seyyid Hasan Muradî'nin Günlüğü, s. 66.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HUMBARACI OCAĞI VE RÛZMERRE-MECMÛA'NIN

ÖNEMLİ İSİMLERİ

4.1. Humbaracı Ocağı

Farsça hum-i pâreden (içine para konan küp) bozma bir sözcük olan humbara (kumbara) sözcüğü küçük küp, küpçeğiz mânâsına gelir⁴¹. Humbara demir veya tunçtan yapılmış, içinde patlayıcı madde bulunan, el ile (humbara-i dest) ya da havanla (humbara-i kebîr) atılan bir çeşit yuvarlak merminin adıdır. Bu silâhı yapan ve kullanan humbaracıların mensûb oldukları ocak ise Osmanlı Devleti'ndeki askerî sınıflardan biridir. Kapıkulu Ocakları'nın yaya kısmından olan humbaracı sınıfının XV ve XVI. yüzyıllarda kurulduğu, humbaranın Fatih Sultan Mehmed devrinde icad edildiği, 1475 İşkodra Muhasarası'nda kullanıldığı belirtilir⁴².

Humbaracıların esas kısmı timar sahibi olanlardı, bunlar kalelerde hizmet ederlerdi, humbaracıların timarları görev yaptıkları kalelerin civarındaydı. Merkezde bulunan humbaracıbaşı timarlı humbaracıların başıydı, asıl humbaracı sınıfı bu zeâmet ve timar sahibi olanlardı⁴³. Önceleri cebeci ve topçu ocaklarına bağlı olan ulûfeli humbaracılar ise merkezde bulunurlardı; havanla bomba atanlar topçulara, bombaların yapımı ile uğraşanlar ise cebecilere bağlıydı⁴⁴.

İlk zamanlarda bütün topçu kuvvetleri gibi istenen seviyede olan humbaracılık XVII. yüzyıldan itibaren ihmâle uğramış ve zamanla önemini kaybetmiştir. Bu durum üzerine XVIII. yüzyılda I. Mahmud devrinde ocağın Avrupaî tarzda ıslahı için Humbaracı Ahmed Paşa görevlendirilmiştir. Ahmed Paşa Fransız asıllı olup esas ismi Comte de Bonneval'di, onun Avrupa'da yaşadığı olaylar

⁴¹ Mustafâ ibn İbrâhîm, **Fenn-i Humbara, Humbara ve Ateşli Silahlar**, haz. Salim Aydüz, Şamil Çan, İstanbul 2015, s. 17.

⁴² Ahmet Halaçoğlu, "Humbaracı", **DİA**, XVIII (1998), s. 349.

⁴³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti Teşkilâtından Kapukulu Ocakları II: Cebeci, Topçu, Top Arabacıları, Humbaracı, Lâğımcı Ocakları ve Kapukulu Suvarileri**, Ankara 1944, s. 117,118.

⁴⁴ Gabor Agoston, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Askeri Gücü ve Silah Sanayisi**, çev. Tanju Akad, İstanbul 2006, s. 64.

karşısında siyâsî gâyelerle Osmanlılara sığınmak için Müslüman olması ve Osmanlıların askerî ıslahata olan ihtiyaçları aynı zamana denk gelmişti. Sadrîâzam Topal Osman Paşa'nın davetiyle İstanbul'a gelen ve 1733'te Hekimoğlu Ali Paşa'nın sadrîâzamlığında icrâata başlayan Ahmed Paşa ulûfeli humbaracı ocağını tesîs etmiştir. Bunun için Bosna taraflarından üç yüz nefer alınmış, Üsküdar'da Ayazma Sarayı'nda bir imalâthâne ve bir kışla yapılmıştır. Bu sûretle 301'i timarlı ve 300'ü ulûfeli olmak üzere toplam humbaracı mevcûdu 601'i bulmuştur⁴⁵. Ahmed Paşa zamanın en ileri tekniğine uygun olarak humbara döktürmüştü, Hendesehâne diye de anılan Humbarahâne'de hesâb ve hendeseyle eğitim öğretim yapılıyordu. Humbaracıbaşının denetiminde olan ocak aynı zamanda sadrîâzâmın nezâreti altına alınmıştı. Ahmed Paşa'nın Humbaracı Ocağı için koyduğu esaslar bir telhisle I. Mahmud'a arzedilmiş, bir nizâmname hazırlanmıştır. Böylece ocağın teşkilâtı tespit edilmiş, askerlerin teçhizâtı, elbiseleri ve emeklilikleri belirli hükümlere bağlanmıştır⁴⁶.

I. Abdülhamid devrinde çeşitli atılımlar olsa da humbaracı sınıfının detaylıca ele alınıp gerekli düzenlemelerin yapılması III. Selim devrinde olmuştur. 1792'deki kânunnâmeyle ocağın teşkilâtı ve askerlerin vaziyeti yeniden nizâm altına alınmıştır. Yine 1792'de Halıcıoğlu'nda birçok yapıyı bünyesinde barındıran, Söğüt tarafının lağımıcılara, Hasköy tarafının ise humbaracılara ayrıldığı Humbarahâne Kışlası inşâ edilmiştir. Bu dönemde bazı iç olaylara karışan humbaracılar Kabakçı Mustafa İsyanı'nda âsilere yardım etmişlerse de daha sonra Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması esnâsında II. Mahmud'a yardım ederek devlet tarafında yer almışlardır. II. Mahmud devrinde yeni ordunun teşkili sırasında da varlığını sürdüren humbaracı ocağı topçubashılık Tophâne-i Âmire Müşirliği haline getirilince buraya bağlanmıştır⁴⁷.

4.2. Humbaracıbaşı Süleyman Ağa

⁴⁵ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 118,119.

⁴⁶ Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, **Subhî Tarihi, Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte 1730-1744**, haz. Mesut Aydın, İstanbul 2007, s. 217-221; Humbaracı Ahmed Paşa'nın Osmanlı hizmetindeki yıllarının ayrıntılı incelemesi için bk., Uğur Demir, **Osmanlı Hizmetinde Bir Mühtedî: Humbaracı Ahmed Paşa**, İstanbul 2015.

⁴⁷ M. Cavid Baysun, "Kumbaracı", **İA**, C. VI, s. 984,985.

Kaynaklarda Humbaracı Ahmed Paşa'nın evlâdlığı olarak geçse de gerçek oğlu olma ihtimâli daha fazladır, ihtidâ etmeden önceki adı kaynaklarda Comte de la Tour olarak geçer. Rûzmerre'de de Humbaracı Ahmed Paşa'nın oğlu olarak geçer (vr. 35a). Babası gibi ihtidâ etmiş ve Süleyman adını almıştır. Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi için önemli bir isimdir; humbaracıbaşı olduğu sırada Kâtib Mustafa Efendi onun kâtibidir (vr. 49a), ferâşet tevcîhini birlikte almışlardır (vr. 49a), Kâtib Mustafa Efendi büyük bir ihtimâlle onun babasından kalan Eski Zağra zeâmetini⁴⁸ kimlerle tasarruf ettiğini (vr. 48b) kaydetmiştir.

1736'da Rus Seferi'ne çıkılırken timar ve zeâmetli humbaracılara Süleyman Ağa'nın komutanlık yapması kabûl edilmişti⁴⁹. 1738'de Humbaracıbaşı Ahmed Paşa'yla birlikte o da sürülmüştü, Çankırı'ya sürülmesiyle ilgili ilk emirde ondan Humbaracıbaşı Vekili ve mühendis şeklinde bahsedilmektedir. Çankırı'ya onu götürmek için Divân çavuşlarından biri tâyin edilmiştir, gözetimi ve ihtiyaçları için de Çankırı kadısı görevlendirilmiştir. Ancak daha sürgün mahalline ulaşmadan Ahmed Paşa gibi cezası kalebendliğe tahvîl edilmiştir⁵⁰.

İstanbul'daki Fransız elçisi Castellane'nın Argenson Nâzırı Puissieux'ye yazdığı 23 Mart 1747 tarihli mektubta Süleyman Bey'le ilgili önemli bilgiler verilir: “Süleyman Bey yaklaşık kırkbeş yaşlarında Milanlı bir dönmeydi, parlak olmaktan ziyade sağlam bir zekâsı vardı; zâten menfaatlerine, terfîine dikkat gösteriyor, bunun için de çok çalışıyor, mutedil görünüşü ve davranışlarındaki topluma uyuşla takdir kazanıyor. Burada dostlar ve koruyucular kazanmak yolunda Bonneval ile münasebetlerinden yararlandı; yıllardan beri, kont Bonneval adına, humbaracıbaşı görevini yürütüyor ve babalığından ayrı bir evde yaşıyor, Venedikli bir dönmenin tek kızıyla evliliğini sürdürüyor. Süleyman Bey'in göze çarpıcı büyük bir kaabiliyeti yok, tanıdığı kişiler de, yâni dostluk çevresi de çok geniş değil, fakat babasının görüşmelerini ve Bâb-ı Âlî'deki temaslarını biliyor ve bu bakımdan hayli tanıdığı da var, bunlara babalığından mesaj götürüp getirmiş durumda; bu bakımdan Beyoğlu'nda Avrupa ahvâline dâir haberler toplayabilecek bir kişi durumunu

⁴⁸ Demir, **a.g.e.**, s. 61.

⁴⁹ Demir, **a.g.e.**, s. 54.

⁵⁰ Demir, **a.g.e.**, s. 72,73.

*rahatlıkla devam ettirebilir, yâni babalığı kont Bonneval'in yerini aşağı yukarı tutabileceğine inandırıcı bir durumu var.*⁵¹ Aynı zamanda Süleyman Ağa'nın babasıyla birlikte yabancı devletlerle işbirliği içerisinde olup casusluk faaliyetlerinde bulunduğu ve İbrahim Müteferrika'nın halefi Kadı İbrahim Efendi'yle birlikte hareket ettiği de bilinmektedir⁵². 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nda cepheye giderken sefer öncesi humbaracıbaşılara verilmesi mütad olan çerge, çadır, matbah çadırı, meşk ma'a musluk gibi malzemeleri 2 Şevvâl 1182'de (9 Şubat 1769) taraf-ı mîrîden talep eden⁵³ Süleyman Ağa sefere râhî iken 1182'de (1769) Bulgaristan'da Dobruca bölgesinin merkezi olan Hacıoğlu Pazarı'nın duhûlünde vefât etmiştir⁵⁴.

4.3. Humbaracı Receb Ağa

Babası Humbaracıbaşı Süleyman Ağa olup annesinin Venedikli bir mühtedî olma ihtimâli yüksektir⁵⁵. Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi'ye göre 9 Receb 1158 Şenbe gecesi (7 Ağustos 1745 Cumartesi) doğmuş (vr. 35a), 17 Muharrem 1169 Pençşenbe günü (23 Ekim 1755 Perşembe) sünnet edilmiş (vr. 36b), 26 Şevvâl 1176'da, Perşembe, (10 Mayıs 1763) altmış bin akçe mihr-i müeccel ile Fâtıma bint-i Mehmed ile nikâhlanmıştır (vr. 41a). Yine Kâtib Mustafa Efendi'ye göre 12 Zilkâde 1177 Pazar günü (13 Mayıs 1764 Pazar) akşam ezanına doğru Receb Bey'in bir kerîmesi dünyaya gelmiştir, bu Receb Bey kendisinden bahsettiğimiz Receb Ağa'dır (vr. 41b). Yazma eserde Receb ibn Ser-humbaracıyân adına bir ferâşet tevcîhi kaydı sûreti de vardır; (ber-vech-i hayât rub' kırât) buna göre humbaracıbaşı etbâından Ahmed bin Mehmed fevt olmakla hidmet-i ferâşeti Receb Bey'e tevcîh olunmuştur. Tıpkı Kâtib Mustafa Efendi'de ve Süleyman Ağa'da olduğu gibi Medîne mücâvirlerinden Musullu eş-Şeyh el-Hâc Abdullâh Efendi ferâşet hizmeti için vekîl kılınmıştır (vr. 45a). Receb Bey de dedesi ve babası gibi humbaracıbaşılık görevini îfâ etmiş⁵⁶, birkaç kere azl ve nasb durumları yaşamıştır⁵⁷.

4.4. Müellif Ser-Humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi

⁵¹ Demir, **a.g.e.**, s. 54,55.

⁵² Kemal Beydilli, **İki İbrahim, Müteferrika ve Halefi**, İstanbul 2019.

⁵³ BOA, **AE. SMST. III**, 35-2372.

⁵⁴ BOA, **A.**, 61-4304, s. 4.

⁵⁵ Demir, **a.g.e.**, s. 55.

⁵⁶ BOA, **A.**, 61-4304, s. 3.

⁵⁷ BOA, **A.**, 61-4304, s. 5.

Yazma eserin müellifi aldığı ferâşet tevcîhinden sonra “El-muhtâcü’l-bidâ’a Mustafa Kâtib-i Ser-humbaracıyân” (vr. 49a) şeklinde kimliğini ortaya koyan Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi'dir. Müellifin humbaracı kimliği yazmanın başından sonuna göze çarpar; Sadâbâd'da pâdişâh huzûrunda yapılan humbara tâlimleri, barut, fişek ve top yapımıyla ilgili bilgiler, gülbâng duası vb. müellifin humbaracı sınıfından olduğunu gösterir.

Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi'yle ilgili söylenebilecek ilk şey onun Topkapı-Şehremi'nde bulunan Ümmî Sinân Tekkesi'nin mensûbu ve müdâvimi olduğudur⁵⁸. Bu tekkeye birçok kez gitmiş, mevlid okumalarına katılmış, tekke şeyhleriyle ilgili (vefâtları ve çocuklarının dünyaya gelmesi gibi) notlar almış, bazen de tekkede kalmıştır. Yine müellifle ilgili önemli bir nokta aldığı ferâşet tevcîhidir, 20 Cemâziyelahir 1176'da (6 Ocak 1763) rub‘-ı kırat ferâşet-i şerîfe tevcîhatı Mustafa Efendi adına onaylanmış (vr. 49a), Haremeyn Kessedârı Çavuş-zâde Hüseyin Efendi'nin bu durumla ilgili müjdesi ise 24 Cemâziyelahir 1176'da (10 Ocak 1763) kendisine ulaşmıştır (vr. 49a). Kâtib Mustafa Efendi'nin ağa efendimiz dediği Humbaracıbaşı Süleyman Ağa da ferâşet tevcîhine nâil olmuştur; hem Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi'nin hem de Süleyman Ağa'nın ferâşet-i şerîfe vekâletini ise Musullu el-Hac Abdullâh Efendi kabûl etmiştir. Müellifin bununla ilgili kaydı ise 14 Cemâziyelevvel 1176 (1 Aralık 1762) tarihlidir (vr. 49a). Abdullâh Efendi Medîne mücâvirlerindendir, yazmada onun mührü de bulunur.

Ferâşet-i şerîfe hizmeti kutsal mekânların, Mekke'deki Harem-i şerîfle Medîne'deki Ravza-i Mutahhara'nın temizlenmesi işlemidir. Bu işlem tarih boyunca bir şeref ve îtibâr vesîlesi sayılmıştır. Ferâşet-i şerîfe esmâ-i hüsnâdan hareketle doksan dokuz hisse sayılıp her bir hisse on altı kırat kabûl edilmişti, kırk sekiz kıratına pâdişâhlar, yirmi dört kıratına vâlîde sultânlar sâhib olurken kalan kısımlar ise önde gelen kimselere dağıtıldı. Ferâşet tevcîhi bir berâtla olurdu, ferâşet-i şerîfe sâhibi olanların isimleri ve hisseleri ise ferâşet-i şerîfe defterlerinde tutulurdu. Sembolik ve çok imrenilecek bir pâyeye olan ferâşet-i şerîfeye sâhib olup da pâyitahtta

⁵⁸ Tekke İbrâhim Ümmî Sinân tarafından 1551 yılında inşa ettirilmiş olup Halvetiyye'nin Sinâniyye şûbesine bağlıdır. Ayrıntılı bilgi için bk.: A. Azmi Bilgin, “Sinâniyye”, **DİA**, XXXVII (2009), s. 240-241; M. Baha Tanman, “Ümmî Sinan Tekkesi”, **DİA**, XLII (2012), s. 313-314.

ikâmet edenler kendileri için bir vekil tâyin edip ya Mescîd-i Nebevî'ye gönderirler ya da Haremeyn'de ikâmet eden birini bu iş için görevlendirirlerdi⁵⁹.

Yazmada müellifin ailesi, yakınları hakkında da kayıtlar vardır. 9 Muharrem 1174'te (21 Ağustos 1760) kız kardeşinin Mehmed Za'îm'le nikâhlandığını kaydeden müellif (vr. 39a), 12 Şâban 1176'da (26 Şubat 1763) Mehmed Za'îm'in kerîmesi Emine'nin (vr. 40b), 10 Zilkâde 1177'de ise (11 Mayıs 1764) Mehmed Za'îm'in oğlu Abdülbâkî'nin dünyaya geldiğini yazar (vr. 41b). 6 Rebûlevvel 1175'te (15 Ekim 1761) yeğeni Mehmed Sadık'ın sünnetinden bahseder, 11 Zilkâde 1180 Cuma günü ise (10 Nisan 1767) kız kardeşi Fatma'nın kızı Selîme'nin vefât ettiğini yazar. 21 Safer 1170 (15 Kasım 1756) tarihli kaydı da önemlidir, burada Topkapı'da Mehmed Ağa'dan alınan haneye naklolunduğunu yazar, Topkapı Ümmî Sinân Tekkesi'nin müdâvimi olduğu göz önüne alındığında Topkapı semtinde ikâmet ettiği düşünülebilir. 16 Şevvâl 1175 (10 Mayıs 1762) tarihli kaydında ise Pazartesi günü Tophâneli el-Hâc İsmâîl Ağa'dan istikrâ olunan haneye nakl eylediklerini yazar, yazmanın başka bir kısmında ise bu hanenin dört buçuk kuruşa îcar olduğunu ve verdiği kirâları kaydeder (vr. 52a).

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan bazı belgeler müellifin tam adının Mustafa ibn İbrahim olabileceğini düşündürür. Buna göre 1152 tarihli bir belgede ulûfeli humbaracılar üçüncü oda zâbitanından günlük kırk beş akçe alan kâtib-i sâni Mustafa İbrahim'e timar tevcih edildiğinden ulûfe kaydının terkîni istenmiştir⁶⁰. Yazmada müellifin imzâ mâhiyetinde kendi adını yazdığı kısım 1176 tarihli olduğuna göre 1152'de kâtib-i sâni olması muhtemeldir. 1177 tarihli arşiv kaydı ise Humbaracıbaşı Süleyman Ağa'yla el-Hâc Halil arasında Eski Zağra zeâmetiyle alâkalı bir dâvâdır, burada Mustafa ibn İbrahim'in de adı geçer, Süleyman Ağa'nın vekilidir⁶¹. Müellif Kâtib Mustafa Efendi de “Zağra zeâmetin ağa efendimizin iltizâm eyledikleri” başlığı altında (vr. 48b) Süleyman Ağa'nın 1167'den 1179'a kadar Zağra zeâmetini kimlere iltizâm eylediğini yazar,

⁵⁹ Tahsin Yazıcı, Mehmet İpşirli, “Ferrâş”, *DİA*, XII (1995), s. 408-409, Fatih Karaboğa, “Değeri Kıratla Ölçülen Temizlik Ferâşet-i Şerife”, *Yediküta Tarih ve Kültür Dergisi*, S. 134, İstanbul 2019, s. 54-61.

⁶⁰ BOA, *C.AS.*, 957-41583.

⁶¹ BOA, *C.TZ.*, 91-4544.

1177'de el-Hâc Halil Ağa'yla birlikte Mehmed ve Ahmed ağalar kayıtlıdır. 1169'da da el-Hâc Halil yazılıdır, bu seneye ilgili bahis de belgede geçer. 1181 tarihli arşiv belgesi ise Humbaracı Mustafa veled-i İbrahim'in vefâtıyla ilgilidir. Çocuğu olmayan Mustafa veled-i İbrahim'in vefâtıyla Vize ve Çirmen sancaklarında Pınarhisarı ve gayri nâhiyelere tâbi Çalışlı (Akviran) karyesi ve gayride sahip olduğu timarı humbaracı mülâzımlarından Hüseyin Osman'a tevcih olunmuştur. Bu belgedeki baş muhâsebeye kayıt tarihi 10 Safer 1181'dir⁶². Yazmadaki en son tarihli kayıt ise müellifin verdiği kirâları yazdığı kısımda yer alan Muharrem 1181 kayıdır (vr. 52a).

Bu arada bahsettiğimiz Mustafa ibn İbrahim'in Fenn-i Humbara'nın müellifi olan Mustafa ibn İbrahim olma ihtimâli de vardır. Bu durumla ilgili bazı ipuçları olmakla birlikte bu konu daha ayrıntılı incelenmelidir.

Aynı zamanda Şehrî-zâde Mehmed Saîd Efendi'ye âid bir eser olarak verilen, 1161'de (1748) istinsah edilen Dilâver Ağa-zâde Ömer Vahid Efendi'nin *Zeyl-i Hadikatü'l-mülûk ve'l-vüzerâ*'sında 1a'da 1134 (1721-22) tarihli “el-fakir Mustafa kâtib-i ser-humbaracıyân” kaydı vardır⁶³. Bu bilgi, mecmûadaki vefeyât tarzındaki toplu notların da Kâtib Mustafa Efendi'ye âid olduğunu gösterir. Mustafa Efendi'nin müstensihî olduğu başka yazmalara ulaşmak mümkün görünmektedir.

⁶² BOA, AE.SMST.III., 43-3132.

⁶³ İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yazma Eserler Kataloğu, C. II, s. 854,855.

BEŞİNCİ BÖLÜM

RÛZMERRE'NİN METİN OLARAK İNCELENMESİ

5.1. Eserin Muhtevâsı ve Kaynak Değeri

Eserin içerdiği kayıtların muhtevâsı çok çeşitlidir. Rûzmerre kısmı 31b-44a varakları arasında olup 1730–1767 tarihleri arasındaki kayıtları ihtivâ eder. Burada İstanbul merkezli tarihî ve sosyal olayların kayıtları yıl başlığı altında gün ve ay belirtilerek verilir. Bazı yıllarda kayıtlar fazlalaşırken bazılarında ise seyrekleşir. Tarihler hicrî olarak verilmiş olup bazen rumî aylar da kullanılır. Mecnûa kısmı ise 44b-61b varakları arasındadır. Hesâb ve hendese işlemleri, geometrik şekiller, barut ve fişek terkîbleri, humbaracılık sanatıyla ilgili kayıtlar bu kısımda önemli bir yer tutar. Revânî ve halka gibi tatlı tarifleriyle kara sarılık, diş ve kulak ağrısı gibi hastalıklara karşı tedâvi yöntemleri, ferâşet kayıtları, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan eserin yazıldığı döneme kadar pâdişâhlar ve sadrîâzamları ve onlarla ilgili bilgiler, buhur terkîbi, Frenk etkisini gösteren Françe revânisi tarifiyle Latin harfleriyle yazılmış bazı yazı temrînleri ve burada hepsi yazılamayacak farklı konulardaki kayıtlar eserin muhteviyâtının genişliğini gösterir.

Eser bir humbaracı–kâtibin nokta-i nazarından, XVIII. yüzyılda, sultanlar I. Mahmud, III. Osman ve III. Mustafa (saltanatının ilk on yılı) devirleriyle ilgili günlük tarihî notları, bazen resmî kayıtlarda göremeyeceğimiz ayrıntıları içermesi bakımından önemlidir. Daha önce bahsettiğimiz 1736–1739 Osmanlı–Rus–Avusturya savaşının seyri hakkında malûmât vermesi, Osmanlılar'da humbaracı sınıfının yeni baştan ele alındığı bir dönemde askerî teknik bilgiler içermesi, yabancı memleketlerle ilgili mil bilgileri gibi çok çeşitli konulardaki kayıtlar eserin kaynak değerini artırır ve kıymetini gösterir. Ayrıca metinde bazı lakab ve unvânların okunamadığı durumlarda Subhî, İzzî ve Şem'dânî-zâde⁶⁴ tarihlerinden de yararlanılmıştır, burada da görülen tarih ve olayların uyumluluğu rûzmerre–mecnûanın kaynak değerini gösteren bir diğer durumdur.

⁶⁴ Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi, Sâmi ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte 1730-1744*, haz. Mesut Aydın, İstanbul 2007; İzzî Süleyman Efendi, *İzzî Tarihi (Osmanlı Tarihi 1157–1165/1744–1752)*, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul 2019; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Mür'it-Tevârih*, C. I.II.III, haz. M. Münir Aktepe, İstanbul 1976.

5.2. Fizikî Özellikleri ve Dili

Yazma eser İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado yazmalarından olup ŞR 207/3 numaralıdır, 165×105 mm. ölçülerindedir, eserin yazma eserler tanıtımındaki kataloğunda Vekâyî'nâme unvânıyla tanıtılmıştır⁶⁵. Eser 31 varaktan oluşur (31b-62a), 44a ve 62a'da kayıt yoktur. Başlıklar, tarihler, bazı kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Düzeltme ve karalamalar müellif hattıyla olduğunu gösterir. Müellif bazen tarih ve kişi isimlerinde boşluklar bırakmıştır. Yazı stili rik'adır, Kâtib Mustafa Efendi'nin yazısının düzgün olduğu söylenebilir ancak bazı yerlerde savruklaşır. 44b'den îtibâren tutulan kayıtlarda konu birliği görülmez, bazı kayıtlar da yandan ve tersten tutulmuştur. Saf müsvedde hâlinde bir nüshadır.

Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi eserde genel olarak sade, anlaşılır bir dil kullanmıştır. Bir kasrın yapılışı için kaleme aldığı 1177 (1763-64) tarihli bir kıt'a ile 1175 (1761-62) tarihli III. Selim'in velâdetiyle ilgili bir şiir ise edebî özellikler taşır. Yazmanın sonunda Latin harfleriyle yazılmış bazı yazı temrînleri de vardır.

5.3. Eserin Çeviriyazısında İzlenen Yol

Eserin çeviriyazısında basit çeviriyazı kuralları uygulanmış, transkripsiyon işâretleri kullanılmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerdeki tüm sesliler gösterilmiş, Türkçe ve Batı dillerindeki kelimelerde ise sesli harfler gösterilmemiştir. Çeviriyazı yapılırken mevcûd tarih metinleri neşirlerinden yararlanılmış, meselâ Âsım Efendi, Şânizâde ve Es'ad Efendi⁶⁶ tarihleri imlâ ve yazım olarak örnek alınmış, bu eserlerden faydalanılmıştır.

⁶⁵ İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yazma Eserler Kataloğu, C. II, s. 1026.

⁶⁶ Mütercim Ahmed Âsım Efendi, Âsım Efendi Tarihi (Osmanlı Tarihi 1218-1224/1804-1809), C. I-II, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul 2015; Şânî-zâde Mehmed Atâ'ullah Efendi, Şânî-zâde Târîhi [Osmanlı Tarihi (1223-1237/1808-1821)], C. I-II, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul 2008; Sahhaflar Şeyhi-zâde Seyyid Mehmed Es'ad Efendi, Vak'a-nüvîs Es'ad Efendi Tarihi (Bâhir Efendi'nin Zeyl ve İlâveleriyle/ 1237-1241/1821-1826), haz. Ziya Yılmaz, İstanbul 2000.

ALTINCI BÖLÜM

METİN (RÛZMERRE)

[31b]

Ba‘zan vekāyi‘ der-sene selâse ve erba‘în ve mi‘e ve elf sene 1143

Fî 11 Muharrem İhrâc-ı tuğ-hâ-yı berây-ı ‘azîmet-i sefer-i Acem. 18 Muharrem Nehzat-ı pâdişâh-ı âlem-penâh Sultân Ahmed Hân ve vüzerâ’-i ‘izâm ve ricâl-i devlet ve nakl ba-Üsküdar ve nasb-ı hıyâm-ı be-sahrâ-yı Üsküdar ve kâ‘im-makâm-şüden Kapudân-ı Deryâ Mustafa Paşa be-İstanbul. 15 Rebî‘ü’l-evvel Pençşenbe fetret zuhûr-şüd. 19 Rebî‘ü’l-evvel Düşenbe Sultân Mahmûd Hân cülûs-şüd ve Silâhdâr Mehmed Paşa istikrâr-ı sadr-ı a‘zam-şüd. 23 Rebî‘ü’l-evvel Cum‘a pâdişâh-ı cihângîr berây-ı besten-şemsîr der-Türbe-i Hazret-i Hâlid, avdetinde Sultân Mehmed Hân Câmi‘-i Şerîfi’nde cum‘a namâzını edâ buyurdular. 25 Rebî‘ü’l-evvel Kapudân-ı Deryâ Abdî Kapudân azl-şüd, Vezîr-i Mükerrerem Hâfız Ahmed Paşa nasb-şüd. 15 Rebî‘ü’l-âhır Kapudân Hâfız Ahmed Paşa azl ve Cânım Hoca Mehmed Paşa nasb-şüd. 16 Rebî‘ü’l-âhır Kethudây-ı Sadr-ı âlî Niğdeli Ali Ağa azl, Mîrahûr-ı Evvel Çavuş-başî İbrâhîm Paşa-zâde Mustafa Bey kethudâ-şüd. 23 Rebî‘ü’l-âhır Kırım Hânı Mengli Giray azl, Kaplan Giray def‘a-i sâlis hân-şüd. Fî 14 Cemâziye’l-evvel Yevm-i şenbe Patrona ve Muslı ve sâ’ir hâr ve hâşâk zorbalar sarây-ı hümayûnda katl ve in‘idâm-şüd. Yeniçeri Ağası Serrâc Mehmed Ağa dahi ma‘an katl olunmağla Vezîr-i Mükerrerem Muhsin-zâde Abdullâh Paşa yeniçeri ağası-şüd. 13 Receb Sadr-ı a‘zam Mehmed Paşa azl, Kabakulak İbrâhîm Paşa sadr-ı âlî-şüd. 14 Receb Kethudây-ı Sadr-ı âlî Mustafa Bey azl olup, Cıgâl-zâde kethudâsı Mehmed Ağa kethudâ-şüd. 17 Ramazân Pazar gecesi zorbalar zuhûr etmekle ale’s-sabâh Sadr-ı a‘zam İbrâhîm Paşa Sancak-ı şerîf ile taşra çıkup cümlesin kahr ve perîşân etmişlerdir. 23 Ramazân Yeniçeri Ağası Muhsin-zâde azl ve Şâhîn Mehmed Paşa yeniçeri ağası-şüd. 14 Şevvâl Köprülü-zâde Ahmed Bey’e üç tuğ verilmiştir. 10 Zi’l-ka‘de Şeyhu’l-İslâm Mîrzâ-zâde Mehmed Efendi azl, Paşmakçı-zâde Seyyid Abdullâh Efendi şeyhu’l-İslâm-şüd. 11 Zi’l-ka‘de Kapudân-ı Deryâ Cânım Hoca azl olup, Abdî Kapudân nasb-şüd.

Ba‘zan vekāyi‘ sene 1144

16 Muharrem Harîk-i kebîr der-Galata. 7 Rebî‘ü’l-evvel Yevm-i düşenbe Sadr-ı âlî İbrâhîm Paşa azl olunup, mühr-i hümayûn Topal Osmân Paşa'ya irsâl-şüd. Yeniçeri Ağası Şâhîn Mehmed Paşa kâ'im-makâm olup, Kulkethudâsı İsmâ‘îl Ağa yeniçeri ağası-şüd. 19 Rebî‘ü’l-evvel Osmân Paşa Rumili'nden Âsitâne-i sa‘âdet'e gelüp dâhil olmuştur. Evâhır-ı Rebî‘ü’l-evvel Şâhîn Mehmed Paşa kapudân-ı deryâ-şüd. Fî () Rebî‘ü’l-âhır Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Mehmed Ağa azl olup, Gül Ahmed Ağa kethudâ-şüd. 29 Cemâziye'l-evvel Lîmân re'isi Murâbıt Hâcî Hüseyin kapudâne iken vekâleten kapudân-ı deryâ-şüd. Gurre-i Receb Mîr-i mîrânlık ile Murâbıt asâleten kapudân-ı deryâ-şüd. Evâsıt-ı Receb Hâlid ibn Zeyd azretlerinin h ⁶⁷ رضي الله تعالى عنه türbe-i şerîflerine Kadem-i Nebî ﷺ isriyle olan hacir vaz‘-şüd. 27 Şa‘bân Yevmü'l-ehad Şeyhu'l-İslâm Abdullâh Efendi azl olup, Dâmâd-zâde Ebû'l-hayr Ahmed Efendi nasb-şüd. 15 Ramazân Sadr-ı âlî Osmân Paşa azl olup, Hekîmbaşî-zâde Ali Paşa'ya mühr irsâl-şüd ve Defterdâr İzzet Ali Paşa kâ'im-makâm-şüd. 15 Zi'l-ka‘de Sadr-ı âlî Ali Paşa Âsitâne'ye dâhil olup, Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Gül Ahmed Ağa azl olunup, Sadr-ı âlî Dâmâdî Yahyâ Ağa kethudâ-şüd ve Yeniçeri Ağası İsmâ‘îl Ağa'ya üç tuğ verilmiştir. 27 Zi'l-ka‘de Defterdâr İzzet Ali Paşa azl olup, Re'is-i sâbık Üçanbarlı Mehmed Efendi defterdâr-şüd.

[32a] Ba‘zan vekāyi‘ der-sene 1145

2 Safer Yeniçeri Ağası İsmâ‘îl Paşa azl olup, Kulkethudâsı Abdülbâkî Ağa nasb-şüd. Evâsıt-ı Rebî‘ü’l-evvel Defterdâr Mehmed Efendi fevt olup, Cânibî Ali Efendi defterdâr-şüd. Fî () Cemâziye'l-âhır Şehzâde Sultân Süleymân ibn Ahmed Hân fevt-şüd. 10 Receb Şehzâde Sultân Seyfeddîn fevt-şüd, ibn Ahmed Hân. Fî () Şa‘bân Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Yahyâ Ağa mîrahûr-ı evvel olup, tekrâr Gül Ahmed Ağa kethudâ-şüd. Çavuş-başî İvaz Mehmed Ağa'ya üç tuğ verilmiştir. Fî () Şevvâl Edirne Ağası Altûncu Mustafa Ağa yeniçeri ağası-şüd. Defterdâr Ali Efendi azl ve Rûznâmçe-i Evvel İbrâhîm Efendi defterdâr-şüd. Fî () Zi'l-ka‘de Kapudân-ı Deryâ Bekir Paşa tevki‘i olup, Cânım Hoca tekrâr kapudân-şüd. 5 Zi'l-ka‘de Vefât-ı Fâtıma

⁶⁷ “ Allâh ondan râzı olsun.” meâlinde Arapça duâdır.

Sultân bint-i Ahmed Hân. 18 Zi'l-hicce Vefât-ı Şehzâde Sultân Hasan ibn Mustafa Hân.

Ba'zan vekâyi' der-sene 1146

16 Cemâziye'l-evvel Yevm-i pençşenbe Şeyhu'l-İslâm Ebû'l-hayr Dâmâd-zâde Efendi azl olunup, İshak Efendi şeyhu'l-İslâm-şüd.

Ba'zan vekâyi' der-sene 1147

Muharrem Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Gül Ahmed Ağa'ya üç tuğ verilüp, Hâlisâ Osmân Efendi kethudâ-şüd. 22 Muharrem Pençşenbe gecesi vakt-i 'ışâda Ümm-i Sinân-zâde Hüseyin Efendi Hazretleri bekâya teşrîf-şüd, Fî 13 Haziran. Rebî'ü'l-evvel el-Hâc Halîl Efendi defterdâr-şüd. 14 Rebî'ü'l-âhır Zuhûr-ı alâ'im-i semâ. 13 Cemâziye'l-âhır Şeyhu'l-İslâm İshak Efendi merhûm olup, Dürri Mehmed Efendi şeyhu'l-İslâm-şüd. Fî () Receb Yeniçeri Ağası Altûncu Mustafa Ağa azl olup, sâbıkâ Kulkethudâsı Abdullâh Ağa nasb-şüd. Fî Gurre-i Şa'bân Üç yüz nefer Bosnevîler'e ulûfe tertîbi ile humbaracıân neferlerine müceddeden tertîb-şüd.

Ba'zan vekâyi' der-sene 1148

Fî Muharrem Cebeci-başı Mustafa Ağa fevt olup, Sipâhîler Ağası Hâcî Mehmed Ağa cebeci-başı-şüd. 22 Safer Sadr-ı âlî Ali Paşa azl olup, Bağdâd'dan İsmâ'îl Paşa'ya mühr irsâl olunup, Çavuş-başı İvaz Mehmed Ağa'ya üç tuğ ihsânıyla kâ'im-makâm olup, Ali Ağa çavuş-başı-şüd. 11 Cemâziye'l-evvel Yevmü'l-hamîs Sadr-ı âlî İsmâ'îl Paşa Âsitâne'ye dâhil olmuştur. 12 Receb İbrâhîm Efendi sâniyen defterdâr-şüd. Çavuş-başı Ali Ağa başbâkîkulu olup, sadr-ı a'zâmın kadîmî kethudâları olan Murtazâ Ağa çavuş-başı-şüd. 9 Şa'bân Yevm-i şenbe Sadr-ı âlî İsmâ'îl Paşa azl olup Silâhdâr-ı Şehriyârî Mehmed Ağa üç tuğla kâ'im-makâm-şüd. 25 Şa'bân Kâ'im-makâm Mehmed Paşa'ya mühr-i sadâret ihsân-şüd. 15 Şevvâl Büyük Tezkireci Şerîf Halîl Efendi cizye muhâsebe[ci]si olup, Nûh Efendi tezkireci-şüd.

[32b] Ba'zan vekâyi' der-sene 1149

Evâsıt-ı Muharrem Köprülü-zâde Ahmed Paşa rikâb-ı hümayûn kâ'im-makâmılgına hil'at ilbâs-şüd. 23 Muharrem İhrâc-ı tuğ ve hıyâm an-Sahrâ-yı Dâvud-paşa berây-ı sefer-i Moskov. On gün zarfında ocaklar halkı ve Livâ-i Resûl-i Ekrem ﷺ ile Serdâr-ı Ekrem Hazretleri dahi sahrâ-yı merkûmeye sâye-endâz oldular. Beş gün mikdârı mahall-i merkûmede meks ve ikâmet olunup, 6 Safer Yevmü's-sebt Edirne semtine 'azîmet. Edirne'de 17 gün meksden sonra hareket-şüd. 11 Safer Hudâvendigâr-ı sâbık Sultân Ahmed Hân Hazretleri 'âzim-i dâr-ı bekâ-şüd. 3 Rebî'ü'l-evvel Edirne'den hareket olunup yirmi beşinci günü İsakcı Sahrâsı madrab-i hıyâm karâr ve ârâm oldu. Fî () Cemâziye'l-âhır Kırım Hânı Kaplan Giray azl ve Fethî Giray hân-şüd. Selh-i Cemâziye'l-âhır Defterdâr İbrâhîm Efendi vefât edüp, Halîl Efendi sâniyen defterdâr-şüd. Fî () Receb Kapudân-ı Deryâ Cânım Hoca azl ve Ali Kapudân nasb-şüd ve Râgıb Mehmed Efendi mektûbî-i sadr-ı âlî ve Re'îsü'l-küttâb İsmâ'il Efendi tevkî'î olup, beylikci Mustafa Efendi re'îs-şüd. 8 Receb Yevmü'l-isneyn Rûz-ı Kâsımın yedinci günü ordu-yı hümayûndan Serdâr-ı Ekrem meştâ-yı Babadağı'na nakl-şüd. Evâhır-ı Zi'l-hicce Babadağı meştâsından kemâ-fi'l-evvel İsakcı Sahrâsı'na ihrâc ve nasb-ı hıyâm-şüd.

Ba'zan vekâyi' der-sene 1150

Fî () Safer Defterdâr Halîl Efendi azl olup, Âtîf Mustafa Efendi defterdâr-şüd. 13 Rebî'ü'l-evvel Özi Kal'ası'ni küffâr istîlâ-şüd, der-akab ordu-yı hümayûn Kartal Sahrâsı'na nakl-şüd. Fî () Rebî'ü'l-âhır Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Hâlisâ Osmân Efendi katl olunup, Edirne'de olan Şerîf Halîl Efendi kethudâ olup, orduya gelince Çavuş-başı el-Hâc Ahmed Bey kethudâ vekîli olmuşdur. Mîrahûr-ı Evvel Ahmed Ağa yediyle ordu-yı hümayûna gönderilen hatt-ı hümayûn mûcebince Yeniçeri Ağası Abdullâh Ağa'ya üç tuğ ihsân [ve] Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa azl olunup, Bender Ser-askeri Muhsin-zâde Abdullâh Paşa'ya mühr gidüp, orduya gelince yeniçeri ağası kâ'im-makâm olmuşdur. Ve Mîrahûr-ı Evvel merkûm Ahmed Ağa avdetde Defterdâr-ı sâbık Halîl Efendi'yi Edirne'de katl edüp, ser-i maktû'un getürmüşdür. 27 Cemâziye'l-evvel Sofya'da Köprülü-zâde Ahmed Paşa ma'iyetinde olan asker Niş Kal'ası'ni küffârdan redd için ~~hücum eylediklerinde küffâr kal'ayı vire etmişdir~~ hareket [ve] Fî 15 Cemâziye'l-âhır Mûsâ-Paşa Palankası'na dâhil, ertesi gün Niş

Kal'asi'ne hücum eylediklerinde küffâr kal'ayı vire etmiştir. Fî 25 Cemâziye'l-âhır Niş Kal'ası zabt ve istirdâd-şüd. Fî () Cemâziye'l-âhır Def'a-i sâniyede Mengli Giray hân-şüd. 23 Receb Ordu-yı hümayûn ile Serdâr-ı Ekrem Kartal Sahrâsı'ndan kalkup İstanbul'a 'azîmet-şüd. Fî Evâ'il-i Şa'bân Sadr-ı âlî Muhsin-zâde'nin oğlu Mehmed Bey'e üç tuğ verilmiştir, esnâ-yı râhda. 26 Şa'bân Sadr-ı âlî ordu-yı hümayûn ile Âsitâne-i sa'âdet'e dâhil olup der-akab azl ve rikâb kâ'im-makâmı olan Yeğen Mehmed Paşa sadr-ı a'zam-şüd. Evâhır-ı Şa'bân Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Şerîf Halîl Efendi azl olunup, Çavuş-başı Ahmed Bey kethudâ-şüd. 23 Zi'l-ka'de Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Ahmed Bey'e üç tuğ verilüp Silâhdâr Ağası Yedekci Mehmed Ağa kethudâ-şüd ve Ahmed Paşa rikâb kâ'im-makamlığına hil'at ilbâs-şüd. 27 Zi'l-ka'de Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Mehmed Ağa alay ile Dâvud-paşa Sahrâsı'na çıkup nasb-ı tuğ ve otağ eylediklerinden sonra umûmen ocaklar ağaları ve sâ'ir sefer-i hümayûna me'mûr erkân-ı devlet ve ricâl-i saltanat dahi yevm-i mezbûrede ihrâc-ı hıyâm ve i'lâm eylediler, [33a] berây-ı sefer-i Ada. 28 Zi'l-ka'de Ehl-i hırefin ordu alayı ihrâc-şüd. 29 Zi'l-ka'de Yeniçeriler alayı ihrâc-şüd. İki günden sonra cebeci ve topcu ve arabacı ocakları ihrâc-şüd. 3 Zi'l-hicce Yevmü'l-isneyn Livâ-i Resûl-i Ekrem   ile Sadr-ı âlî Hazretleri dahi Dâvud-paşa'ya ihrâc-şüd. 15 Zi'l-hicce Edirne semtine 'azîmet-şüd. 24 Zi'l-hicce Edirne'ye dâhil-şüd. On beş gün ikâmet-şüd.

Ba'zan vekâyi' der-sene 1151

8 Muharrem Pazar-ertesi Edirne'den ordu-yı hümayûn hareket. 19 Muharrem Cum'a Sofya'ya dâhil. Fî 17 Safer Pençşenbe Sofya'dan hareket olunup, beşinci günü Niş Kal'asi'ne dâhil-şüd. Evâhır-ı Safer Defterdâr Âtîf Efendi azl ve nefy olunup, Yûsuf Efendi defterdâr-şüd. 15 Rebî'ü'l-evvel Niş'den hareket olunup, dördüncü [gün]. 19 Rebî'ü'l-evvel Vidin Kal'ası kurbunda Mûsâ-dede [?] Deresi'ne vusûl-şüd. 21 Rebî'ü'l-evvel Yeniçeri Ağası Abdullâh Paşa Vidin'de fevt olup, Kulkethudâsı Hasan Ağa yeniçeri ağası-şüd. 22 Rebî'ü'l-evvel Vidin'den azîmet. 25 Rebî'ü'l-evvel Fethulislâm'a dâhil-şüd. Evâhır-ı Rebî'ü'l-evvel Ada Kal'asi'ni muhâsaraya şürû'. 21 Rebî'ü'l-âhır Ada'ya yürüyüşe karâr verildi. 26 Rebî'ü'l-âhır Yevm-i çehârşenbe küffâr Ada Kal'asi'ne vire bayrağını dikdi. 28 Rebî'ü'l-âhır Nemçelü kal'a miftâhlarını teslim ve kal'a zabt olundu. Gurre-i Cemâziye'l-evvel Pazar günü

kal'adan küffâr bi'l-cümle çıkup gitdiler. 11 Cemâziye'l-evvel Yevm-i çehârşenbe Fethulislâm'dan ric'at birle hareket olunup, sekizinci gün. 18 Cemâziye'l-evvel Niş Kal'ası'ne dâhil-şüd. 17 Cemâziye'l-âhır Yevm-i pençşenbe Niş'den 'azîmet olunup, on beşinci menzilde. 2 Receb Edirne'ye dâhil oldular. Ertesi gün bir kıst mevâcib ordu hazînesinden çıkup, ferdâsı mahall-i merkûmdan dahi hareket olunup, her menzilde mevâcib tevzî' olunarak, yedinci gün. 10 Receb Dâvud-paşa'ya duhûl-şüd. Ol-gece anda beytûtet ve ertesi gün alay-ı behcet-peymâ ile Âsitâne-i sa'âdet'e dâhil olmuşlardır. 13 Zi'l-hicce Ehad günü Sadr-ı âlî Yeğen Mehmed Paşa azl-şüd. Vidin Ser-askeri İvaz Mehmed Paşa Hazretleri'ne mühr-i hümayûn irsâl-şüd ve kâ'im-makâmı Aydın cânibinde olan el-Hâc Ahmed Paşa'ya tefvîz buyurulmağla, müşârun-ileyhe gelince Kapudân Süleymân Paşa vekîl-i kâ'im-makâm-şüd. 16 Zi'l-hicce Kâ'im-makâm Ahmed Paşa Âsitâne'ye dâhil-şüd. 17 Zi'l-hicce Hamîs günü Dâvud-paşa'ya nasb-ı hıyâm-şüd, berây-ı sefer-i Belgrad-şüd. 23 Zi'l-hicce Yeniçeri ağası ihrâc-şüd. 25 Zi'l-hicce Cebeciler ihrâc. 26 Zi'l-hicce Topcular arabacılar ihrâc-şüd. 27 Zi'l-hicce Yevmü'l-isneyn Sancak-ı şerîf ile Kâ'im-makâm Ahmed Paşa Dâvud-paşa'ya nehzat ve ol gün yeniçeriler kalkup, ertesi cebeci ve topcu kalkup Edirne semtine 'azîmet olundu.

Ba'zan vekâyi' der-sene 1152

Gurre-i Muharrem Cum'a günü Kâ'im-makâm Paşa dahi umûmen hareket eylediler, sekizinci cum'a günü, Edirne civârında Solak Çeşmesi kurbunda nüzûl, ol-gece anda kalınup ertesi Edirne'ye dâhil oldular. Serdâr-ı Ekrem İvaz Mehmed Paşa dahi ol-gece ârâm-sâz-ı meymenet oldukları mahalden ale's-seher süvâr-ı semend devlet ve ikbâl ve gelüp çeşme-i mezbûre muhâzîsinde vâkı' püşte üzerine mansûb sâye-bân-ı devlet-i mensûba gelüp nüzûl ile ordu-yı hümayûna vâsıl oldular. Edirne'de yirmi beş gün ikâmet olundu. [derkenâr: Fî () Muharrem Edirne'de Defterdâr Yûsuf Efendi azl olup, Âtîf Mustafa Efendi sâniyen defterdâr-şüd]. 3 Safer Yevmü's-sebt Edirne'den 'azîmet. 9 Safer Filibe'ye dâhil ve iki gün oturak olmuşdur.

[33b] sene 1152

Fî 16 Safer Ehad günü Sofya'ya vürûd-şüd. 18 Rebî'ü'l-evvel Sarıbey-oğlu demekle ma'rûf şakînin Anadolu'dan ser-i maktû'u Âsitâne'ye gelmiştir. 25 Rebî'ü'l-evvel Pençşenbe Sofya'dan 'azîmet olunup dördüncü ehad günü Bana'ya nüzûl ve ertesi. 29 Rebî'ü'l-evvel Niş Kal'ası'ne dâhil-şüd. 6 Rebî'ü'l-âhır İsneyn günü Niş'den cânib-i Belgrad'a 'azîmet olunup Morava'ya dâhil ve anda iki gün oturak. 10 Rebî'ü'l-âhır Morava'dan 'azîmet ve Semendire'ye () günde dâhil. 15 Rebî'ü'l-âhır Yevm-i çehârşenbe Hisarcık'a livâ-i Resûl-i Ekrem ﷺ dâhil olmadan küffâr-ı dûzah-karâr ale's-şâfi' gelüp yevm-i mezbûrede katl-i 'azîmeden sonra ⁶⁸ الحمد لله تعالى nusret-i azîme müyesser olup, Nemçe keferesi münhezimen firâr etmiştir, evâsıt-ı Temmuz idi. Hisarcık'da üç gün karâr. 18 Rebî'ü'l-âhır Yevm-i şenbe Hisarcık'dan umûmen hareket olunup Vişniçe karyesine nüzûl ve ertesi Vuraçar Sahrâsı'na vâsıl ve Belgrad'a hücûm olundukda küffâr hîleye sülûk edüp, sulh recâsıyla igfâl ve terk-i cidâl ve hücûm olundu. Tamâm kendülerine metânet verdiklerinde muhâlefet birle cenge âgâz eylediler. 19 Rebî'ü'l-âhır Pazar günü Bağlar hendeklerinden metrisler alındı ve muhâsaraya şürû' olundu ve yevm-i mezbûrede ordu-yı hümâyûn dahi hendek-i kebîr derûnuna gelüp nasb-ı hıyâm-şüd. 22 Rebî'ü'l-âhır Karşu Paçova semtinden Tos Mehmed Paşa asker-i İslâm ile geldiler. 23 Rebî'ü'l-âhır Pençşenbe Karşu Paçova'da Tos Paşa askeriyle küffâr kıtâl edüp, asker-i İslâm inhizâm ile bir mikdâr girü avdet eylediler. 3 Cemâziye'l-evvel Françe elçisi ordu-yı hümâyûna gelmiştir vesâtet-i sulh için ve Nemçe'nin baş cenerali olan Valis'den mektûb gelüp, "sulh için izniniz olur ise ruhsat-ı kâmile ile ikinci ceneralimiz Nayberk Françe elçisi ile görüşüp mükâleme eylesünler" deyü tahrîr eylemiş, izni müş'ir sadr-ı a'zam tarafından mektûb tahrîr ve ertesi gün Françe elçisi sadr-ı a'zama geldikde, ceneral-i mesfûr Nayberk dahi birkaç nefer hizmet-kârlarıyla ve sır-kâtibiyle kal'adan çıkup orduya gelmekle, sadr-ı âlî sâyebânına karîb bir hayme kurulup oraya nüzûl ve ertesi dîvân tercemânı ile ruhsatından su'âl olundukda, çasarı tarafından kemâl-i hâhiş ile musâlahaya murahhas olduğu çasarın hatemiyle ve kendü hattıyla ruhsat-nâmesini ibrâz edüp, andan sonra Françe elçisi ile görüşmesine izin verilüp mükâlemeye şürû' eylemişlerdir. 5 Cemâziye'l-evvel İsneyn gecesi Vişniçe karyesi hizâsında nehr-i Tuna içinde kalan üç kıt'a küffâr kalyonları selâmetden nâ-ümîd olmalarıyla

⁶⁸ "Allâha hamd olsun." meâlinde Arapça duâdır.

kalyonları birbirine girift etmekle âteş verdiklerinde, içlerinde olan küffârın cümlesi karşı kenâra çıkdıklarında kalyonların üçü dahi muhterik olmuştur ve çıkan küffâr dahi bataklara girift olmağla, ekseri kapudânlarıyla esîr olmuşlardır. 7 Cemâziye'l-evvel Çehârşenbe günü Tos Mehmed Paşa'nın cezâsı tertîb olunup, Memiş Paşa Karşu Pançova semtine ser-asker nasb olunup gönderilmiştir ve bu sene askeriyle Sadr-ı esbak Ali Paşa Hazretleri dahi Belgrad altına gelüp orduya dâhil olmuşlardır ve kal'adan elçi çıkmıştır. 8 Cemâziye'l-evvel Baş-ceneral Valis'den sulh recâsıyla bir kıt'a mektûb dahi geldikde, yine kal'adan murahhaslar çıkup mektûbu getürdüklerinde sadr-ı a'zam dahi "kal'ayı virsünler sonra sulha nizâm verilür yohsa yürüyüş olunur" mefhûmuyla gelen mektûba cevâb yazılmış. 15 Cemâziye'l-evvel [34a] Pençşenbe Hazînedâr-ı Şhriyârî Ali Ağa taraf-ı pâdişâhîden kürk [ve] kılıç ile hatt-ı hümâyûn getürüp, ertesi cum'a günü ricâl-i devlet cem' olup teslîm-i seyf ve kürk ve hatt-ı hümâyûn ile cümleye hil'at ilbâs ve hatt-ı hümâyûn kırâ'at-şüd. 27 Cemâziye'l-evvel Salı günü umûr-ı sulha nizâm verilüp, beş güne değin kal'a teslimine te'ahhüd ve on güne değin nizâm-ı sulh verilüp, esâs temessükâtı verilmek şartıyla küffârın elçilerine kürkler ilbâs olunup, yevm-i mezbûrede terk-i cidâl olundu ve ceneral-i merkûm dahi kal'aya ric'at eyledi. Selh-i Cemâziye'l-evvel Yevm-i cum'a ocak tarafından bir çorbacı neferâtıyla kal'aya gidüp ta'yîn eyledikleri sarâya nasb-ı livâ eyledi. Gurre-i Cemâziye'l-âhır Sebt günü üç yüz nefer itbâ'iyile ibtidâ kethudâları, 3 Cemâziye'l-âhır İsneyn günü Rumili Vâlîsi Abdî Paşa-zâde Vezîr-i Mükerrerem Ali Paşa Hazretleri dahi iki bin mikdârı âdem ile Belgrad Kal'ası'ne girmişlerdir. 11 Cemâziye'l-âhır Belgrad altından ocaklu avdet ve Niş cânibine 'azîmet olundu. 14 Cemâziye'l-âhır Cum'a günü sadr-ı a'zam dahi umûmen Belgrad altından kalkılup 'azîmet ve sekizinci günü. 21 Cemâziye'l-âhır Cum'a günü Niş Kal'ası'ne dâhil ertesi gün umûmen asâkir-i İslâma çelenk verilüp, Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'ya üç tuğ ihsân-şüd (). Niş'den 'azîmet. 16 Receb Edirne'ye dâhil oldular. Fî () Receb Kırım Hânı Mengli Giray fevt olup, Selîm Giray hân-şüd. 25 Receb Sadr-ı âlî umûmen Âsitâne-i devlet-i âşiyâna dâhil olmuşlardır. Fî () Şa'bân Kâ'im-makâm Ahmed Paşa tevkî'î-şüd. Fî Gurre-i Ramazân Cümle etrâfda çehârşenbeden iken selhi pençşenbe günü kable'z-zevâl î'lâmlar gelüp, salıdan Ramazân gurre-i sâbit olmağla, pençşenbe günü kable'z-zevâl oruc bozulup 'id

olmuştur. Gāyet berf ve bârân ve şiddet-i şitâ idi. Andan sonra dahi şiddet-i şitâ üç ay mikdârı mümtedd olmuştur. Selh-i Zi'l-ka'de Şenbe gecesı Sarây-ı Cedîd-i Sadr-ı a'zamî muhterik olup üç dört gün mürûrunda yanmış kerestelerde âteş kalmağın, kurbân için gelen koyunların bir mikdâr otlağı keresteler üzerine konmağla gece cümle uhyuda iken tutuşup, sarây-ı mezbûre tekrâr tamâmen ihrâk bi'n-nâr olup ba'dehû sadr-ı a'zam eski Paşa-kapusu'na nakl etmişlerdir.

Ba'zan vekāyi' der-sene 1153

21 Muharrem Ser-humbaracıyân Mîrzâ Ali Paşa fevt-şüd. 18 Rebî'ü'l-evvel Sultân Bâyezîd Câmî'-i Şerîfî havlısında fetret ve eşkıyâ zuhûr edüp, الحمد لله تعالى cümlesi kahr ve in'idâm olmuştur. 27 Rebî'ü'l-evvel Sadr-ı âlî İvaz Mehmed Paşa azl olunup, Tevkî'î el-Hâc Ahmed Paşa sadr-ı a'zam-şüd. Çavuş-başı Dervîş Mehmed Ağa azl, Sâlih Ağa çavuş-başı ve Sultân Bâyezîd kulluğunda çorbacı olan Hasan Ağa muhzır ağa olmuştur. 5 Cemâziye'l-evvel Yevm-i cum'a Ser-kürekciyân Mustafa Ağa ser-humbaracıyân-şüd. Fî () Cemâziye'l-evvel Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Yedekci Mehmed Ağa azl olup Mekke ve Medîne-i Münevvere'ye tâ'mirât için me'mûren irsâl ve Sipah Ağası Pîr Mustafa Ağa kethudâ-şüd. Fî 3 Cemâziye'l-âhır Şenbe Sicilyateyn elçisi sadr-ı a'zama gelüp tasdîk-nâmesin teslîm ve hil'at ilbâs-şüd. 12 Şevvâl Kapudân Süleymân Paşa fevt olup, el-Hâc Mustafa Paşa kapudân-şüd. 19 Şevvâl Düşenbe günü Re'îs Mustafa Efendi azl ve Kastamonu'ya nefy olunup, Mektûbî-i Sadr-ı âlî Râgıb Mehmed Efendi re'îsü'l-küttâb olmuşlardır. 23 Şevvâl Cebeci-başı İsmâ'il Bey azl ve Gelibolu'ya nefy olunup, Kösec Ali Ağa cebeci-başı olmuştur. Fî 5 Zi'l-hicce Salı günü Kasr-ı Alay pîş-gâhında dîvân tercemânı katl olunmuştur.

[34b] Ba'zan vekāyi' der-sene 1154

22 Safer Ser-humbaracıyân olan Kürekci-başı Mustafa Ağa azl olup, Ahmed Paşa sâniyen ser-humbaracıyân-şüd. 15 Receb Defterdâr Âtîf Efendi azl olup, Yûsuf Efendi defterdâr-şüd. 13 Zi'l-hicce Ehad gecesı sâ'at beşde iken pişvâ-yı sâlikîn kerâmetlü Ümm-i Sinân-zâde şeyh efendimizin mahdûm-ı âlî-kadrları Hasan Efendi dünyâya gelmişlerdir. Zi'l-hicce Evâhırlarında kuyruklu necm tulû' eder idi.

Ba‘zan vekāyi‘ der-sene 1155

12 Muharrem Cebeci-başı Kösec Ali Ağa'ya Diyârbekir eyâletiyle üç tuğ verilüp, Küçük Mîrahûr Abdullâh Ağa cebeci-başı-şüd. 15 Safer Sebt günü Sadr-ı âlî Ahmed Paşa azl olup, Hekîmbaşı-zâde Ali Paşa mühre da‘vet ve gelince Kapudân Mustafa Paşa kâ'im-makâm-şüd. 20 Safer Yevm-i pençşenbe Ali Paşa Âsitâne-i sa‘âdet'e dâhil-şüd. 22 Safer Âsitâne'de olan Kırım Hânı Selâmet Giray Hân Kırım'a ‘azîmet etmiştir. Fî () Rebî‘ü'l-evvel Çavuş-başı Sâlih Ağa azl ve surre emîni olup Sirozlu Mehmed Ağa çavuş-başı-şüd. Fî () Rebî‘ü'l-âhır Defterdâr Yûsuf Efendi azl olup, tekrâr Âtîf Efendi defterdâr-şüd. 23 Rebî‘ü'l-âhır Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Pîr Mustafa Ağa'ya Belgrad muhâfazasıyla üç tuğ verilüp, tekrâr Yedekci Mehmed Ağa kethudâ-şüd. 22 Cemâziye'l-evvel Çehârşenbe Defterdâr Âtîf Efendi fevt olup, tersâne emîni olan Cânibî Ali Efendi sâniyen defterdâr-şüd ve Murtazâ Efendi tersâne emîni-şüd.

Ba‘zan vekāyi‘ der-sene 1156

Fî Safer Çavuş-başı Sirozlu Mehmed Ağa azl olup, Başbâkîkulu Abdî Ağa çavuş-başı-şüd. 25 Safer Defterdâr Cânibî Ali Efendi fevt olup, Darbhâne Emîni Sa‘dullâh Efendi defterdâr-şüd. 27 Safer Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Yedekci Mehmed Ağa'ya Mısır-ı Kahire ile üç tuğ verilüp, Şerîf Halîl Efendi sâniyen kethudâ-şüd. 11 Cemâziye'l-evvel Kapudân Mustafa Paşa azl ve kapudânlık Mısır Vâlîsi Yahyâ Paşa'ya verilecek idi. 15 Cemâziye'l-evvel Hadîce Sultân fevt-şüd. Evâhır-ı Receb Mîru'l-Hâc Süleymân Paşa fevt olmağla, vezâret ihsânıyla Es‘ad Paşa mîru'l-Hâc olmuştur. Fî () Şa‘bân Mısır'dan Yahyâ Paşa kapudânlığa gelürken esnâ-yı râhda tahvîl olup, Yahyâ Paşa'ya Belgrad ve Belgrad Muhâfızı Pîr Mustafa Paşa'ya kapudânlık verilmek üzere Sofya'ya geldikde Rumili vâlîsi olup ve Rumili Vâlîsi Osmân Paşa-zâde Ahmed Paşa kapudân olmuştur. 4 Şa‘bân Sadr-ı âlî Ali Paşa azl olup, Yeniçeri Ağası Hasan Paşa sadr-ı a‘zam olmuştur. 7 Şa‘bân Çavuş-başı Abdî Ağa azl olup, Arpa Emîni Yeğen Ali Ağa çavuş-başı olmuştur. Evâhır-ı Ramazân Kırım Hânı Selâmet Giray azl olup, Selîm Giray hân olmuştur. 4 Zî'l-ka‘de Defterdâr Sa‘dullâh Efendi tevkî‘î olup, Tevkî‘î Yûsuf Efendi sâlisen defterdâr olmuştur. 22 Zî'l-ka‘de Kapudân Ahmed Paşa Rumili'nden Âsitâne'ye dâhil olmuştur. 23 Zî'l-hicce Polad

Paşa-zâde Çelik Mehmed Paşa'ya üç tuğ verildi ve Edirne Bostancı-başısı Süleymân Ağa'ya dahi üç tuğ verildi.

Ba‘zan vekāyi‘ der-sene 1157

Fî () Muharrem İbtidâlarında kuyruklu necm tulû‘ eder idi. Fî () Re‘îsü’l-küttâb Râgıb Mehmed Efendi'ye üç tuğ ihsân olunup, Mustafa Efendi tekrâr re‘îsü’l-küttâb olmuştur.

[35a] Ba‘zan vekāyi‘ der-sene 1158

Fî 9 Receb Şenbe gecesı Receb Bey ibn Süleymân Bey, ser-humbaracıyân, dünyâya gelmiştir, Fî 27 Temmuz. Fî 28 Receb Topcu-başı Kara Mustafa Ağa azl ve sâbıkâ topcular kethudâsı olup Belgradlı el-Hacc Koca Ağa denmekle ma‘rûf Mustafa Ağa topcu-başı olmuştur.

Ba‘zan vekāyi‘ der-sene 1159

Fî 7 Cemâziye’l-âhır Yekşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Firârî Mustafa Efendi üç tuğla çıkup, Tersâne Emîni Tiryâkî Mehmed Efendi kethudâ olmuştur ve Defterdâr Yûsuf Efendi azl olup, tersâne emîni oldu. Behcet Mehmed Efendi defterdâr oldu. Kethudâ-yı Bevvâbîn-i Şehriyârî Sâlih Ağa cebeci-başı olup, Hasan Paşa Dâmâdı Abdî Ağa kethudâ-yı bevvâbîn-i şehriyârî olmuştur. 22 Receb Salı Sadr-ı âlî Hasan Paşa azl, Kethudâ Mehmed Efendi sadr-ı a‘zam olmuştur. Defter Emîni Sa‘îd Efendi kethudâ-şüd. Bekir Bey defter emîni-şüd.

Ba‘zan vekāyi‘ der-sene 1160

Fî 15 Muharrem Kesriyeli Ahmed Paşa Acem'e elçilik ile Üsküdar'dan kalkup, cânib-i İran'a ‘azîmet-şüd. [derkenâr: Fî evâsıt-ı Muharrem 15, Koca Ağa Topcu-başı Mustafa Ağa azl olup, Kethudâ-yı Topcuyân Kefevî Hâcî Mehmed Ağa topcu-başı-şüd]. 3 Rebî‘ü’l-evvel Çehârşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Sa‘îd Efendi azl olup, Çavuş-başı Abdî Ağa kethudâ-şüd ve Mühürdâr Mustafa Ağa çavuş-başı-şüd. 12 Rebî‘ü’l-evvel Cum‘a gecesı Ser-humbaracıyân Ahmed Paşa fevt olup, cum‘a namâzından sonra oğlu Süleymân Bey ser-humbaracıyân olup, hil‘at ilbâs-şüd. 17

Şa‘bân Pençşenbe Sadr-ı âlî Mehmed Paşa azl olup, Abdullâh Paşa sadr-ı âlî olmuştur. Ertesi cum‘a günü Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Abdî Ağa cebeci-başı olup cebeci-başı olan Yeğen Ali Ağa kethudâ olmuştur. 22 Zi‘l-hicce Düşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Yeğen Ali Ağa'ya üç tuğ verilüp, Tersâne Emîni Yûsuf Efendi kethudâ olmuştur ve Devâtdâr Mehmed Bey tersâne emîni olmuştur.

[35b] Ba‘zan vekāyi‘ der-sene 1161

Fî 7 Receb Salı fetret zuhûr edüp, الحمد لله تعالى cümlesin kahr ve perîşân etdiler. 20 Receb Salı Cebeci-başı Abdî Ağa azl ve Abdullâh Ağa yine cebeci-başı olmuştur. Çavuş-başı Mühürdâr Mustafa Ağa dahi azl olup, Başbâkîkulu Mehter-başı Mustafa Ağa çavuş-başı olmuştur ve sadr-ı âlî dâmâdı başbâkîkulu olmuştur. 24 Receb Şenbe Şeyhu‘l-İslâm Mahmûd-zâde azl olup, Es‘ad Efendi şeyhu‘l-İslâm-şüd. 25 Receb Pazar Yeniçeri Ağası Devâtdâr Hüseyin Ağa azl olup, Hâcî Hasan Ağa yeniçeri ağası olmuştur. 29 Receb Pençşenbe günü sâ‘at altıya on dakîka kala küsûf-ı şems vâkı‘ olup, yarım sâ‘at mikdârı şemsin sülûsî mikdârı münkesif olmuştur. 15 Şa‘bân Mahmûd-paşa Câmi‘i civârında Sultân Mahmûd Hân câmi‘-i şerîf binâsına mübâşeret eylediler.

Ba‘zan vekāyi‘ der-sene 1162

Fî 15 Safer Düşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Yûsuf Efendi fevt olup, tekrâr Abdî Ağa kethudâ-şüd. 19 Rebî‘ü‘l-evvel Mahmûd-paşa kurbunda mübâşeret olunan câmi‘-i şerîfin temeli vaz‘ olunmuştur. 27 Şa‘bân Yevm-i düşenbe Şeyhu‘l-İslâm Es‘ad Efendi azl olup, Kara Halîl Efendi-zâde şeyhu‘l-İslâm-şüd. 3 Şevvâl Düşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Abdî Ağa'ya Tırhala ile üç tuğ verilüp, Tersâne Emîni Devâtdâr Mehmed Bey kethudâ olmuştur ve Defterdâr Behcet Mehmed Efendi tersâne emîni olup, Memiş Efendi defterdâr-şüd. Fî 27 Zi‘l-hicce Topcu-başı Kefevî Hâcî Mehmed Ağa azl ve sâniyen Koca Ağa Mustafa Ağa topcu-başı olmuştur.

Ba‘zan vekāyi‘ der-sene 1163

Fî 23 Muharrem Şenbe günü Sadr-ı âlî Abdullâh Paşa azl olup, Devâtdâr Mehmed Bey kethudâ-yı sadr-ı âlî iken sadr-ı a‘zam olup ertesi pazar günü Sa‘îd Efendi

kethudâ-şüd. 28 Muharrem Pençşenbe günü küsûf-ı cüz'î-şüd. 26 Safer Yeniçeri Ağası Hasan Ağa azl olup sâniyen Kilci Mustafa Ağa yeniçeri ağası-şüd. 4 Rebî'ü'l-âhır Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Sa'îd Efendi azl olup, Mısır'a irsâl ve Çavuş-başı Uzun Bey kethudâ-şüd ve Ali Paşa kethudâsı () Ağa çavuş-başı-şüd. 20 Cemâziye'l-evvel Pazar gecesı Mercan'da ihrâk zuhûr edüp def' oldukdan sonra der-akab Yorgancılar içine doğru tutuşup çârşûnun ekser mahalli muhterik olmuştur. 22 Cemâziye'l-evvel Çehârşenbe Yeniçeri Ağası Kilci Mustafa Ağa azl olup Kulkethudâsı Seyyid Ahmed Ağa yeniçeri ağası-şüd. 24 Şa'bân Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Uzun Bey tersâne emîni olup, Defterdâr Memiş Efendi kethudâ olmuştur ve Behcet Mehmed Efendi sâniyen defterdâr-şüd. 10 Zi'l-ka'de Defterdâr Behcet Mehmed Efendi iki tuğ ile çıkup Kâmil Ahmed Efendi defterdâr-şüd.

Ba'zan vekâyi' der-sene 1164

Fî 11 Safer Yeniçeri Ağası Seyyid Ahmed Ağa üç tuğ ile çıkup, Kulkethudâsı () yeniçeri ağası-şüd. Fî 4 Rebî'ü'l-evvel Şenbe günü Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Memiş Efendi azl olup, Şehr-emîni Nazîf Mustafa Efendi kethudâ-şüd ve Defterdâr Kâmil Ahmed Efendi dahi azl olup, Rûz-nâme Kîsedârı Halîmî Mustafa Efendi defterdâr-şüd. [derkenâr: Fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-evvel Topcu-başı Koca Ağa azl, Kethudâ-yı Topcuyân Sarı Mustafa Ağa topcu-başı olmuştur] 5 Şa'bân Yeniçeri Ağası () azl olup [36a] sâbıkâ Kulkethudâsı Hâcî Hasan Ağa taşradan getürdilüp, yeniçeri ağası olmuştur.

Ba'zan vekâyi' der-sene 1165

Fî 18 Şa'bân Şenbe Sadr-ı âlî Devâtdâr Mehmed Paşa azl olup Mîrahûr-ı Evvel Mustafa Ağa sadr-ı a'zam-şüd. 21 Şa'bân Salı Yeniçeri Ağası Hâcî Hasan Ağa azl olup, Kulkethudâsı Mustafa Ağa nasb-şüd. 27 Şa'bân Düşenbe günü Dâru's-sa'âde Ağası Beşîr Ağa azl ve Kız Kal'ası'ne habs olunup, ahşâmı katl-şüd ve ertesi salı günü Kasr-ı Alay pîş-gâhında hazînedârı Süleymân dahi katl olunmuştur. Hazînedâr ağa olan İbşîr Ağa dâru's-sa'âde ağası olmuştur. 18 Ramazân Pazar gecesı ahşâmdan üç çeyrek sonra zelzele-i azîm olmuştur. Edirne'de ve Sofya'da gâyet şedîd olup ekser büyütl ve cevâmi' ve hânlar münhedim. 19 Temmuz ki eyyâm-ı bâhûr idi.

Evâsıt-ı Zi'l-ka'de Hazîne Kethudâsı Halîl Ağa'ya Tırhala ile üç tuğ verilüp, altı ay mikdârı muhâsebe ile içerde kalmışdır. 17 Zi'l-ka'de Yevm-i salı Âyişe Sultân bint-i Sultân Mustafa Hân hırâmân-ı ravza-i cinân-şüd.

Ba'zan vekāyi' der-sene 1166

Fî 10 Muharrem Cum'a Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Nazîf Mustafa Efendi azl olup, Tersâne Emîni İzzet Paşa Dâmâdı Mustafa Bey kethudâ-şüd ve Re'îs Dâmâdı Bekir Efendi tersâne emîni-şüd. 16 Muharrem Pençşenbe Tersâne Kethudâsı Süleymân Paşa-zâde Mehmed Paşa iki tuğ ile kapudân-ı deryâ olup, Mezamorta-zâde Nu'mân Paşa tersâne kethudâsı-şüd. [derkenâr: Fî 17 Râ. sene [1]166 [kesik], Fî 15 S[afet] sene [1]167 sâniye]. 26 Safer Pazar mukaddem çavuş-başılık ile Bosnevî Mehmed Ağa hizmet ile Bosna'ya gidüp, Selîm Ağa vekîl olmuş idi. Târîh-i mezbûrede Bosnevî Mehmed Ağa'ya iki tuğ verilüp, Sipâhîler Ağası Abdüllatîf Bey çavuş-başı olmuşdur. 14 Cemâziye'l-evvel Düşenbe altı ay mukaddem üç tuğ verilen Hazîne Kethudâsı Halîl Paşa muhâsebesin tamâm edüp, Enderûn-ı Hümâyûn'dan alay ile çıkup Paşa-kapusu'nda kürk giyüp hânesine gitmişdir. 19 Cemâziye'l-evvel Yevm-i şenbe Hacı Mehmed Emîn Ağa tekrâr kethudâ-yı topcuyân-şüd. 22 Cemâziye'l-âhır Pençşenbe Kapudân Mehmed Paşa'ya üç tuğ ihsân-şüd. 10 Şevvâl Pençşenbe tevcîhât-ı menâsıb olup, ba'dehû sadr-ı a'zam ziyâfet için Ağa-kapusu'na gitmişdir ve Boğaziçi'nde vâkı' İncir karyesinde sâhil-hânesinde olan sâbık şeyhu'l-İslâm Es'ad Efendi fevt-şüd.

Ba'zan vekāyi' der-sene 1167

Fî Gurre-i Muharrem Pazar Defterdâr Halîmî Mustafa Efendi iki tuğla çıkup, Re'îsü'l-küttâb Nâ'ilî Abdullâh Efendi defterdâr-şüd ve Büyük Tezkireci Abdî Efendi re'îsü'l-küttâb-şüd. Küçük Tezkireci Nu'mân Efendi büyük tezkireci ve Beylikci Avnî Mehmed Efendi küçük tezkireci olmuşdur. Fî 2 Rebî'ü'l-âhır Yevm-i cum'a Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Mustafa Bey fevt olup, Darb-hâne Emîni Abdullâh Efendi kethudâ olup, Mehmed Emîn-zâde Hüseyin Ağa darb-hâne emîni olmuşdur. 19 Cemâziye'l-âhır Frenk-zâde İhtiyâr İbrâhîm Efendi fevt-şüd. Fî 4 Receb Şenbe üç anbarlı kalyon deryâya nüzûl-şüd. 15 Zi'l-ka'de Salı gecesi sâ'at üçde zelzele-i 'azîm

olup ekser büyütl ve cevâmi‘ ve minâreler hedm ve perîşân olmuştur. 27 Zi‘l-hicce Düşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Abdullâh Efendi iki tuğla çıkup, sâbıkâ Bostancı-başı Terzî Hüseyin Ağa kethudâ-şüd.

[36b] Ba‘zan vekâyi‘ der-sene 1168

Fî 5 Muharrem Salı gecesi Mehmed Emîn-zâdelerin konağı ve Uzun-çarşû muhterik-şüd. 28 Safer Yevm-i cum‘a Sultân Mahmûd Hân Hazretleri cum‘a namâzına çıkup, avdetde dâr-ı bekâya rihlet etmeleriyle Sultân Osmân Hân ibnü’s-Sultân Mustafa Hân cülûs etmişlerdir. Fî 5 Rebî‘ü‘l-evvel Pençşenbe pâdişâh-ı cihângîr berây-besten-şemşîr. 28 Rebî‘ü‘l-evvel Şenbe Şeyhu‘l-İslâm Murtazâ Efendi azl olup, İran'a giden Abdullâh Efendi şeyhu‘l-İslâm olmuştur. Fî 3 Cemâziye‘l-evvel Şenbe Sadr-ı âlî Mustafa Paşa azl olup, Trabzon'dan Hekîmbaşı-zâde Ali Paşa sâlisen mühre da‘vet olunup, gelince Yeniçeri Ağası Mustafa Ağa'ya üç tuğ ihsânıyla kâ'im-makâm olmuştur. Kulkethudâsı Hâcî Mehmed Ağa yeniçeri ağası-şüd. 13 Cemâziye‘l-âhır Pençşenbe günü Sadr-ı a‘zam Ali Paşa Âsitâne'ye dâhil-şüd. 18 Cemâziye‘l-âhır Salı Kapudân Mehmed Paşa azl olup, Kapudâne-i hümayûn Kapudânı Süleymân Kapudân iki tuğ ile kapudân-ı deryâ olmuştur. 27 Cemâziye‘l-âhır Pençşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Terzî Hüseyin Ağa azl olup, Sadr-ı a‘zam Ali Paşa'nın taşrada kethudâları olan Velî Efendi kethudâ-şüd. 8 Şa‘bân Pazar Sadr-ı âlî Ali Paşa azl olup, Defterdâr Nâ‘ilî Abdullâh Efendi sadr-ı a‘zam-şüd ve Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Velî Efendi dahi azl ve nefy-şüd ve Silâhdâr-ı Şehriyârî Ali Ağa üç tuğ ihsânıyla tevkî‘î-şüd. Ertesi gün Yeğen Efendi kethudâ-yı sadr-ı âlî olup, Behcet Mehmed Efendi sâlisen defterdâr olmuştur. 7 Şevvâl Râkım Efendi tersâne emîni ve Abdurrahmân Ağa çavuş-başı ve Kefeli Hâcî Mehmed Ağa def‘a-i sâniyen topcu-başı olmuştur. 19 Şevvâl Düşenbe Sa‘d-âbâd'da ziyâfet-i sadr-ı âlî olup, huzûr-ı pâdişâhîde ocaklu tüfeng atup birkaç def‘a top ve humbara dahi atılmışdır. 5 Zi‘l-ka‘de Cebeci-başı Abdullâh Ağa fevt olup, baş-kethudâları Mehmed Ağa cebeci-başı-şüd. 7 Zi‘l-ka‘de Cum‘a gecesi yatsı vaktinde Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Yeğen Efendi azl olup, Sa‘îd Efendi kethudâ-şüd. 14 Zi‘l-ka‘de Cum‘a günü Defterdâr Behcet Mehmed Efendi fevt olup, Halîmî Mustafa Efendi sâniyen defterdâr olmuştur. 16 Zi‘l-ka‘de Pazar Sadr-ı âlî Nâ‘ilî Abdullâh Paşa azl olup, Tevkî‘î

Silâhdâr Ali Paşa sadr-ı a'zam-şüd. 17 Zi'l-ka'de Re'îsü'l-küttâb Abdî Efendi azl olup, Kâmil Ahmed Efendi re'îsü'l-küttâb-şüd. 28 Zi'l-ka'de Dâru's-sa'âde Ağası İbşîr Ağa azl olup, Hazînedâr Ebû Kûf Ahmed Ağa dâru's-sa'âde ağası-şüd. 21 Zi'l-hicce Pazar gecesi sâ'at altıda Timür-kapu semtinde ihrâk zuhûr edüp, ertesi gün Paşa-kapusu ve Defterdâr-kapusu ve Mahmûd-paşa etrâfları bi'l-cümle muhterik olup, otuz altı sâ'at ihrâk mümtedd olmuşdur.

Ba'zan vekāyi' der-sene 1169

Fî 9 Muharrem Çehârşenbe Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa azl olup, Kulkethudâsı İbrâhîm Ağa yeniçeri ağası-şüd. 17 Muharrem Pençşenbe günü Receb Bey ibn Serhumbaracıyân hitân-şüd. 19 Muharrem Şenbe Sadr-ı âlî Silâhdâr Ali Paşa azl olup, Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Sa'îd Efendi sadr-ı a'zam-şüd ve Re'îsü'l-küttâb Kâmil Ahmed Efendi kethudâ-yı sadr-ı âlî olup, Mektûbî-i Sadr-ı âlî Hamza Efendi re'îsü'l-küttâb olmuşdur. Ertesi pazar günü Sadr-ı sâbık Silâhdâr Ali Paşa katl olunmuşdur. 22 Muharrem Salı mevâcib ihrâc-şüd. Mevâcib-i Reşen der-sene [1]168. 4 Safer Pazar Defterdâr Halîmî Mustafa Efendi azl olup, Baş-muhâsebe Kîsedârı Hâcî Ahmed Efendi defterdâr-şüd. Gurre-i Rebî'ü'l-evvel Cum'a câmi'-i pâdişâhî tekmîl olup, cümle erkân-ı devlet ile cum'a namâzı kılınmışdır, Nûr-ı Osmânî tesmiye-şüd. 15 Rebî'ü'l-evvel Şenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Kâmil Ahmed Efendi'ye Selânik ile üç tuğ verilüp, Re'îsü'l-küttâb Hamza Efendi kethudâ-yı sadr-ı âlî olmuşdur ve Küçük Tezkireci Avnî Mehmed Efendi re'îsü'l-küttâb olup, kethudâ kaleminden İkinci Halîfe Recâyî Mehmed Efendi küçük tezkireci olmuşdur. 20 Rebî'ü'l-âhır Pençşenbe Tunuslu Süleymân Kapudân riyâle kapudânı-şüd. 23 Cemâziye'l-evvel Salı ihrâc-ı mevâcib-i Lezez sene [1]168. 30 Cemâziye'l-âhır Pençşenbe Sadr-ı âlî Sa'îd Paşa azl olup, Mora'da Sadr-ı sâbık Mustafa Paşa sâniyen mühre da'vet olunup gelince yeniçeri ağası olan [37a] İbrâhîm Ağa'ya üç tuğla kâ'im-makâm-şüd. 3 Receb İki tuğla kapudân olan Süleymân Paşa'ya üç tuğ ihsân-şüd. 7 Receb Donanma-yı hümâyûn ihrâc-şüd. 26 Receb Vâlide Sultân fevt-şüd. 3 Şa'bân Düşenbe Mora'dan Sadr-ı âlî Mustafa Paşa Âsitâne'ye dâhil-şüd. 2 Şevvâl Salı Çavuş-başı Abdurrahmân Ağa'ya Mar'aş ile üç tuğ verilüp Gürcistânlı Mehmed Ağa çavuş-başı-şüd. 8 Şevvâl Düşenbe gecesi ihrâk-ı kebîr olup, İstanbul'un nısfı mertebesi muhterik olmuşdur.

Cebe Ali İskelesi'nden zuhûr edüp, Langa'ya varınca deniz denize yayılarak eşedd-i şedîd olmuştur. 13 Şevvâl Şenbe Es'ad Paşa karındaşı Mustafa Paşa'ya üç tuğ verilüp, Yeniçeri Ağası İbrâhîm Paşa Konya ile ağalıkdan ihrâc ve Kulkethudâsı Tosun Mehmed Ağa yeniçeri ağası olmuştur ve Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Hamza Efendi azl olup, Mehmed Emîn-zâde Hüseyin Ağa kethudâ-şüd. Hamza Efendi defter emîni olmuştur ve Tersâne Emîni Râkım Efendi azl olup, sâbık Arpa Emîni Ali Ağa tersâne emîni olmuştur. 28 Şevvâl Yekşenbe Şeyhu'l-İslâm Dâmâd-zâde Feyzullâh Efendi azl olup, Dürrî-zâde Mustafa Efendi şeyhu'l-İslâm olmuştur ve İmâm-ı Sultânî Osmân Molla Efendi sadr-ı Rum olmuştur. 4 Zi'l-hicce Silâhdâr-ı Şehriyârî Mehmed Ağa'ya üç tuğ ile Tırhala verilmiştir. 16 Zi'l-hicce Şenbe Tersâne Emîni Ali Ağa azl olup, Uzun Bey Efendi tersâne emîni olmuştur.

Ba'zan vekāyi' der-sene 1170

Fî 5 Muharrem Pençşenbe Mîrahûr-ı Evvel Gül Ahmed Paşa-zâde Ali Bey'e Rumili ile üç tuğ verildi. Gurre-i Safer Düşenbe Defterdâr Hâcî Ahmed Efendi azl olup, Memiş Efendi sâniyen defterdâr-şüd. [derkenâr: Fî 21 S[afere] sene 1170 Yevm-i şenbe Top-kapusu'nda Mehmed Ağa'dan alınan hâne'ye nakl-şüd]. 28 Rebî'ü'l-evvel Çehârşenbe Şehzâde Sultân Mehmed ibnû's-Sultân Ahmed Hân fevt-şüd. 16 Rebî'ü'l-âhır Cum'a Gazzeli Mekkî-oğlu Hüseyin Bey'e üç tuğ verilüp, beş on günden sonra mîru'l-Hâc olmuştur. 20 Rebî'ü'l-âhır Salı Sadr-ı âlî Mustafa Paşa azl olup, Haleb'den Râgıb Mehmed Paşa Hazretleri mühre da'vet-şüd. Gelince Kethudâ-yı Bevvâbîn-i Şehriyârî Zîstovili Ali Ağa'ya üç tuğ verilüp, kâ'im-makâm olmuştur. 8 Cemâziye'l-âhır Pazar Sadr-ı a'zam Râgıb Mehmed Paşa Hazretleri Âsitâne'ye dâhil-şüd. Defterdâr Memiş Efendi hasta olmağla azl olup, Hâcî Ahmed Efendi sâniyen defterdâr olmuştur. Memiş Efendi bir iki günden sonra vefât etmiştir. 9 Cemâziye'l-âhır Düşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Mehmed Emîn-zâde Hüseyin Ağa azl olup, âmedci karındaşı Yûsuf Efendi kethudâ-şüd. 28 Cemâziye'l-âhır Şenbe Şeyhu'l-İslâm Dürrî-zâde Mustafa Efendi azl olup, Dâmâd-zâde Feyzullâh Efendi yine şeyhu'l-İslâm olmuştur. 29 Cemâziye'l-âhır Pazar Kapudân-ı Deryâ Süleymân Paşa-zâde Bey kapudân-ı riyâle kapudânı ve riyâle olan bıçakçı kapudân patrona kapudânı olmuştur. 5 Şevvâl Çehârşenbe tevcîhât olup Büyük

Tezkireci Nu'mân Efendi azl olup, Küçük Tezkireci Mehmed Efendi büyük tezkireci olmuştur ve Ru'ûs Kîsedârı İbrâhîm Efendi efendimiz hazretleri küçük tezkireci olup, Neylî Ali Efendi ru'ûs kîsedârı olmuştur, veffakahu'l-lâhi te'âlâ⁶⁹ ve Tersâne Emîni Uzun Bey Efendi azl olup, Ali Ağa tersâne emîni olmuştur. 30 Şevvâl Pazar Yeniçeri Ağası Tosun Mehmed Ağa'ya Konya ile üç tuğ verilüp Kulkethudâsı Na'l-band Mehmed Ağa yeniçeri ağası-şüd. 21 Zi'l-ka'de Pazar Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Yûsuf Efendi azl olup, Dervîş Efendi kethudâ-şüd. 3 Zi'l-hicce Pençşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Dervîş Mustafa Efendi fevt olup, Re'îsü'l-küttâb Bekir Efendi kethudâ-şüd ve Abdî Efendi sâniyen re'îs olmuştur. 26 Zi'l-hicce Şenbe Mustafa Paşa Hânkâhî şeyhi olan Kutbu'l-vâsılîn Kutbî Efendi 'âzim-i bekâ olmuştur. Târîh li-muharririhî Göçdi kutbu'l-vâsılîn rahmetullâhi aleyh.

[37b] Ba'zan vekâyi' der-sene 1171

Fî Gurre-i Muharrem Pençşenbe İstanbul Gümrüğü Emîni Seyyid İshak Ağa azl ve habs-şüd. 3 Muharrem Şenbe Başbâkîkulu Hasekî Mustafa Ağa Muharrem guresinden zabt ile gümrük emîni olup, Tersâne Emîni Ali Ağa başbâkîkulu, Uzun Bey Efendi tersâne emîni olmuştur. 27 Muharrem Salı ihrâc-ı mevâcib-i Reşen der-sene [1]170. 6 Safer Pençşenbe Çavuş-başı Mehmed Ağa başbâkîkulu olup, Başbâkîkulu Ali Ağa çavuş-başı olmuştur. Fî 15 Saferü'l-hayr Şenbe gününün ahşâmı Sultân Osmân Hân vefât etmekle ertesi pazar ale's-şâfi'î Sultân Mustafa Hân ibnü's-Sultân Ahmed Hân Hazretleri yümn ve ikbâl ile serîr-i saltanata cülûs etmişlerdir. Fî 20 Safer Pençşenbe alay-ı behcet-peymâ ile hazret-i cihângîr besten-şemşîr der-Türbe-i Hazret-i Hâlid ibn Zeyd رضي الله عنه. 22 Safer Şenbe Gül Ahmed Paşa-zâde Ali Paşa kapudânlıktan azl ve tuğları ref' olunup, İstanköy cezîresine nefy olundu ve İstanköy'de menfâ olan Kapudân-ı sâbık Süleymân Paşa kapudânlığa da'vet-şüd. 23 Safer Pazar Dâru's-sa'âde Ağası Ebû Kûf Ahmed Ağa azl ve Mısır'a nefy olunmuş iken Boğaz-hisâr'a vardıkda avk etdirilüp, taraf-ı pâdişâhîden hasekî gönderilüp, ser-i maktû'u getürdilmişdir ve baş-musâhib olan Beşîr Ağa dâru's-sa'âde ağası olmuştur. 25 Safer Salı ocaklara cülûs-ı hümayûn bahşîşi ihsân-şüd. 27 Safer Pençşenbe Çavuş-başı Ali Ağa azl olup, sâbıkı Başbâkîkulu Mehmed Ağa

⁶⁹ "Allâh onu muvaffak etsin." meâlinde Arapça duâdır.

kemâ-fi'l-evvel çavuş-başı olmuştur. 27 Rebî'ü'l-evvel Cum'a Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Bekir Efendi azl olup, Çavuş-başı Mehmed Ağa kethudâ ve Hasan Paşa Dâmâdî Abdî Ağa çavuş-başı olmuştur. 28 Rebî'ü'l-evvel Şenbe Yeniçeri Ağası Na'l-band Mehmed Ağa'ya ağalığıyla üç tuğ verilmiştir. Gurre-i Rebî'ü'l-âhır Salı sâbıkâ yeniçeri ağalığından iki tuğ ile çıkan Hasan Paşa'ya bir tuğ dahi verilmiştir. Rumili mansıbiyla ve Kapudân Süleymân Paşa Âsitâne'ye dâhil olup kürk ilbâs olunmuştur. Tersâne Kethudâsı Kızılhisârî-zâde Sâlih Bey kapudân paşa kethudâsı olup, birkaç günden sonra ümerâ-i deryâdan Hüsâm Paşa tersâne kethudâsı olmuştur. 8 Cemâziye'l-evvel Şenbe Kulkethudâsı Kapukıran azl ve nefy olunup, zağarcı-başı olan Vefâlî Mehmed Ağa kulkethudâsı olmuştur. Fî 10 Cemâziye'l-evvel Cum'a Re'îsü'l-küttâb Abdî Efendi azl olup, Mektûbî-i Sadr-ı âlî Emîn Efendi re'îsü'l-küttâb-şüd ve Çavuş-başı Abdî Ağa dahi azl olup, Kapucu-başı Bekir Ağa çavuş-başı olmuştur ve Baş-muhâsebeci Halîmî Mustafa Efendi nefy olunup, Râmî Paşa-zâde baş-muhâsebe olmuştur. 16 Cemâziye'l-evvel Pençşenbe Şeyhu'l-İslâm Dâmâd-zâde Feyzullâh Efendi azl olup, Mehmed Sâlih Efendi şeyhu'l-İslâm-şüd. 21 Cemâziye'l-evvel Salı ihrâc-ı mevâcib-i Lezez der-sene [1]170. 17 Receb Sadr-ı a'zam Râgıb Mehmed Paşa Hazretleri Sa'd-âbâd'a biniş edüp, üç dâne humbara atılmışdır. 12 Şa'bân Pençşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Mehmed Ağa'ya Rumili ile üç tuğ verilüp, Hamîd Hamza Efendi sâniyen kethudâ-şüd. 22 Şa'bân Pazar gecesı Kahve tahmîsi muhterik-şüd. 30 Şa'bân Düşenbe Yeniçeri Ağası Na'l-band Mehmed Paşa Hanya mansıbiyla çıkup, Kulkethudâsı Vefâlî Mehmed Ağa yeniçeri ağası olmuştur. 3 Ramazân Pençşenbe Defterdâr Hâcî Ahmed Efendi azl olup, mukaddemce nefyden gelen Halîmî Mustafa Efendi sâlisen defterdâr olmuştur. 3 Şevvâl Cum'a tevcîhât-ı menâsıb olup Çavuş-başı Bekir Ağa azl ve Elçi Mustafa Paşa karındaşı Mahmûd Bey çavuş-başı olmuştur ve Tersâne Emîni Uzun Bey azl olup, yine Ali Ağa tersâne emîni olmuştur. 4 Şevvâl Şenbe Sa'd-âbâd'a biniş-i hümayûn olup huzûr-ı hazret-i şehriyârîde ocaklu tüfenk atmağa gelmişler iken kemâl-i kesretinden tüfenk atdırılmayıp, alay ile huzûr-ı pâdişâhîden geçüp [38a] cümlesine üçer altûn ihsân-ı hümayûn olmuştur. İki üç nevbet top ve humbara atılmışdır. 10 Zi'l-ka'de Pazar Sivas'da Zaralı-oğlu Feyzullâh Paşa iki tuğlu iken bir tuğ dahi verilmiştir. 12 Zi'l-hicce Çehârşenbe ki 'îd-i adhânın ikinci günü, Sadr-ı esbak Hekîmbaşî-zâde Ali Paşa

Kütahya'da vefât eylemişlerdir, deyü haberi vürûd-şüd. Mahall-i merkûmede 'îd düşünbe günü olup, müşârun-ileyh 'îd gecesi merhûm olmağla, bayrâm namâzında cenâzesini kılmışlar. 15 Zi'l-hicce Şenbe Sadr-ı a'zam Râgıb Mehmed Paşa Hazretleri'nin Dâmâdı Mîrahûr-ı Evvel Hüseyin Ağa'ya Urfa mansıbı ile üç tuğ verilmiştir. Evâhır-ı Zi'l-hicce Vüzerâdan Abdülcelîl-zâde Hüseyin Paşa'nın Musul'da vefât eylediği haberi gelmiştir.

Ba'zan vekâyi' der-sene 1172

Fî 12 Muharrem 'Îd-i adhâ gecesi Kütahya'da merhûm olan Sadr-ı esbak Ali Paşa'nın cenâzesini [cenâzesi] getürdülüp, cum'a gecesi ahşâmdan sonra Samatya-kapusu'ndan İstanbul'a duhûl ve câmi'-i şerîflerinde olan türbe-i mahsûsalarına defn eylemişlerdir. 17 Muharrem Çehârşenbe Yeniçeri Ağası Vefâlî Mehmed Ağa azl ve Mağnîsâ'ya nefy olunup, sâbıkâ yeniçeri ağası olup Mağnîsâ'da olan Hâcî Mehmed Ağa sâniyen yeniçeri ağası olmuştur. 9 Safer Yevm-i pençşenbe Başbâkîkulu Selîm Ağa çavuş-başı olup, Abdâl Mehmed Ağa başbâkîkulu olmuştur. Mahmûd Bey başlıktan azl-şüd. 28 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i pençşenbe Gümrükcü Hasekî Mustafa Ağa azl olup, Gümrükcü-i sâbık Seyyid İshak Ağa kemâ-fi'l-evvel gümrük emîni olmuştur. 3 Rebî'ü'l-âhır Düşenbe gecesi sâ'at sekizde zelzele olmuştur. 13 Rebî'ü'l-âhır Defterdâr-ı sâbık el-Hâc Ahmed Efendi'ye iki tuğ ile Alâ'iyye tevcih-şüd. 14 Rebî'ü'l-âhır Yevm-i cum'a meşâyih-i selâtinden Sultân Bâyezîd Câmi'-i Şerîfi şeyhi olup, meşâyih-i tarîk-i Bayramiyye'nin mümtâzı eş-Şeyh Abdülhalîm Efendi vefât edüp, ertesi şenbe günü defn olunmuş. 22 Rebî'ü'l-âhır Şenbe gecesi sâ'at beşde Nakilbend semtinde ihrâk zuhûr edüp, ertesi gün sâ'at sekize değin aşağı tarafları Küçük-ayasofya ve Kadirga Lîmânı kurbuna varınca muhterik olup, on beş sâ'at mikdârı mümtedd olmuştur. 16 Cemâziye'l-evvel İhrâc-ı mevâcib-i Lezez sene [1]171. 15 Receb Leyle-i pençşenbe şevketlü azametlü pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz Sultân Mustafa Hân Hazretleri'nin sulb-ı tâhirlerinden bir duhter-i sa'âdet-ahterleri vücûda gelüp Heybetullâh Sultân tesmiye olunmuştur. Evvel-i evlâd-ı saltanat-nijâdları olmağın yedi gün ve gece donanma fermân-ı hümâyûn buyurulmağla, bi'l-cümle İstanbul ve etrâfları ve ricâl-i devlet konaklarının kapuları ve içrûleri gûnâgûn âvîze ve kameriyyeler ile tezyîn olunup, âmme-i âleme

meserret-i ‘azîme olmağla üç gün dahi zamm olunması fermân-ı hümâyûn buyurulduğu münâdîler nidâsıyla cümleye î‘lân olunup, on gün on gece الحمد الله تعالى azîm şenlik ve şâdmânî olmuştur. Pençşenbe günü ale’s-seher toplar endâhte olunduğu gibi bed’ olunup, cum‘a-ertesi tamâm olmağla pazar gecesi dahi cem‘-i dekâkîn îkâd-ı şem‘ ve kanâdîl ile küşâd ve ertesi pazar günü ale’s-seher nihâyet bulmuştur. [derkenâr: Fî 15 Receb, fî 4 Mart’dır]. 29 Receb Pençşenbe gecesi cebe-hâne ertesi cum‘a gecesi top-hâne ve ertesi şenbe gecesi tersâne taraflarından âmâde ve hâzır olan sallâr ile enva‘-ı fişengler ile icrâ-yı tasannu‘ât olunup, üç gece bahren Yalı Köşkü hizâsında ‘azîm şenlik etmişlerdir. 22 Şa‘bân Pençşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Hamza Efendi azl olup, Subhî-zâde Efendi kethudâ-şüd.

[38b] Fî 4 Şevvâl Sene 1172 Yevm-i pençşenbe tevcîhât-ı menâsıb olup, kapucu-başılardan Zahîre Mübâşiri Mustafa Bey çavuş-başı ve Dilâver-zâde Ömer Efendi re’îsü’l-küttâb olmuştur ve Silâhdâr-ı Şehriyârî Hamza Ağa’ya Mora ile üç tuğ verilüp, Hazîne Kethudâsı () silâhdâr olmuştur ve donanma-yı hümâyûnda baş-tardaya flandra vaz‘-şüd. 6 Şevvâl Yevm-i şenbe donanma-yı hümâyûn alay gösterüp, Beşiktaş’a çıkmıştır. 12 Şevvâl Cum‘a donanma çekdirmeleri ve kalyonları Beşiktaş önünden kalkup taşra çıkmışlardır. 20 Şevvâl Yevm-i şenbe Silâhdâr Hamza Paşa enderûn-ı hümâyûndan çıkup, huzûr-ı sadr-ı âlîde vezâret kürkü giymiştir. 5 Zi’l-ka‘de Yevm-i şenbe Şeyhu’l-İslâm Mehmed Sâlih Efendi azl olup, Çelebi-zâde Âsım İsmâ‘îl Efendi sadr-ı Anadolu iken şeyhu’l-İslâm olmuştur. 14 Zi’l-ka‘de Düşenbe Re’îsü’l-küttâb Ömer Efendi vefât edüp, Âmedci Abdullâh Efendi re’îsü’l-küttâb olmuştur. 26 Zi’l-ka‘de Şenbe çavuş-başı azl olup, sadr-ı âlî Kapucular Kethudâsı Hatîb-zâde Mehmed Ağa çavuş-başı olmuştur. 28 Zi’l-ka‘de Sadr-ı a‘zam Râgıb Mehmed Paşa Hazretleri Sa‘d-âbâd’a teşrîf buyurup, dört nevbet top ve humbara atılmışdır, yevm-i düşenbe. Ertesi salı günü şevketlü efendimiz dahi Beşiktaş’dan Sa‘d-âbâd’a karadan gelüp bir def‘a top ve humbara atılmışdır.

Ba‘zan vekâyi‘ der-sene 1173

[derkenâr: Fî 5 Muharrem Subendleri’ne gitdik, gece kalup ertesi geldik]. Fî 7 Muharrem Yevm-i pençşenbe şevketlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri Beşiktaş’dan Kara-ağac’a nakl etmişlerdir, 19 Ağustos. Fî 8 Muharrem Cum‘a günü selâmlıktan

sonra Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa'ya üç tuğ verilmiştir, ağalığıyla ma'an. Fî 11 Muharrem Düşenbe gecesı harîk der-karîb-i Paşa-kapusu ve Aydınoglu Tekyesi mâbeyni. Fî 19 Muharrem Salı ihrâc-ı mevâcib-i Reşen der-sene 1172. Kîse alayından sonra Yeniçeri Ağası Mehmed Paşa azl olup, sâbıkâ kulkethudâsı olup Belgrad'da olan Mustafa Ağa getürdilüp yeniçeri ağası olmuştur ki Kapukıran demekle ma'rûfdur. Ve sâbıkî merkûm Mehmed Paşa'nın tuğları ref' olunup, Limni'ye nefy olunmuştur. Ve Kapudân-ı Deryâ Süleymân Paşa azl olunup, kapudâne-i hümayûn kapudânı olan Abdülkerîm Kapudân iki tuğ ile kapudân-ı deryâ olup, Akdeniz'den donanmayı Âsitâne'ye getürmek üzere hasekî ağa merkûma kapudânlık getürmüştür ve Süleymân Paşa'nın dahi tuğları ref' olunup, kendi vilâyetinde ikâmet etmek üzere nefy olunmuştur. Fî 5 Safer Yevm-i pençşenbe Cebeci-başı Kara Mustafa Ağa azl olup, Terzî Hüseyin Ağa cebeci-başı olmuştur. Fî 7 Safer Kulkethudâsı Koca Selâmcı Ağa-zâde azl olup, zağarcı-başı kulkethudâsı olup Altıncı Ahmed Ağa zağarcı-başı-şüd. Fî 4 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i pençşenbe pâdişâh-ı âlem-penâh Kara-ağac'dan sarây-ı hümayûna nakl etmişlerdir. Fî 6 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i şenbe Fî 16 Teşrîn-i evvel Kâğıd-hâne'den Top-hâne'ye nakl olundu. Fî 8 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i düşenbe Defterdâr Halîmî Mustafa Efendi'ye Musul mansıbı ile üç tuğ verilüp, sâbıkâ baş-muhâsebe kisedârlığından defterdâr mektûbcusu ve ba'dehû menâsıb-ı celîleler ile ser-firâz olarak baş-muhâsebeci olan İbrâhîm Efendi defterdâr olmuşlardır. Fî 2 Rebî'ü'l-âhır Yevm-i pençşenbe Bahr-ı sefid'den donanma geldi. Rûz-ı Kâsım'ın on yedinci günüdür. Fî 10 Rebî'ü'l-âhır Halîmî Mustafa Paşa'nın tuğu ve sancağı ref' olunup, Musul'a giderken esnâ-yı râhdan [kesik] nefy olunmuştur. Fî 14 Cemâziye'l-evvel Lağımcı-başı Çaprazlı Hasan Ağa azl olup, Lağımcı Uzun Ömer Ağa lağımcı-başı olmuştur, yevm-i pençşenbe. Fî 19 Cemâziye'l-evvel Salı mevâcib-i Lezez sene [1]172 ihrâc-şüd. Fî 25 C[emâziye'l-âhır] Yevm-i salı nefyde olan defterdâr-ı sâbık, tuğları merfû' Halîmî Mustafa Paşa'nın ser-i maktû'u Âsitâne'ye gelmiştir. Fî 29 C[emâziye'l-âhır] Yevm-i şenbe Müftî Çelebi-zâde Âsım İsmâ'il Efendi vefât edüp, Veliyyüddîn Efendi şeyhu'l-İslâm olmuştur. Târîhü'l-fakîr. [... silinmiş] ile dedi ehl-i ... târîhini câh-ı vâlâ-şân-ı fetvâ buldı el-hak ehlini.

[39a] Fî 20 Şa‘bân Fî 27 Mart Yevm-i düşenbe Lâleli civârında pâdişâh-ı âlem-penâh halleda’llâhu hilâfete⁷⁰ hazretleri câmi‘-i şerîfe mübâşeret etdirmişlerdir. Fî 27 Şa‘bân Yevm-i düşenbe iki tuğ ile cerdecî ve Saydâ vâlîsi olan Osmân Paşa'ya bir tuğ dahi verilüp, rütbe-i vezârete nâ’il olmuşdur, mukaddemâ Hama mütesellimi nâmıyla ma‘rûf. Fî 4 Şevvâl Yevm-i düşenbe tevcîhât-ı menâsıb oldu. Fî 11 Şevvâl Yevm-i düşenbe donanma-yı hümayûn Beşiktaş'a alay ile çıkmışdır, Rûz-ı Hızır Ramazân içinde olmağla, Fî 15 Mayıs idi. Fî 18 Şevvâl Yevm-i düşenbe pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri Kara-ağac Sarâyı'na göç ile nakl buyurdular. Fî 29 Şevvâl Yevm-i cum‘a sâ‘at birde küsûf-ı şems olmuşdur. Fî 2 Zi‘l-ka‘de Yevm-i düşenbe Re‘îsü‘l-küttâb Âmedci Abdullâh Efendi azl ve Emîn Efendi sâniyen re‘îsü‘l-küttâb-şüd. Fî 7 Zi‘l-ka‘de Yevm-i şenbe Defterdâr İbrâhîm Efendi azl olup, el-Hâc Ahmed Efendi sâlisen defterdâr olmuşlardır. Fî 10 Zi‘l-ka‘de Yevm-i salı ahşâm üzeri harem-i hümayûn Sa‘d-âbâd'a gelüp gece halvet tenbîh olunmağın, ertesi çehârşenbe günü ale‘ş-şâfi‘î cümle karye ahâlîleriyle karyeden çıkılup, dere içine bir mahâlle durulup ikâmet olundu. Ahşâm üzeri halvet bozulup, yine Kara-ağac'a gitmişlerdir. Fî 15 Zi‘l-ka‘de Yevm-i pazar Çavuş-başı Hatîb-zâde Mehmed Ağa azl olup, Rûznâmçe-i Evvel Hamza Efendi çavuş-başı olmuşdur. ~~Fî selh-i Zi‘l-hicce Düşenbe.~~ Humbara nişânının cânib-i şimâlinde berây-ı ta‘lîm-i lağım hafr olundu, on günde tamâm hafr oldu, Zi‘l-ka‘de'nin otuzuncu düşenbe lağıma bed’ olundu. Fî 13 Zi‘l-hicce Yevm-i pazar ki ‘îd-i adhânın dördüncü günü, şevketlü pâdişâhımız hazretleri Sa‘d-âbâd'a teşrîf-i hümayûn vâkı‘ olup, iki nevbet humbara atılup ağa huzûr-ı hümayûna getürdülüp neferâta ta‘lîm olunması emr-i hümayûn sâdir-şüd. Fî 19 Zi‘l-hicce Yevm-i şenbe Sa‘d-âbâd'a biniş-i hümayûn olup, hafr olan lağım atılmışdır. Barutı vaz’ olup bağlandığının tamâm beşinci günüdür. Fî 20 Zi‘l-hicce Yevm-i pazar Sa‘d-âbâd'a biniş-i hümayûn olup, on aded sagîr toplar ile nişân altına vaz’ olunan küpe üç nevbet atmışlardır. Ba‘dehû bir nevbet humbara atılmışdır. Ağa ve biniş-i hümayûn halîfeleri ve cümle neferât huzûr-ı hümayûna varılup birer birer ihsân-ı hümayûn atıyye olmuşdur.

Ba‘zan vekâyi‘ der-sene 1174

⁷⁰ “Allâh hilâfetine dâim ve bâki eylesin.” meâlinde Arapça duâdır.

Fî 6 Muharrem Yevm-i düşenbe Sa'd-âbâd'a biniş-i hümâyûn olup, cirîd oynamışlardır. Top ve humbara atılmadı. Fî 9 Muharrem Pençşenbe Mehemmed Za'im'e hemşîre 'akd-şüd. Fî 11 Muharrem Şenbe gecesi ve gündüzü aralık aralık 'azîm rahmet nüzûl ve ra'd ve berk olmuştur. Fî 12 Ağustos idi. Fî 12 Muharrem ve 13 Muharrem Yekşenbe ve düşenbe kesret-i bârân olmuştur. Fî 14 Muharrem Salı ihrâc-ı mevâcib-i Reşen der-sene [1]173. Fî 18 Muharrem Şenbe kethudâ-yı sadr-ı âlî azl olup, Çavuş-başı Hamza Efendi def'a-i sâlisede kethudâ olup, İvaz Paşa-zâde Halîl Bey çavuş-başı olmuştur. Fî 22 Muharrem Çehârşenbe Topcu-başı Kefeli Hâcî Mehmed azl, Kapucu-başı İnce-zâde Mustafa Ağa topcu-başı olmuştur sâniyen ve Cebeci-başı Terzî Hüseyin Ağa dahi azl olup sâbıkâ ocak kethudâlarından () Ağa cebeci-başı olmuştur, Eyyûbî. Fî 27 Muharrem Yevm-i düşenbe Lâleli çeşme ve Sultân Mustafa Hân Hazretleri'nin câmi'-i şerîfine sâ'at ikide vaz'-ı esâs. Fî 28 Salı Muharrem Biniş-i hümâyûn olup, çakmaklı havanları atdılar. Fî Gurre-i Safer Yevm-i pençşenbe, ahşâm ezânına karîb Mustafa Paşa ve Zeyneb Sultân Sa'd-âbâd'a gelüp, ertesi halvet oldu. Şevketlü efendimiz tebdîl gelüp, ahşâm üzeri gitdi. Ertesi yevm-i şenbe sabâh vakti halvet bağlanup, şevketlü efendimiz yine tebdîl gelüp, üç araba ile efendimiz ve önünde dâru's-sa'âde ağası gelüp, halvet olmuştur. Ahşâm üzeri şevketlü yine tebdîl gitdi. ... efendiler dahi gitdi. Fî 5 Safer Yevm-i pazar bostancı-başı kapucu-başılık ile çıkup, haseki ağa bostancı-başı-şüd. Fî 6 Safer Düşenbe şevketlü tebdîl gelüp, top ve humbara atılmışdır. Fî 9 Safer Cum'a ahşâm üzeri Zeyneb Sultân Sa'd-âbâd'dan gitdi. Sekiz gün sekiz gece kalmışdır.

[39b] Bakıyye-i sene 1174

sene 1174

Fî Selh-i Safer Yevm-i cum'a hazîne kethudâsı baş-muhâsebecilik ile çıkmışdır. Fî Gurre-i Rebî'ü'l-evvel Yevm-i şenbe Büyük Mîrahûr Mustafa Ağa üç tuğ ile kapudân paşa olup, Kapucular Kethudâsı Seyyid Ahmed Ağa büyük mîrahûr, sâbık Cebeci-başı Kara Mustafa Ağa kapucular kethudâsı olmuştur. Fî 5 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i çehârşenbe Haremeyn Muhâsebecisi Hâşim Efendi nefy olunup, birkaç gün mukaddem hazîne kethudâlığından çıkma baş-muhâsebeci Haremeyn muhâsebesi olup, Re'îs-i sâbık Avnî Efendi baş-muhâsebe olmuştur. Ve Tersâne Emîni Sıdkî

Mustafa Efendi darbhâne emîni olup, sâbıkâ içëruden çıkma sâbık Silâhdâr Ağası Ali Bey tersâne emîni olmuştur. Fî 8 [?] Rebî'ü'l-evvel Yevm-i şenbe şevketlü Kara-ağac'dan sarây-ı hümayûna nakl buyurdular, kendüleri kalup ertesi, Fî 9 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i yekşenbe Kara-ağac'dan sarây-ı hümayûna teşrîf buyurmuşlardır. Fî 10 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i düşenbe hitâm-ı ta'lim-i humbara bâ-izn-i sadr-ı âlî. Havanlar [...] ve nişân haymeleri kaldırılıp neferât gitmişlerdir Sa'd-âbâd'dan. Fî 12 Rebî'ü'l-evvel Çehârşenbe Fî 11 Teşrîn-i evvel Sa'd-âbâd karyesinden Top-hâne'ye nakl ve göç olundu. Fî 28 Rebî'ü'l-evvel Cum'a gecesi [...] Fî 2 Rebî'ü'l-âhır Salı Kethudâyı Topcuyân el-Hâc Emîn Ağa azl olup, Vidin'den gelen Osmân Kethudâ Bey nasb-şüd. Fî 14 Rebî'ü'l-âhır Yekşenbe Âsitâne-i Ümm-i Sinân'da mevlûdü'n-Nebî kırâ't-şüd. Fî 22 Rebî'ü'l-âhır Düşenbe 'azîm kar yağdı ve tîz mahv oldu. Fî 9 Cemâziye'l-evvel Yevm-i çehârşenbe Defterdâr Hâcî Ahmed'e üç tuğ ihsân Kandiya ile. Defter Emîni Râmî Paşa-zâde () Efendi defterdâr ve Re'îs-i sâbık Âmedci Abdullâh Efendi defter emîni olmuştur. Fî 13 Câ. Yekşenbe Silâhdâr-ı şehriyârî azl, çukadâr ağa silâhdâr, Rikâbdâr Ahmed Ağa çukadâr ağa-şüd. Fî 15 Cemâziye'l-evvel Salı mevâcib-i Lezez Fî sene [1]173 ihrâc-şüd. Fî 13 Ş[a'bân] Pençşenbe Bekir Efendi'ye üç tuğ ile Haleb ihsân-şüd. Fî 27 Ş[a'bân] Pençşenbe Abdî Efendi defterdâr-şüd.

Fî 16 Ramazân Düşenbe gecesi ahşâm ezânı pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin Şâh Sultân nâm duhter-i celîletü's-şân dünyâyâ gelmiştir. Fî 2 Şevvâl Yevm-i salı donanma olup, yedi gün yedi gece zîb ve zînetle şenlik ve şâdmânî olmuştur. Fî 10 Şevvâl Yevm-i pençşenbe tevcihât-ı menâsıb olup, Kulkethudâsı Mahmûd Ağa yeniçeri ağası olup kul [?] hil'at ilbâs olunmuştur. Fî 4 Zi'l-ka'de Şevketlü Kara-ağac'a nakl buyurdular. Fî 7 Zi'l-ka'de Çehârşenbe ağa Sa'd-âbâd'a nakl-şüd. Fî 12 Zi'l-ka'de Fî 4 Haziran Donanma-yı hümayûn tersânedan çıkup alay ile Beşiktaş'a lenger-endâz-şüd. Fî 12 Zi'l-hicce Yevm-i çehârşenbe 'îd-i adhânın üçüncü günü Sa'd-âbâd'a teşrîf-i hümayûn olup, top ve humbara atılıp huzûr-ı hümayûnda birer birer cümleye ihsân-ı hümayûn olmuştur. 14 Zi'l-hicce Yevm-i cum'a Ba'de'l-asr Kağıd-hâne'ye harem-i hümayûn ve sultânlar gelüp halvet bağlandı. Şevketlü efendimiz tebdîl geldiler. Silâhdâr ağa rikâb ağalarıyla ma'an sarık ile geldiler. Ertesi

15 Z[i'l-hicce] Yevm-i şenbe halvet-i tâm olup, ahşâm üzeri lağım atıldı. Ertesi pazar yine halvet-i tâm olup ahşâm üzeri Kara-ağac'a teşrîf etdiler.

Ba'zan vekāyi' sene 1175

Fî 10 Muharrem Yevm-i salı ihrâc-ı mevâcib-i Reşen der-sene 1174. Fî 2 Saferü'l-hayr [derkenâr: Yevm-i çehârşenbe] Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Hamza Efendi tevkî'î ve Re'îs Mehmed Emîn Efendi kethudâ-yı sadr-ı âlî ve Büyük Tezkireci Recâyî Mehmed Efendi re'îs ve Küçük Tezkireci İbrâhîm Efendi büyük tezkireci ve Mektûbî-i Sadr-ı âlî () Efendi küçük tezkireci olmuşlardır. Fî 5 Safer Yevm-i pazar Şeyhu'l-İslâm Velî Efendi azl, Karabekir Efendi-zâde Ahmed Efendi şeyhu'l-İslâm-şüd. Fî Selh-i Safer Salı yeniçeri azl, Kulkethudâsı () Ağa nasb-şüd.

[40a] Fî 4 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i şenbe Kağıd-hâne'den ağa Top-hâne'ye nakl eylediler. Biz anda kaldık. Biniş-i hümâyûn gelüp humbara ve top emr etmekle bir nevbet top ve humbara atıldı. Fî 6 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i düşenbe yeğenimiz Mehmed Sâdık hitân-şüd. Fî 10 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i cum'a biz dahi Kağıd-hâne'den Top-hâne'ye nakl eyledik. [derkenâr: Fî 26 Rebî'ü'l-âhır Salı mevâcib-i Lezez sene [1]174] Fî 27 Cemâziye'l-evvel Fî 13 Kânûn-ı evvel ki erba'ının dahi dördüncü yevm-i pençşenbe, avn ve inâyet-i Rabbânîyle pâdişâh-ı âlem-penâh Sultân Mustafa Hân Hazretleri'nin Sultân Selîm nâm şehzâde-i âlî-kadrları dünyâya gelmiştir. Önündeki cum'a-ertesi 29 Câ. der-ibtidâ olunup, yedi gün yedi gece donanma ve şâdmânî olup, Fî 6 Cemâziye'l-âhır yevm-i şenbe tulû'-ı şemsde donanma libâsı tarh ve tamâm-şüd ve üç gece dahi deryâ şenliği olup, pazar gecesi cebe-hâne ve düşenbe gecesi top-hâne ve salı gecesi tersâne taraflarından sallara fişeng-i mütenevvi'ât ve nice tertîb-i tasannu'ât ile Yalı Köşkü hizâsında şenlik etmişlerdir. Fî 14 Cemâziye'l-âhır Yevm-i pazar kapudân-ı deryâ ağalıkdan çıkma Hasan Paşa azl ve Ahıskalı Mehmed Paşa Silistire munsabında kapudân-ı deryâ olmuştur. Fî 23 Cemâziye'l-âhır Yevm-i salı mukaddemâ hıyânet-i üserâ ile Malta'ya firâr ve getürdükleri kapudâne-i hümâyûn kalyonunu Françe kralı tarafından istirdâd ve derûnunda mevcûd olan üserâ-yı müslimîn ile getürüp, iki Françe kalyonuyla ma'an Âsitâne'ye dâhil olup, 'azîm top şenliği etmişlerdir. Fî 12 Receb Yevm-i pazar surre çıkup Üsküdar'a geçdi ve ahşâm üzeri surre emîni ki

İsmâ'îl mütevellîsi ve İsaccı anbar emîni olmuş Kapucu-başı Hasan Ağa'dır katl olunup, ser-i maktû'u Bâb-ı Hümâyûn'a nakl ve ilkâ olunmuştur. Fî 16 Receb Yevm-i pençşenbe Trabzon vâlîsi ma'îyyetine me'mûr Edirneli Hüseyin Ağa ve Zağra'dan Abdullâh Ağa ve Serrâc Abdülkerîm gitmişlerdir. Fî 23 Şa'bân Yevm-i şenbe Rumili Kadı'askeri Osmân Efendi azl olunup, Pîrî-zâde'nin oğlu Osmân Molla Efendi sadr-ı Rum-şüd. Fî 1 Şevvâlû'l-mükerrem Salât-ı 'iddeden sonra Bostancı-başı Moldovanî Ali Ağa'ya üç tuğ ihsânıyla Rumili tevcîh olunup, bostancılar kethudâsı bostancı-başı olmuşdur. Fî 5 Şevvâl 'Îd-i şerîfin beşinci pençşenbe günü tevcîhât-ı menâsib olup, sâbık Yeniçeri Ağası Kapukıran Mustafa Ağa'ya üç tuğ ihsânıyla Kütahya tevcîh, Çavuş-başı Halîl Bey azl, Abdüllatîf Bey sâniyen çavuş-başı, Râkım Efendi tersâne emîni olmuşdur. Ve Şeyhu'l-İslâm Karabekir-zâde Ahmed Efendi azl olup, Dürrî-zâde Mustafa Efendi sâniyen şeyhu'l-İslâm olmuşlardır. Fî 9 Şevvâl el-Hâc Cânım Halîl Kapudân Bahr-ı sefid muhâfazasına me'mûr [ve] donanma-yı hümâyûn kalyonlarından Perr-i bahr kalyonuna rakîb olmasıyçün buyuruldu verilmiştir. Fî 16 Şevvâl Yevm-i düşenbe Top-hâneli el-Hâc İsmâ'îl Ağa'dan istikrâ olunan hâneye nakl eyledik. Hakk te'âlâ mes'ûd ve meymûn eyleye. Fî 27 Şevvâl Cum'a ihrâc-ı dendân. Fî 28 Şevvâl Şenbe gecesi sâ'at dörtde Sultân Bâyezîd kurbunda ihrâk zuhûr ve etrâf ve Kum-kapu'ya varınca muhterik olup, ertesi gün ve ahşâma varınca mümtedd olmuşdur. Fî 5 Zi'l-ka'de Donanma-yı hümâyûn Tersâne'[den] çıkup, Beşiktaş önüne lenger-endâz-şüd. Fî 26 Rûz-ı Hızır'dır. Fî 16 Zi'l-ka'de Bağdâd Vâlîsi Süleymân Paşa'nın fevt haberi gelüp, Bağdâd Sa'deddîn Paşa'ya tevcîh olunmuş. Fî 20 Zi'l-ka'de Yevm-i pazar ihrâc-ı dendân, def'a azı yukarıda, 20 gün mukaddem biri dahi çıkmış idi.

[40b] Fî 17 Zi'l-ka'de Pençşenbe berây-ı ta'lîm Sa'd-âbâd'da lağîma bed' olunmuşdur. Fî Gurre-i Zi'l-hicce Yevm-i çehârşenbe Edirne'den gelen Dervîş Ağa'nın oğlu Ahmed Ağa gelüp, görüşüldü. Mâh-ı Zi'l-ka'de'nin on altıncı günü Bağdâd Sa'deddîn Paşa'ya verilmiş idi. Mâh-ı Zi'l-hicce evâ'ilinde iken dahi fevt haberi gelmekle, Bağdâdluların iltimâslarına müsâ'ade buyurulup, müteveffâ Süleymân Paşa'nın kethudâsı Ali Ağa'ya üç tuğla Bağdâd ihsân-şüd. Fî 8 Zi'l-hicce Yevm-i pençşenbe Hîbetullâh Sultân bint-i Mustafa Hân hırâmân-ı ravza-i cinân-şüd.

Ba‘zan vekāyi‘ sene 1176

Fî 8 Muharrem Cum‘a Kethudâ-yı Topcuyân Osmân Ağa azl ve nefy olunup, Çavuş Ali Ağa kethudâ ve Koca Ağa'nın oğlu Ömer Ağa çavuş-şüd. Fî 10 Muharrem Belgrad Vâlîsi Abdî Paşa-zâde'nin oğlu iki tuğlu Abdî Paşa'ya bir tuğ dahi verilüp, vezâret ihsân-şüd. Fî 12 Muharrem Salı mevâcib-i Reşen, evâhır-i sene [1]175 ihrâc-şüd. Mısır Vâlîsi Bekir Paşa'nın fevt haberi gelmiştir.

Fî 14 Muharrem Sa‘d-âbâd'da hafr ve rabt olan lağım sökülüp, barutunu ağaya teslîm eylediler. Fî Gurre-i Rebî‘ü’l-evvel Düşenbe gecesi Bey-oğlu'nda Françe elçisinin sarâyı kurbundan ihrâk vâkı‘ olup, iki taraflı Galata-sarâyı semtine doğru vâfir menâzil muhterik olmuştur. Fî 6 Rebî‘ü’l-evvel Şenbe sâhib-i devlet tersâneye gidüp, kalyon kurulmasına bed’ edüp, âyînesin ve baş-bodoslamasın kurup eynekler ve toplar atdılar. Hakk te‘âlâ âsân eyleye. Fî 3 Rebî‘ü’l-âhır Yevm-i pençşenbe sâbıkâ kethudâ-yı sadr-ı âlî olup Tevkî‘î Hamza Efendi'ye üç tuğ ile rütbe-i vezâret ihsân-şüd. Fî 17 Rebî‘ü’l-âhır Yevm-i pençşenbe Sultân Mustafa Hân Hazretleri'nin Mihrümâh nâmında bir duhter-i sa‘d-ahterleri dünyâyâ gelüp, yevm-i mezbûrede tulû‘-ı şems vaktinden ilâ 21 Rebî‘ü’l-âhır yevm-i düşenbe ahşâm üzerine değin beş gün dört gece donanma olup, esvâk ve büyütlar zîb ve zînetler ile tezyîn ve şenlikler olmuştur. Hakk Subhânehû ve te‘âlâ kudûmunu meymûn ve mübârek eyleye, âmîn. Fî 22 Rebî‘ü’l-âhır Salı ihrâc-ı mevâcib-i Lezez, der-sene [1]175 [...]. Fî 23 Cemâziye’l-evvel Yevm-i cum‘a Sultân Mustafa Hân Hazretleri'nin Mihrüşâh nâmında bir duhter-i sa‘d-ahterleri dünyâyâ gelüp, sabâh namâz vakti toplar atılup, ol gün evkât-ı mu‘ayyenede top atılmışdır. [...?] bir gün top atıldı. Fî 13 Cemâziye’l-âhır Çehârşenbe gecesi Top-hâne'de Sandıkbaşı'nda Ser-şükûfe-i Şehriyârî Hâfız Efendi'nin ve Mehmed Kethudâ'nın haremeleri muhterik olup, harîk vâkı‘ olmuştur. Fî 18 Cemâziye’l-âhır Yevm-i düşenbe Mehmed Za‘îm Rumili'ne gitmiştir.

Fî 2 Receb Yevm-i düşenbe bizim Câbî Mustafa Efendi vefât-şüd. Kânûn-ı sâni'nin dahi altıncı günü. Fî 9 Receb Yevm-i düşenbe Tezkire-i Evvel İbrâhîm Efendi merhûm-şüd. Fî 10 Receb Salı Osmân Paşa-oğlu-zâde'ye bir tuğ dahi verilmiş. Fî 25 Receb Çavuş-başı Abdüllatîf Bey azl olup, Mollacık-zâde Ali Bey nasb-şüd. Fî 5 Şa‘bân Yevm-i şenbe küçük çalar sâ‘at [...?] alındı. Fî 12 Şa‘bân Cum‘a gecesi sâ‘at

onda Mehmed Za'im'in kerîmesi Emîne dünyâyâ gelmiştir. Cemre-i sâni gecesı ki Şa'bân'ın on dördüncü günü gecesidir. Fî 16 Şa'bân Salı ihrâc-ı mevâcib-i Masar [ve] Recec der-sene 1176, mahsûben. Fî 23 Şa'bân Salı Cebeci-başı azl olup, sâbıkâ Topcu-başı Kara Mustafa Ağa ikinci def'adır cebeci-başı oldu. Fî 3 Ramazân Cum'a Gümrük Emîni Seyyid İshak Ağa merhûm-şüd.

[41a] Fî 24 Ramazân Yevm-i cum'a Sadr-ı a'zam Râgıb Mehmed Paşa merhûm olup, nişâncı olup kâ'im-makâm olan Hamza Paşa Hazretleri sadr-ı a'zam olmuştur. Hakk te'âlâ meymûn ve mübârek eyleye, âmîn, Fî 28 Mart'dır. Fî 7 L. Yevm-i çehârşenbe Sa'd-âbâd'a biniş-i hümayûn-şüd. Bir nevbet top ve humbara atılmışdır. Fî 8 Şevvâl Yevm-i pençşenbe umûm tevcîhât-ı menâsıb olup, Büyük Tezkireci Nu'mân Efendi re'isü'l-küttâb olmuştur. Teşrifâtçı Efendi büyük tezkireci ve Süleymân Bey küçük tezkireci olmuştur. el-Hâc Mehmed Emîn Ağa topcu-başı olmuştur. Fî 22 Şevvâl Pençşenbe Kapudân Süleymân Paşa Rodos'dan gelüp, makâmına oturmuştur. Fî 26 Şevvâl Düşenbe Receb Bey ibn Ser-humbaracıyân Süleymân Bey'e Fâtıma bint-i Mehmed altmış bin akçe mihr-i müeccel ile akd-i nikâh olunmuştur. Fî 8 Zi'l-ka'de Yevm-i şenbe donanma-yı hümayûn Beşiktaş önüne ihrâc-şüd. Fî 20 Zi'l-ka'de Pençşenbe Kara-ağac'a şevketlü pâdişâh-ı âlempenâh hazretleri nakl buyurmuştur. Fî 5 Mâh-ı Zi'l-hicce cum'a gecesı zifâf-ı Receb Bey ibn Ser-humbaracıyân.

Fî 12 Zi'l-hicce Yevm-i pençşenbe 'id-i adhânın ikinci günü Edirne-kapu hamâmcısı Hâcî Süleymân Ağa merhûm-şüd. Fî 17 Zi'l-hicce Yevm-i çehârşenbe Çavuş-başı Mollacık-zâde Ali Bey azl ve Re'isü'l-küttâb-ı sâbık Recâyî Mehmed Efendi çavuş-başı-şüd. Fî 22 Zi'l-hicce Düşenbe gece sabâha karîb ra'd ve berk olup vâfir mahalle sâ'ikâ nüzûl etmiştir. Tersâne Câmi'i minâresine ve sâ'ir mahallere. Fî 25 Zi'l-hicce Yevm-i pençşenbe Defterdâr Abdî Efendi azl olup, Tersâne Emîni Râkım Mehmed Efendi defterdâr olmuştur. Âtîf-zâde Ömer Efendi tersâne emîni-şüd.

Vekâyi' der-sene 1177

Fî 14 S[afar] Sene yevm-i çehârşenbe Topcular Kethudâsı Düvencibaşı-zâde Ali Ağa azl olup, Kerîm Ağa-zâde Hâcî Mustafa kethudâ-şüd. Fî 22 Safer Pençşenbe gecesı

sabâha karîb Üsküdar Balaban İskeleyi semtlerinden yukarı Mîrahûr Câmi'ne doğru muhterik-şüd. Fî 9 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i şenbe şevketlü pâdişâh-ı âlem-penâh Kara-ağac'dan sarây-ı hümâyûna nakl ve teşrîf buyurdular. Fî 10 Rebî'ü'l-evvel Yekşenbe ağa dahi Top-hâne'ye nakl olundu. Fî 23 Rebî'ü'l-âhır Yevm-i düşenbe Sadr-ı a'zam Hamza Paşa azl olup, Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa üç tuğla kâ'im-makâm-şüd. Fî 2 C[emâziye'l-âhır] Sene 1177 Pençşenbe sadr-ı a'zam Kulkethudâsı Ömer Ağa yeniçeri ağası-şüd ve Haleb'e Mustafa Paşa Hazretleri'ne mühr-i hümâyûn ırsâl-şüd. Fî 2 C[emâziye'l-âhır] Sene [1]177 Pençşenbe sadr-ı a'zam Âsitâne'ye dâhil, otuz sekizinci günde teşrîf etdiler.

Fî 3 Cemâziye'l-âhır Yevm-i cum'a Kâ'im-makâm Mehmed Paşa kapudân-ı deryâ-şüd. Fî 6 Cemâziye'l-âhır Düşenbe Çavuş-başı Recâyî Mehmed Efendi kethudâ-yı sadr-ı âlî [ve] Abdî Efendi sâbık defterdâr re'îsü'l-küttâb. Fî 5 Receb Yevm-i düşenbe Mehmed Za'im Rumili'ne gitdi ve tersâne-i âmirede kalyon indirdiler. Fî 24 Ş[a'bân] Pazar Topcu-başı el-Hâc Mehmed Emîn Ağa azl ve Mehmed Kethudâ Bey nasb ve Adana'da iki tuğlu Çeteci kethudâsı Sâlih Paşa'ya üç tuğla Cidde ihsân-şüd. ~~Çeteci Abdullâh Paşa ... iki tuğlu Mehmed Paşa'ya dahi üç tuğ~~ ve Bender'de iki tuğlu Receb Paşa'ya üç tuğ ile Silistire ihsân-şüd. Fî 11 Ramazân Çehârşenbe Mihrümâh Sultân 'azm-i ravza-i cinân-şüd. Duhter-i Sultân Mustafa Hân hazerâtı.

[41b] Fî 20 Ramazân Pençşenbe Mîrahûr Seyyid Ahmed Ağa'ya üç tuğ ihsân ve Halîl [?] Bekir mîrahûr-ı kebîr-şüd. Fî Gurre-i Şevvâl 'İd-i şerîf düşenbe Ramazân pazardan tutulup, lâkin Edirne'de ru'yet ile cum'a-ertesi tutulup, sâbit-şüd. Ol ecilden 'İd-i şerîf pazar-ertesi oldu. Fî 6 Şevvâl Yevm-i şenbe tevcîhât-ı menâsıb olmuşdur. Fî 27 Şevvâl Yevm-i şenbe Rum-ili'ne Mehmed Za'im geldi Eyyâm 111. Yüz on birinci gün gidüp gelmiş, cem'an. Fî 8 Zi'l-ka'de Yevm-i çehârşenbe Bağdâd vâlisî merhûm olmuş, Ömer Kethudâ nâmında bir kimesneye üç tuğ ile Bağdâd ihsân-şüd. Fî 10 Zi'l-ka'de Cum'a gecesi sâ'at dörtde Mehmed Za'im'in oğlu Abdülbâkî dünyâyâ gelmiştir.

Fî 12 Pazar ahşâm ezânına karîb Receb Bey'in bir kerîmesi dünyâyâ gelmiştir. Fî 26 Zi'l-ka'de Yevm-i pazar el-Hâc Emîn Ağa Burusa'ya gitdi. Fî 5 Zi'l-hicce Yevm-i salı Yeniçeri Ağası Ömer Ağa'ya iki tuğ ile Selânik mansıbı verilüp Kulkethudâsı ()

Ağa yeniçeri ağası-şüd ve Abdullâh Paşa-zâde Bey kulkethudâsı-şüd ve Seyyid Ahmed Paşa'ya Mora tevcîh olunmuşdur. Fî 14 Zi'l-hicce Yevm-i pençşenbe Sa'd-âbâd'a biniş-i hümayûn birer yaylım top ve humbara atıldı ve çakmaklı havanlar dahi atıldı anda ases-başının. Fî 16 Zi'l-hicce Yevm-i şenbe Tersâne Emîni Âtîf-zâde Ömer Efendi azl, Binâ Emîni Yûsuf Efendi tersâne emîni-şüd ve küçük tezkireci azl ve Tatbîkî Yûsrî Efendi küçük tezkireci olmuşdur, Tahvîl kaleminden.

Vekāyi' der-sene 1178

Fî 7 Muharrem Şenbe Sa'd-âbâd karyesinde ağa binâya mübâşeret. Fî 10 Muharrem Salı İhrâc-ı mevâcib-i Reşen der-sene [1]177. Fî 12 Muharrem Pençşenbe kethudâ-yı bevîbîn-i şehriyârî Tatar Hân hazretlerine irsâl-şüd. Fî 22 Safer Yevm-i düşenbe sadr-ı âlî rikâb-ı hümayûna teşrîflerinde Re'îsü'l-küttâb Abdî Efendi Enderûn-ı hümayûn'da füc'eten merhûm olup, Mektûbî-i Sadr-ı âlî Mehmed Efendi re'îsü'l-küttâb olup, Giridli Ahmed Efendi mektûbî-i sadr-ı âlî olmuşlardır. Fî 24 Çehârşenbe Defterdâr Mehmed Emîn Efendi defter emîni olup, Defter Emîni Avnî Efendi defterdâr olmuşdur. Fî 23 Rebî'ü'l-evvel Pençşenbe Çavuş-başı İvaz Paşa-zâde azl olup, Teşrîfâtçı Ahmed Efendi çavuş-başı olup. Fî 24 Cemâziye'l-evvel Düşenbe Cebe-hâneci Mustafa Ağa ve Sâlih Ağa Şam'a 'azîmet eylediler. Fî 8 Cemâziye'l-âhır Hazret-i Ümm-i Sinân Âsitânesi'nde mevlûdü'n-Nebî ﷺ cem'iyeti. Fî 18 Cemâziye'l-âhır Yevm-i çehârşenbe Teşrîfâtî-i sâbık Çavuş-başı Ahmed Efendi kethudâ-yı sadr-ı âlî [ve] Arpa Emîni Ali Ağa çavuş-başı olmuşdur. Fî 25 Cemâziye'l-âhır Yevm-i çehârşenbe Şâm tarafına me'mûr Humbaracı Çoban Süleymân Ağa ve Osmân Üsküdar'a geçüp ertesi gün râhî olmuşlardır.

Fî 3 Receb Pençşenbe Mehmed Za'im ve İvraniyeli Ali Ağa Rumili'ne gitdiler. Fî 4 Receb Cum'a Şehzâde Sultân Nu'mân hırâmân-ı ravza-i cinân-şüd. Fî 10 Receb Pençşenbe Kadri meşâyihiinden Top-hâne'de Ali Efendi merhûm olmuşdur. Fî 20 Receb Pazar Baron habs oldu. ~~Fî 4 Şa'bân cum'a ertesi.~~ Fî 3 Şa'bân Cum'a Dîvân-ı âliyye'de müteveffâ kâtib-i vâlideşi ve ehli ve hemşîresi mürâfa'a-şüd. Ertesi cum'a ertesi kassâm-ı huzûrîn [mezbûrîn?] musâlaha-şüd. Fî 10 Şa'bân Pençşenbe Sâbıkâ Edirne Bostancı-başı Kara İsmâ'îl Ağa'ya mukaddem iki tuğ verilmiş idi. Bu def'a bir tuğ dahi verilüp üç tuğu oldu.

[42a] Fî 13 Şa‘bân Düşenbe Yeniçeri Ağası Abdullâh Paşa-zâde iki tuğ ile kapudân paşa olup, kulkethudâsı yeniçeri ağası ve Kapudân Vezîr Mehmed Paşa Vodina ve Vidin Muhâfızı Hüseyin Paşa'ya Eğriboz tevcîh olunmuşdur.

Fî Gurre-i Ramazân Pençşenbe günü i‘tibâr olunmuş iken çehârşenbeden sâbit olduğuna binâ‘en cum‘a günü ‘îd-i şerîf oldu. Fî 4 Şevvâl Yevm-i düşenbe tevcîhât-ı menâsıb olup, Kapucu-başı İnce Ağa-zâde Mustafa Ağa’dır, def‘a-i sâlis topcu-başı olup Sandukbaşı'nda sâkin ihtiyâr el-Hâc Mehmed azl olmuşdur. Mektûbî-i Sadr-ı âlî Giridli Ahmed Efendi çavuş-başı, çavuş-başı ma‘zûli Ali Ağa arpa emîni, sâbık Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Recâyî Mehmed Efendi tersâne emîni, Sıdkî Efendi hazîne muhâsebesi ve sâ‘ir ehl-i menâsıb tevcîhâtı olmuşdur. Fî 6 Şevvâl Çehârşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Ahmed Efendi azl ve defter emîni oldu ve Defter Emîni Mehmed Emîn Efendi sâniyen kethudâ-yı sadr-ı âlî olmuşlardır. Fî 7 Şevvâl Pençşenbe Sadr-ı a‘zam Mustafa Paşa azl, Mehmed Paşa kâ‘im-makâm olmuşdur. Rumili mansıbından henüz azl olan Muhsin-zâde Mehmed Paşa Hazretleri'ne mühr için silâhdâr-ı şehriyârî gönderilmişdir. ~~Fî 7 Zi‘l-ka‘de Pazar sadr-ı a‘zam sabâh erken Bahâriyye'ye andan sâ‘at bir buçukda sarây-ı hümayûna teşrîf edüp, sâ‘at üçde Bâb-ı âlî’de şeref bahş-ı nüzûl şüd.~~

Fî 10 Şevvâl Pazar gecesi Top-hâne'de sâ‘at beşde ihrâk zuhûr edüp, bi-kazâ‘illâhi te‘âlâ on iki sâ‘atden ziyâde mümtedd olup, Kadîrler [Kâdirîler] Tekyesi ve aşağı ve yukarı ve etrâfları muhterik olmuşdur. İbtidâ zuhûru aşağı Boğaz-kesen sükunun [?] üzerlerinde maktûl Surre Emîni'nin oğlu hânesinden olup, etrâfa ve yukarı taraflara yürüdü. Hakk te‘âlâ ecirler ihsân edüp, cümleye dahi afv ve ‘inâyetini kerem eyleye.

Fî 4 Pençşenbe gecesi sâ‘at dört-buçuğa karîb Cihângîr semtinde harîk vâkî‘ olup, sabâha değin mümtedd oldu. Ertesi cum‘a gecesi dahi sâ‘at dört bir-çeyrekde Ağa Hamamı civârında buhûrcu oda-başının hânesinde harîk zuhûr edüp, der-akab basdırılmışdır. Fî 7 Zi‘l-ka‘de Pazar sadr-ı a‘zam hazretleri sabâh erken Bahâriye'ye teşrîf ve sâ‘at bir buçukda kayık ile sarây-ı hümayûna ve üçde Bâb-ı âlî[‘ye] şeref-bahş oldular. Fî 8 Zi‘l-ka‘de Düşenbe Topcu-başı Ser-bevvâbîn-i dergâh-ı âlî Mustafa Ağa azl ve sâniyen el-Hâc Mehmed Emîn Ağa topcu-başı olmuşlardır. Fî 10

Zi'l-ka'de Çehârşenbe Mehmed Za'im Rumili'nden geldi. Fî 19 Zi'l-ka'de Sadr-ı a'zam-ı esbak Mustafa Paşa'nın nefy olduğu Midilli'den ser-i maktû'u gelmiştir.

Fî 22 Zi'l-ka'de Düşenbe ba'de'l-asr Ahmed Ağa merhûm olmuştur. Fî 25 Zi'l-ka'de Yevm-i pençşenbe [derkenâr: Fî 5 Mayıs] donanma-yı hümâyûn alay gösterüp, Beşiktaş önüne lenger-endâz-şüd. Fî 3 Zi'l-hicce Pençşenbe Re'îsü'l-küttâb Mehmed Emîn Efendi'ye üç tuğ ile Mora ihsân ve tevkî'î-şüd. Yeniçeri efendisi olan Ömer Efendi re'îs, Tevkî'î Nu'mân Efendi yeniçeri efendisi-şüd. Fî 24 Zi'l-hicce Pençşenbe gecesi Galata Mevlevî-hânesi'nde harîk vâkı'-şüd.

[42b] Ba'zan vekâyi' der-sene 1179

Fî 4 Muharrem Yevm-i pazar şevketlü efendimiz Kara-ağac'a nakl ve teşrîf buyurup, bâ'de'z-zuhr Sa'd-âbâd'a dahi biniş-i hümâyûn olup, Şehzâde-i Mükerrerem Sultân Selîm Hazretleri dahi binişe teşrîf edüp, mübârek cemâllerin müşâhede müyesser oldu. Hakk te'âlâ atvel-i ömr ile sâye-i pâdişâhîde mu'ammer eyleye, âmîn. [derkenâr: Fî 8 Muharrem Pençşenbe, Şehzâde Sultân Selîm Hazretleri yalnız Sa'd-âbâd'a biniş edüp gelmiştir. Şevketlü Ok-meydânı'na gittiler]. Fî 10 Muharrem Yevm-i şenbe Tatar Hân olan Selîm Giray Hân Hazretleri Dâvud-paşa'da alay ile Âsitâne-i sa'âdet'e dâhil olmuştur. Dâvud-paşa'dan Paşa-kapusu'na gelince sâhib-i devlet ile berâber ve cümle ricâl ve vüzerâ alay-ı 'azîm ile gelmiştir. Paşa-kapusu'nda celseden sonra Çavuş-başı Re'îs Efendi hân hazretlerinin önüne düşüp, muhızır ağa tâ'ifesi önlerinde, mahsûs olan konağa götürmüşlerdir. Paşa-kapusu'nda hân hazretlerine ~~ve iki nefer oğullarına~~ semmûr ve iki nefer evlâdlarına kâkum kürkleri ilbâs olunmuştur, sâ'ire hil'atlar. Fî 15 Muharrem Pençşenbe hân hazretleri sâhib-i devlet hazretleriyle ma'an sandala süvâr olup, göç Kara-ağac'da olmakdan nâşî Kasr-ı Bahâriyye'de şevketlü azametlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin rikâb-ı hümâyûnlarıyla müşerref olmuştur.

Fî 18 Muharrem Yevm-i pazar Sa'd-âbâd'a teşrîf-i hümâyûn olup, iki nevbet humbara atılmışdır. İbtidâki nevbette nişân haymesinin ön tarafından tamâm ortasına humbara dânesi isâbet etmiştir. Neferât cümle huzûr-ı hümâyûnda dörder altûn ihsân alınmıştır. Fî 19 Muharrem Yevm-i düşenbe Küçük-su nâm mahalde sadr-ı a'zam

hazretleri hân hazretlerine ziyâfet eylediler. Fî 20 Muharrem Salı mevâcib-i Reşen Fî Sene [1]178 ihrâc-şüd. Hân Hazretleri Ayasofya İmâreti kapusunun üzerindeki ~~oda~~ mütevellî odasında kîse alayını temâşâ eylemişler. Fî 22 Muharrem Pençşenbe Dolma-bahçe'de sâbıkâ kâ'im-makâm olup Aydın Vâlisi Mehmed Paşa Hazretleri hân hazretlerine ziyâfet eylemişlerdir.

Fî 24 Muharrem Yevm-i şenbe Sa'd-âbâd'da Tevkî'î Mehmed Emîn Paşa Hazretleri dahi hân hazretlerine ziyâfet etmişlerdir. Fî 25 Muharrem Pazar Sa'd-âbâd'a teşrîf-i hümâyûn-şüd. Fî Gurre-i Safer Yevm-i şenbe Tatar Hân Hazretleri sadr-ı a'zam hazretleriyle Kara-ağac karşusunda Bahâriye Kasrı'nda rikâb-ı hümâyûna gelüp, hân hazretlerine kapaniçe ve iki sorguc ve dîvân atı ve mücevher tirkeş ve atıyye ve sâ'ir ta'allukâtlarına cümle hil'at ilbâs olunmuş. Şeyhu'l-İslâm Efendi gerek mukaddem ve gerek bu def'a gelmemişler. Hân Hazretleri'ne eslâfindan ziyâde ikrâm ve ihsân olunmuş ve iki nefer oğluna kontuş semmûr kürkleri i'tâ buyurulmuş. Bahçe-kapusu'ndan yine arz ağaları peyk ve solaklar ile Fî 5 Saferü'l-hayr Çehârşenbe Tatar Hân tabl [ve] alem ihsân-ı hümâyûn olup, mîr-i alem getürmüş gâliba mesbûk değildir.

Fî 8 Saferü'l-hayr Yevm-i şenbe hân hazretleri geldikleri gibi sadr-ı a'zam ile hem-inân ve cümle ricâl ve vüzerâ ~~ve ocaklı~~ alay ile Âsitâne'den Dâvud-paşa'ya çıkardılar. Cümle ocaklı selâma gitdiler. Hân Hazretleri kapaniçe ve sorguclar ile süvâr olmuşlar, kapaniçenin sıfâtı, yenleri uzun yaka semmûr ile çerkeme [?] önünde üçer mücevher çaprasları var, güvez renkli kadifeye kaplı imiş ve Dâvud-paşa'da hünkâr işçileri ve matbah emîni gidüp, ta'âm pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri tarafından imiş. Âsitâne'de 28 gün ikâmet eylediler, geldiklerinin yirmi dokuzuncu günü gitdiler.

[43a] Fî 16 Saferü'l-hayr Kara-ağac'dan şevketlü harem-i hümâyûn ile Sa'd-âbâd'a teşrîf-i hümâyûn ve ertesi gün halvet olup, karyede ahâlî-i nisâ girdiği karyede kalup, cümle erleri ile Cendere'de vâkı' bend kurbuna ağa efendimiz ile gitdik. Hayme kurup ol mahalde eğlenildi. Ahşâm üzeri halvet bozulup Kara-ağac'a gitmişlerdir. Fî 27 Saferü'l-hayr Yevm-i pençşenbe yeniçeri ağası azl ve Dimetoka'ya nefy, Kulkethudâsı Şehlâ Hüseyin Ağa nasb-şüd.

Fî 8 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i pazar şevketlü efendimiz devlet ve ikbâl ile Kara-ağac'dan sarây-ı hümayûna nakl buyurdular. Fî 11 Rebî'ü'l-evvel Çehârşenbe sabâh vaktinden mukaddem İstavraki-oğlu nâm Eflâk kapu kethudâsı olan kâfiri Akındı-burnu'nda vâkı' sâhil-hânesi önüne salb eylediler. Cezâ-yı mâ-yelikını buldu. Fî 13 Rebî'ü'l-evvel Cum'a Tiranlı Ahmed veled-i Humbaracı Ali merhûm-şüd. Fî 14 Rebî'ü'l-evvel Cum'a-ertesi gecesi ahşâm namâzından sonra husûf vâkı' olup, kamerin sülüsünden ziyâdece münhasif-şüd.

Fî 18 Rebî'ü'l-evvel Çehârşenbe gecesi Top-hâne Çavuş-başı çârşûsundan berü [?] lüleciler ve firun ve Kışla Câmi'i muhterik-şüd sâ'at 3'de ve Çubuhlu Lîmânı çubuhcılarının nısfı ki Top-hâne Meydânı semti bahre varınca muhterik oldu. Fî 3 Rebî'ü'l-âhır Yevm-i pençşenbe Osmân Molla Efendi mükerreren sadr-ı Rum olmuşlardır. Fî 22 Rebî'ü'l-âhır Salı ihrâc-ı mevâcib-i Lezez der-sene [1]178. Fî 14 Receb Yevm-i pençşenbe Mehmed Za'îm Rumili'ne gitdi ma'a Hâcî Osmân.

Fî Gurre-i Şa'bân Yevm-i düşenbe pâdişâh-ı âlem-penâh Sultân Mustafa Hân Hazretleri'nin Beyhân Sultân nâmında bir duhter-i sa'd-ahterleri dünyâyâ gelüp, iki gün sonra çehârşenbe gününden ibtidâ ile üç gün üç gece şehir donanması olup, beş on gün evvelünden berü kar yağar idi. Lâkin ricâl-i devlet konakları kemâl-i zînet ile müzeyyen kılınup, azîm sürûr ve şâdmânî olmuşdur. Hakk te'âlâ kudûmün meymûn ve mübârek eyleye, âmîn. Fî 4 Ş[a'bân] Yevm-i pençşenbe gecesi harîk İstanbul'da. Ertesi Fî 5 Ş[a'bân] Yevm-i cum'a gecesi Galata'da Kulle-kapusu dâhilinde dahi harîk-şüd. Ramazân-ı şerîf salıdan tutulup lâkin pazar-ertesinden sâbit olup, 'îd-i şerîf çehârşenbeden olmuşdur. Fî 6 Şevvâl Düşenbe tevcîhât olup, Kefevî Hâcî Mehmed Ağa sâlisen ser-topcuyân olmuşdur. Fî 9 Şevvâl Yevm-i pençşenbe Süleymân Ağa Zağra'ya gitmişdir. Fî 18 Şevvâl Yevm-i cum'a-ertesi Kethudâ-yı Topcuyân Kerîm Ağa-zâde el-Hâc Mustafa Ağa merhûm olmuşdur. Fî 19 Şevvâl Ertesi pazar günü Çavuş-ı Topcuyân Koca Ağa-zâde Ömer Ağa kethudâ-yı topcuyân olup, Kara Mustafa Ağa-zâde Otuz Üç Süleymân Ağa dahi çavuş olmuşdur. Fî 30 Şevvâl Yevm-i pençşenbe bâ'de'z-zuhr müderrisîn-i kirâmdan Emîn Efendi merhûm olup, ertesi fî Gurre-i Zi'l-ka'de Yevm-i cum'a Top-hâne Câmi'si'nde namâzı edâ olunup, defn olunmuşdur. Rahmetullâhi aleyh.

Târîh li-muharrirî el-hakîr li-vefâtihî. Gülşen-i dârü'n-na'îm me'vâ-yı rûhu'l-Emîn. Diger, Cennet gülzârı ola cılve-gâh-ı rûhu'l-Emîn sene 1179.

Fî 6 Zî'l-hicce Sa'd-âbâd'a teşrîf-i hümâyûn yevm-i pençşenbe iki nevbet top ve humbara atılup, huzûr-ı hümâyûnda atıyye-i hümâyûn alınmışdır. Fî 12 Zî'l-hicce Yevm-i pençşenbe 'îd-i adhânın üçüncü günü sabâhdan sonraca sâ'at ona yakın zelzele-i 'azîm olup, beş on dakîka hareket-i şiddet olmağla, Sultân Mehmed Hân Câmi'-i Şerîfi ve Edirne-kapu câmi'-inin minâresi ve kubbeleri hedm ve katı çok minâreler ve hâneler münhedim olmuşdur. Hakk subhânehû ve te'âlâ kerem ve lütfi ile kusurlarımızı afv ve merhamet eyleye, âmîn, yâ Mu'în. Fî 23 Mayıs.

[43b] Ba'zan vekâyi'ân Fî sene 1180

Fî 23 Muharrem Salı ihrâc-ı mevâcib-i Reşen sene [1]179. Fî 11 Saferü'l-hayr Şenbe Defterdâr Giridli Ahmed Efendi azl olup, Behcet Efendi merhûmun karındaş-ı muhteremleri Tersâne Emîni İbrâhîm Efendi defterdâr oldular. Kethudâ-yı sâbık Ahmed Efendi tersâne emîni oldular. Hâşim Ali Bey baş-muhâsebe olmuşlardır. Fî 13 Saferü'l-hayr Yevm-i düşenbe Sa'd-âbâd'a biniş-i hümâyûn-şüd. Fî 29 Rebî'ü'l-evvel Yevm-i cum'a gün doğarken sâ'at on birde zelzele olmuşdur ki zelzele-i kebîrin tamâm yüz yedinci günüdür. Hakk subhânehû ve te'âlâ def' ve ref' eyleye, âmîn. Fî 5 Rebî'ü'l-âhır Çehârşenbe Kadı'asker Osmân Molla Efendi azl, Bekir Molla Efendi nasb-şüd.

Fî 6 Rebî'ü'l-âhır Fî 31 Ağustos Sa'd-âbâd'a biniş-i hümâyûn vâkı'-şüd. Yevm-i pençşenbe birer nevbet top ve humbara atıldı. Huzûr-ı hümâyûnda ihsân-ı hümâyûn alınmışdır. Fî 25 Rebî'ü'l-âhır Yevm-i salı ihrâc-ı mevâcib-i Lezez sene 1179. Fî 26 Cemâziye'l-evvel Yevm-i cum'a Sirozlu Humbaracı Hâcî Ali ve Kırçovalı Evhad Üsküdar'dan topcular ve marankozlar ile Bağdâd'a 'azîmet etmişlerdir. Fî 27 Şenbe Mâh-ı Cemâziye'l-âhır Top-kapusu'nda şeyh efendimiz hazretlerine geldik. Gece Hasan Efendi Hazretleri'nde kaldık. Ertesi pazar günü mevlid-i şerîf okundu. Ol gece Kum-kapu'nun taşrası muhterik oldu. Pazar gecesi sâ'at sekiz buçukda iken ihrâk vâkı'-şüd. Fî 15 Receb Yevm-i pençşenbe Mehmed Za'îm ve Hâcî Osmân Rumili'ne gitdiler. Fî 7 Şa'bân Pençşenbe gecesi galeta berâberinde taşra gitmek üzre lenger-endâz olan beylik kalyon bi-kazâ'illâhi te'âlâ muhterik olup, temirü kesildikde

kalafât yerinde birkaç şayka sefinelerini dahi ihrâk edüp, muhterik sefineler Cebe Ali semtinde ve Hâsköy semtinde bâ'zı mahalleri muhterik etmiştir. Fî 9 Şa'bân Yevm-i cum'a-ertesi kable'z-zuhr الحمد لله تعالى Sultân Mehmed nâmında şevketlü mehâbetlü pâdişâh-ı âlem-penâh Sultân Mustafa Hân Hazretleri'nin bir şehzâde-i civân-bahtları dünyâya gelüp, top şenliği ile âlem mesrûr oldular. Yedi gün top şenliği olmuştur. Allâhu te'âlâ atvel-i ömr ile mu'ammer edüp, kudûmün meymûn ve mübârek eyleye.

Fî 18 Şa'bân Pazar-ertesi Kapudân-ı Deryâ Tosun Mehmed Paşa azl ve Eğriboz mansıbı ile gönderilüp, kapudânlık Rumili vâlisi olup, bundan akdem kâ'im-makâm olan Kapudân Süleymân Paşa-zâde Mehmed Paşa Hazretleri'ne sâniyen ihsân olunup, anlar gelince Tevkî'î Mehmed Emîn Paşa Hazretleri tersâneye gidüp vekâlet edeceklerdir. Rumili Vidin Vâlisi Mehmed Paşa'ya, Vidin Rızâ Paşa'ya ihsân buyuruldu. Fî 22 Şa'bân Cum'a gecesi sâ'at üçden sonra Paşa-kapusu civârında Aydınoglu Tekyesi'nin ard tarafında ihrâk olmuştur. Gurre-i Ramazân takvîmlerde yevm-i pazar iken cum'a-ertesi gecesi ru'yet-i mâh olup, savm cum'a-ertesinden tutulmuştur. Lâkin taşralarda cum'adan ru'yet olunduğu sâbit olup, pazar günü 'îd-i şerîf olmuştur. Fî 5 Şevvâl Yevm-i pençşenbe umûm tevcîhât-ı menâsıb olmuştur. Fî 9 Şevvâl Düşenbe mukaddemâ silâhdâr-ı şehriyârîlikden ihrâc olunan Gürcistânlı İbrâhîm Bey'e üç tuğ ile Ahıska vâlîliği ihsân. Fî 12 Şevvâl Pençşenbe Kethudâ-yı Topcuyân Ömer Ağa azl olup, sâbıkâ kethudâlıkdan ma'zûl Ali Kethudâ nasb olunmuştur. Fî 14 Şevvâl Cum'a-ertesi Kırım hânı azl olunup, sâbıkâ hân olan Arslan Giray Hân Hazretleri Kırım hânı olmuştur. Fî 11 Zi'l-ka'de Cum'a günü hemşîremiz Fâtıma kerîmesi Selîme merhûm oldu. Fî 12 Zi'l-ka'de Şenbe Mahmûd Bey mîrahûr-ı evvel oldu. Fî 13 Zi'l-ka'de Pazar ve Nisan'ın ibtidâ günü Mehmed Za'im Hacı Osmân ile Rumili'nden geldiler. Fî 24 Zi'l-ka'de Yevm-i pençşenbe Şeyhu'l-İslâm Dürrî-zâde azl, Velî Efendi Hazretleri sâniyen nasb-şüd.

SONUÇ

XVIII. yüzyıl, genel olarak Osmanlı Devleti'nin birçok noktada yüzünü Batı'ya döndüğü, değişim-dönüşüm ihtiyaç ve eylemlerinin görünür olduğu bir zaman dilimidir. Osmanlı pâdişâhları I. Mahmud, III. Osman ve III. Mustafa dönemlerinde tarih yazıcılığı hem vekâyinüvîsliğin ve hem de sırkatıblığının teşkîliyle, tüm tarihî gelişmelerin kayıt altına alındığı yeni ve zirveye yürüyen bir yola girmişti. Humbaracılarbaşı kâtibi ve daha çok kullanıldığı üzere Humbaracıbaşı kâtibi olan Mustafa Efendi, kendisine âid nüshaya, gün tarihli notlar almış ve yazma nüsha günümüze ulaşmıştır. İlk kez bu tezde deşifre edilen ve duyurulan Mustafa Efendi rûzmerresi, diğer Osmanlı rûznâme, rûzmerre ve tarih kaynaklarıyla birlikte mukayeseli olarak kullanıldığında, ayrıntıların tamamlanmasına katkıda bulunacaktır. Müellifin ilk kez burada açıklanan kimliği ve eserin çeviriyazı, tüm Osmanlı araştırmacılarının ilgisini çekecek bilgiler içermektedir.

Günlük kayıtlarıyla, çoğu kaynakta bulunamayacak türden bilgileriyle, humbaracılık ilmi ve humbaracı ağalarıyla ilgili verdiği bilgilerle, rûzmerre mecmûası ilgili literatüre de bir katkı sağlamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

I. ARŞİV KAYNAKLARI

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

1. Ali Emîrî Tasnifi

- a. I. Abdülhamid [=A.], 61-4304, s. 3,4,5.
- b. III. Mustafa [=AE.SMST.III], 35-2372, 43-3132.

2. Cevdet Tasnifi

- a. Askeriye [=C.AS.], 957-41583.
- b. Tımar Zeâmet [=C.TZ.], 91-4544.

II. KAYNAK ESERLER

“18. Yüzyıl Osmanlı İlim Hayatından Bir Kesit: Sıdkî Mustafa Efendi’nin Günlüğü ve Mülâzemet Yılları”, haz. Ali Aslan, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015.

ABDURRAHMAN ABDÎ PAŞA, *Abdurrahman Abdi Paşa Vekâyi’nâmesi, [Osmanlı Tarihi (1648-1682)]*, haz. Fahri Çetin Derin, İstanbul 2008.

Berber Bediri’nin Günlüğü 1741-1762, Osmanlı Taşra Hayatına İlişkin Olaylar, çev. Hasan Yüksel, Ankara 1995.

EREMYA ÇELEBİ KÖMÜRCÜYAN, *İstanbul Tarihi, XVII. Asırda İstanbul*, trc. ve tahşiye eden Hrand D. Andreasyan, İstanbul 1952.

Georg Oğulukyan’ın Ruznamesi 1806 1810 İsyanları: III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdar Mustafa Paşa, trc. Hrand D. Andreasyan, İstanbul 1972.

HÂFİZ HIZIR İLYAS AĞA, *Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat, Letâif-i Vekâyi’-i Enderûniyye*, haz. Ali Şükrü Çoruk, İstanbul 2011.

İZZÎ SÜLEYMAN EFENDÎ, *İzzî Tarihi (Osmanlı Tarihi 1157–1165/ 1744–1752)*, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul 2019.

MUSTAFÂ İBN İBRÂHÎM, *Fenn-i Humbara, Humbara ve Ateşli Silahlar*, haz. Salim Ayduz, Şamil Çan, İstanbul 2015.

Müellifi Mechûl Bir Rûznâme, Osmanlı–Rus Harbi Esnâsında Bir Şâhidin Kaleminden İstanbul (1769–1774), haz. Süleyman Göksu, İstanbul 2007.

MÜTERCİM AHMED ÂSİM EFENDÎ, *Âsım Efendi Tarihi (Osmanlı Tarihi 1218–1224/1804–1809)*, C. I–II, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul 2015.

Osmanlı Döneminde İmamlar ve Bir İmanın Günlüğü, haz. Kemal Beydilli, İstanbul 2018.

SAHHAFLAR ŞEYHÎ-ZÂDE SEYYİD MEHMED ES‘AD EFENDÎ, *Vak‘a-nüvîs Es‘ad Efendi Tarihi (Bâhir Efendi’nin Zeyl ve İlâveleriyle/ 1237-1241/1821-1826)*, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul 2000.

SEYYİD HASAN MURADÎ, *Bir Kâtibin Kaleminden İstanbul’un 12 Yılı (1754-1766)*, haz. Recep Ahışalı, İstanbul 2016.

ŞÂNÎ-ZÂDE MEHMED ATÂ‘ULLAH EFENDÎ, *Şânî-zâde Târîhi [Osmanlı Tarihi (1223-1237/1808-1821)]*, C. I–II, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul 2008.

ŞEM‘DÂNÎ-ZÂDE FINDIKLILI SÜLEYMAN EFENDÎ, *Mür‘i‘t-Tevârih*, C. I.II.III, haz. M. Münir Aktepe, İstanbul 1976.

Taylesanizâde Hâfız Abdullah Efendi Tarihi, İstanbul’un Uzun Dört Yılı (1785-1789), haz. Feridun M. Emecen, İstanbul 2003.

TEŞRİFATÇI MEHMED ÂKÎF BEY, *Târih-i Cülûs-ı Sultân Mustafa Han-ı Sâlis, Sultan Üçüncü Mustafa Tarihi (İnceleme-Tıpkıbasım)*, haz. Erhan Afyoncu, İstanbul 2012.

ÜSKÜDARÎ ABDULLAH EFENDÎ, *Vâkı‘ât-ı Rûzmerre*, haz. Erhan Afyoncu, Recep Ahışalı, Mahmut Ak, Muzaffer Doğan, Ankara 2017.

VAK‘ANÜVİS SUBHÎ MEHMED EFENDİ, *Subhî Tarihi, Sâmi ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte 1730–1744*, haz. Mesut Aydın, İstanbul 2007.

Veysel Göger–Hüseyin Sarıkaya, “*Mora’nın İstirdâdına Dair Bir Kaynak Değerlendirmesi ve Nâdir’in Vâkı‘ât-ı Gazavât’ı*”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 20, s. 1–32, İstanbul 2009.

III. ARAŞTIRMALAR-İNCELEMELER

AFYONCU, Erhan, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, İstanbul 2018.

AGOSTON, Gabor, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Askeri Gücü ve Silah Sanayisi*, çev. Tanju Akad, İstanbul 2006.

AKTEPE, M. Münir, “Mahmud I.”, *İA*, VII (1987), 158–165.

BAYSUN, M. Cavid, “Kumbaracı”, *İA*, VI, 982–985.

BEYDİLLİ, Kemal, *İki İbrahim, Müteferrika ve Halefi*, İstanbul 2019.

——— “Mustafa III”, *DİA*, XXXI (2020), 280–283.

BİLGİN, A. Azmi, “Sinâniyye”, *DİA*, XXXVII (2009), 240–241.

DEMİR, Uğur, *Osmanlı Hizmetinde Bir Mühtedî: Humbaracı Ahmed Paşa*, İstanbul 2015.

HALAÇOĞLU, Ahmet, “Humbaracı”, *DİA*, XVIII (1998), 349–350.

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yazma Eserler Kataloğu, C. II, haz. Günay Kut, Zehra Toska, Fatma Büyükkarcı Yılmaz, Tülay Gençtürk Demircioğlu, Arzu Atık, İstanbul 2014.

KAFADAR, Cemal, “Ben ve Başkaları: On Yedinci Yüzyıl İstanbulu’nda Bir Dervişin Güncesi ve Osmanlı Edebiyatında Birinci Ağızdan Anlatılar”, *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken*, İstanbul 2014, s. 39–71.

KARABOĞA, Fatih, “Değeri Kıratla Ölçülen Temizlik Ferâşet-i Şerife”, *Yediküta Tarih ve Kültür Dergisi*, S. 134, İstanbul 2019, s. 54-61.

KARAHASANOĞLU, Selim, *Kadı ve Günlüğü: Sadreddinzâde Telhisî Mustafa Efendi Günlüğü (1711–1735) Üstüne Bir İnceleme*, İstanbul 2013.

ÖZCAN, Abdülkadir, *Osmanlı’da Tarih Yazımı ve Kaynak Türleri*, İstanbul 2020.

———“‘Mahmud I’”, *DİA*, XXVII (2003), 348–352.

SARICAOĞLU, Fikret, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi: Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*, İstanbul 2001.

———“‘Üsküdârî Seyyid Hasib ve Vefeyât’ında Üsküdar’la İlgili Bilgiler’”, *Üsküdar Sempozyumu IV*, 3-5 Kasım 2006, Bildiriler, C. II, İstanbul 2007, s. 545–553.

———“‘Osman III’”, *DİA*, XXXIII (2007), 456–459.

———“‘Rûznâme’”, *DİA*, XXXV (2008), 278–281.

TANMAN, M. Baha, “‘Ümmî Sinan Tekkesi’”, *DİA*, XLII (2012), 313–314.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilâtından Kapukulu Ocakları II: Cebeci, Topçu, Top Arabacıları, Humbaracı, Lâğımcı Ocakları ve Kapukulu Suvarileri*, Ankara 1944.

YAZICI, Tahsin, İPŞİRLİ, Mehmet, “‘Ferrâş’”, *DİA*, XII (1995), 408–409.

ZILFI, Madeline C., “‘Bir Müderrisin Günlüğü: Osmanlı Biyografi Çalışmaları İçin Yeni Bir Kaynak’”, çev. Selim Karahasanoğlu, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Oryantalizm II, Ankara 2002, s. 184–194.

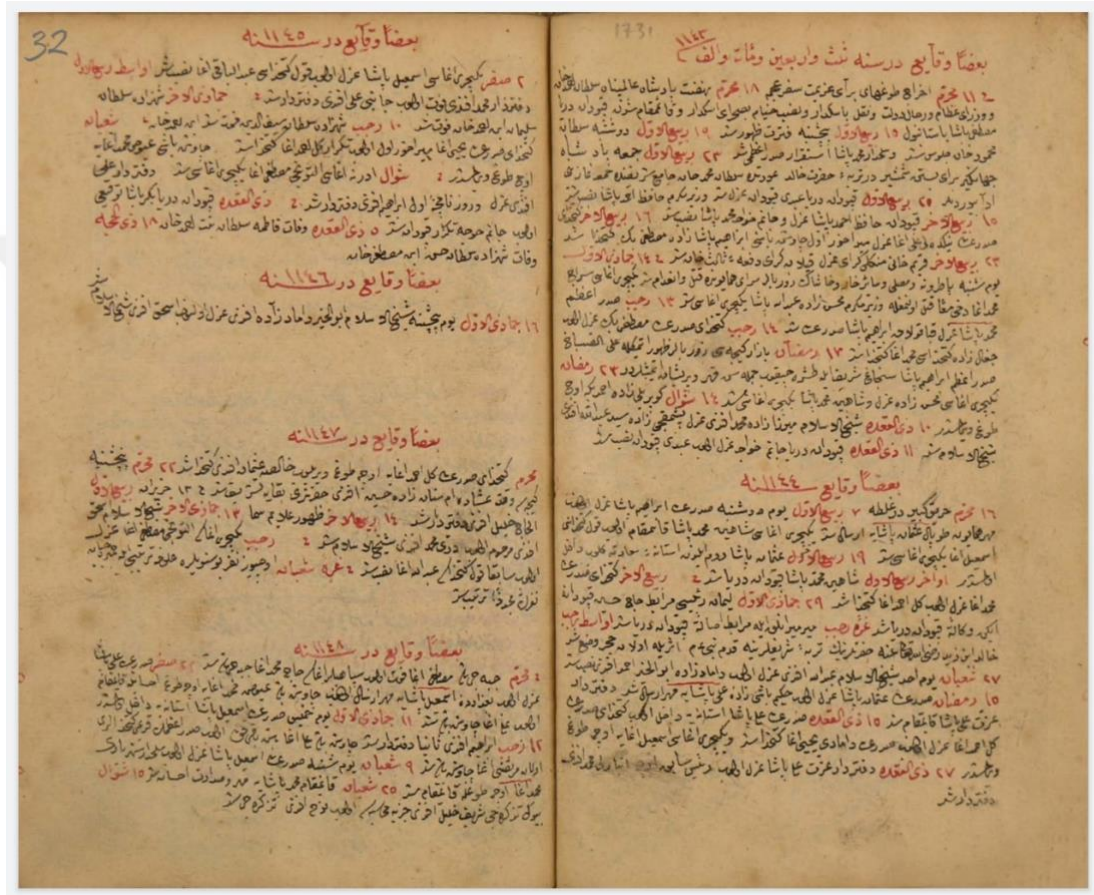
IV. Sözlükler

REDHOUSE, James W., *A Turkish And English Lexicon*, Constantinople 1890.

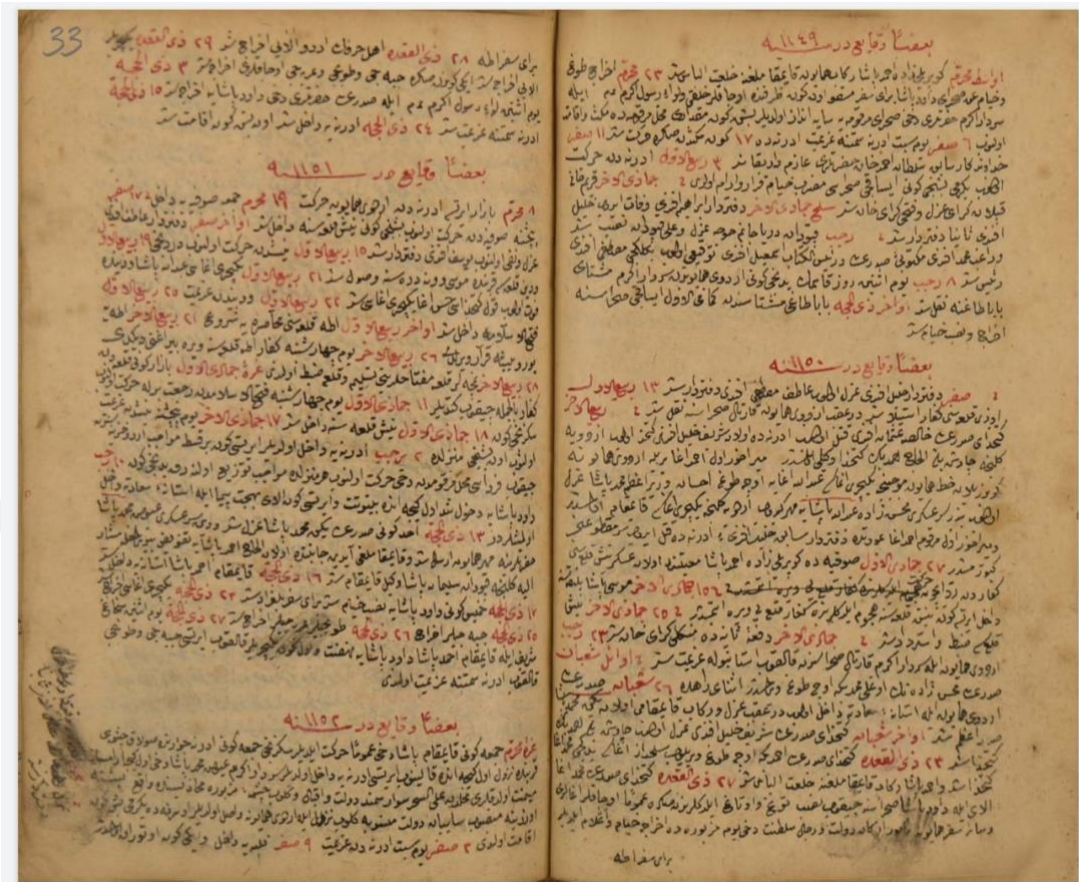
EKLER

1. Rûzmerre-Mecmûa Ekleri

1.1. Rûzmerre Metni

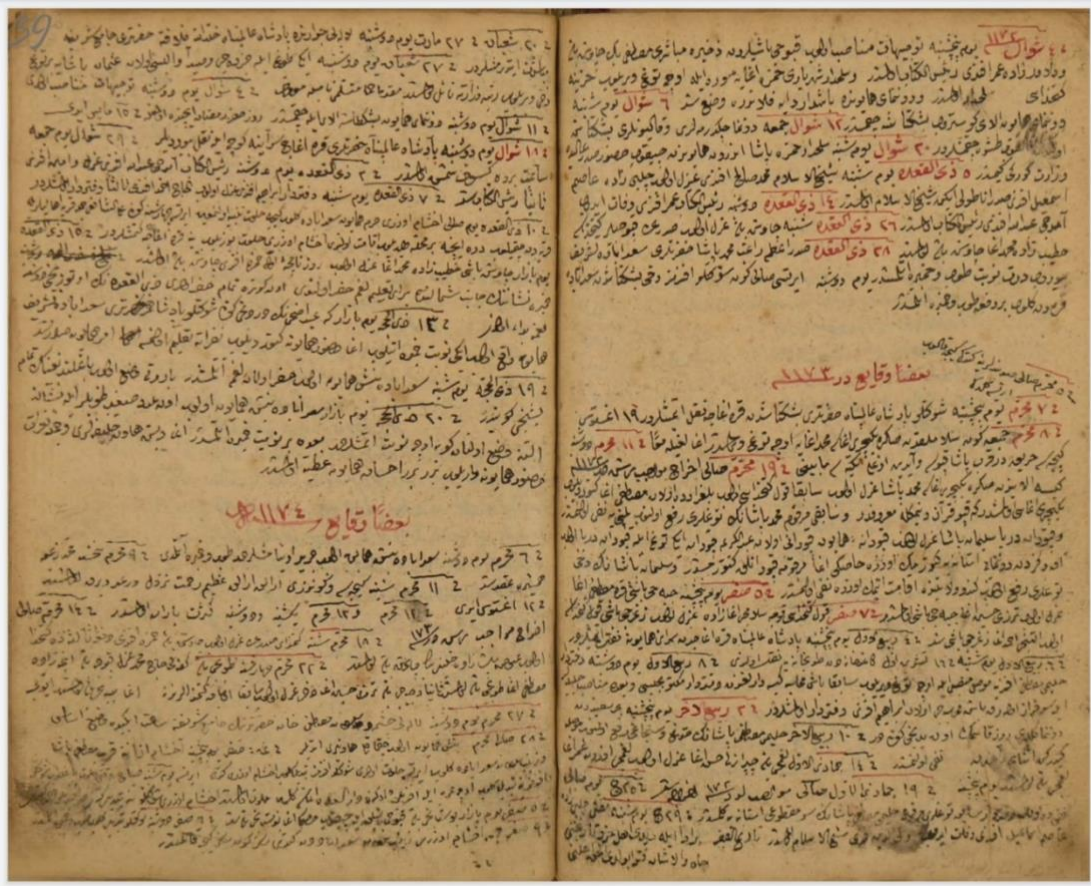
vr. 31b-32a

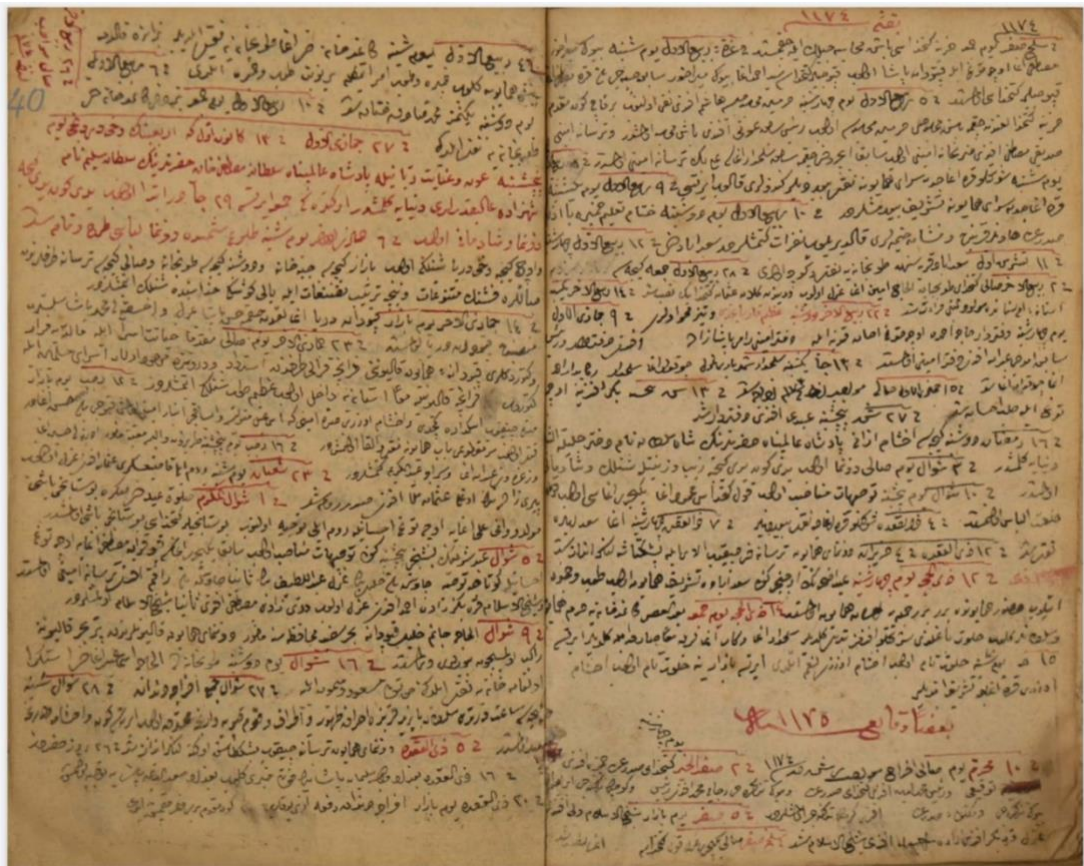

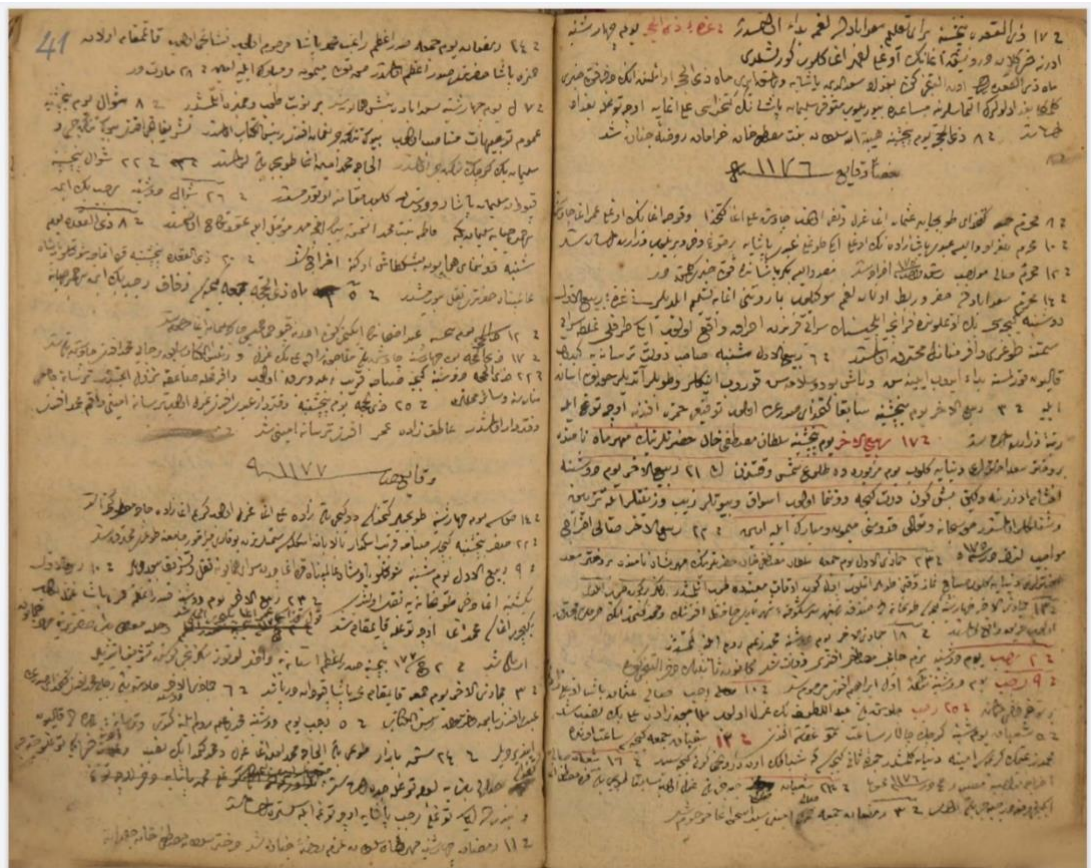
vr. 32b-33a

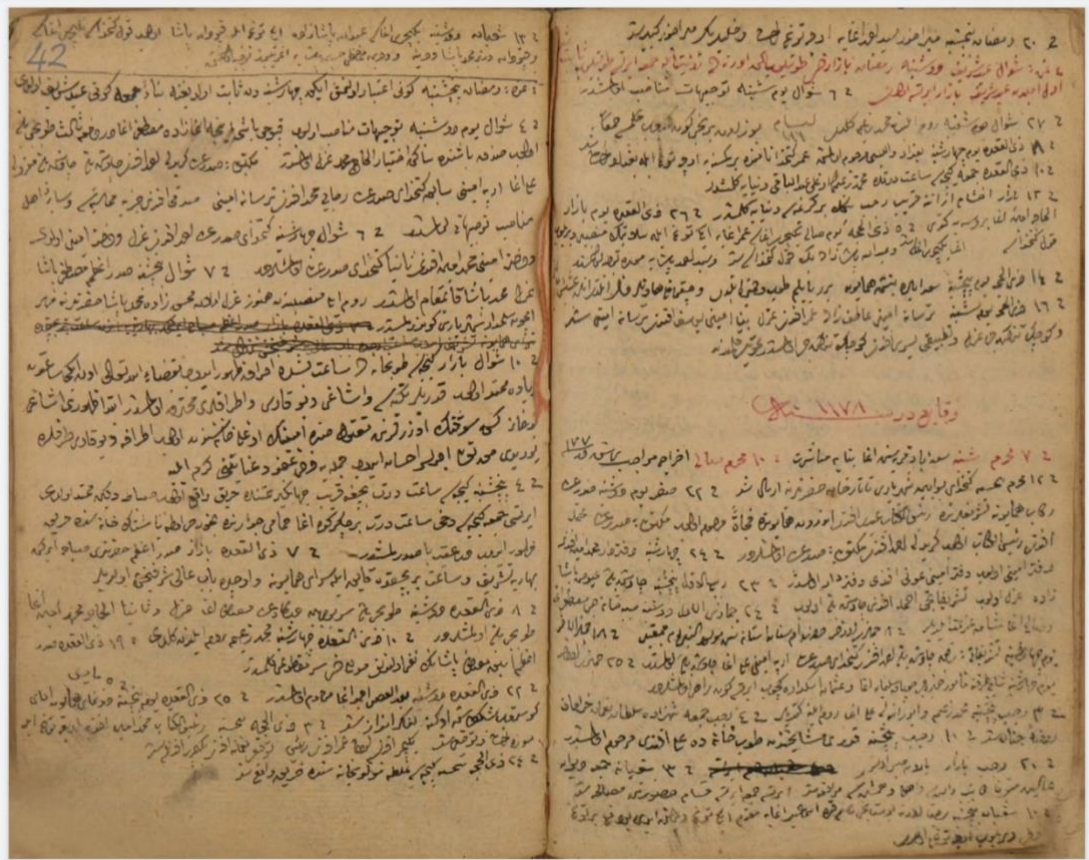

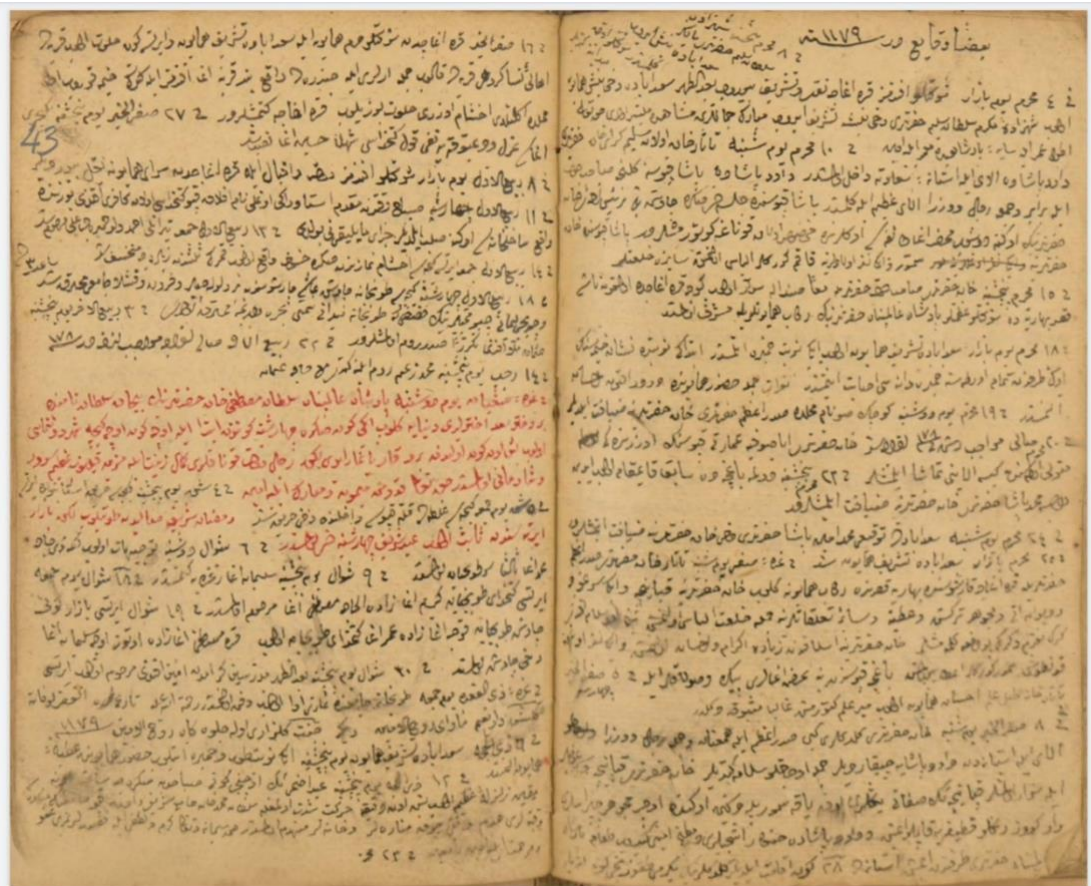
vr. 34b-35a

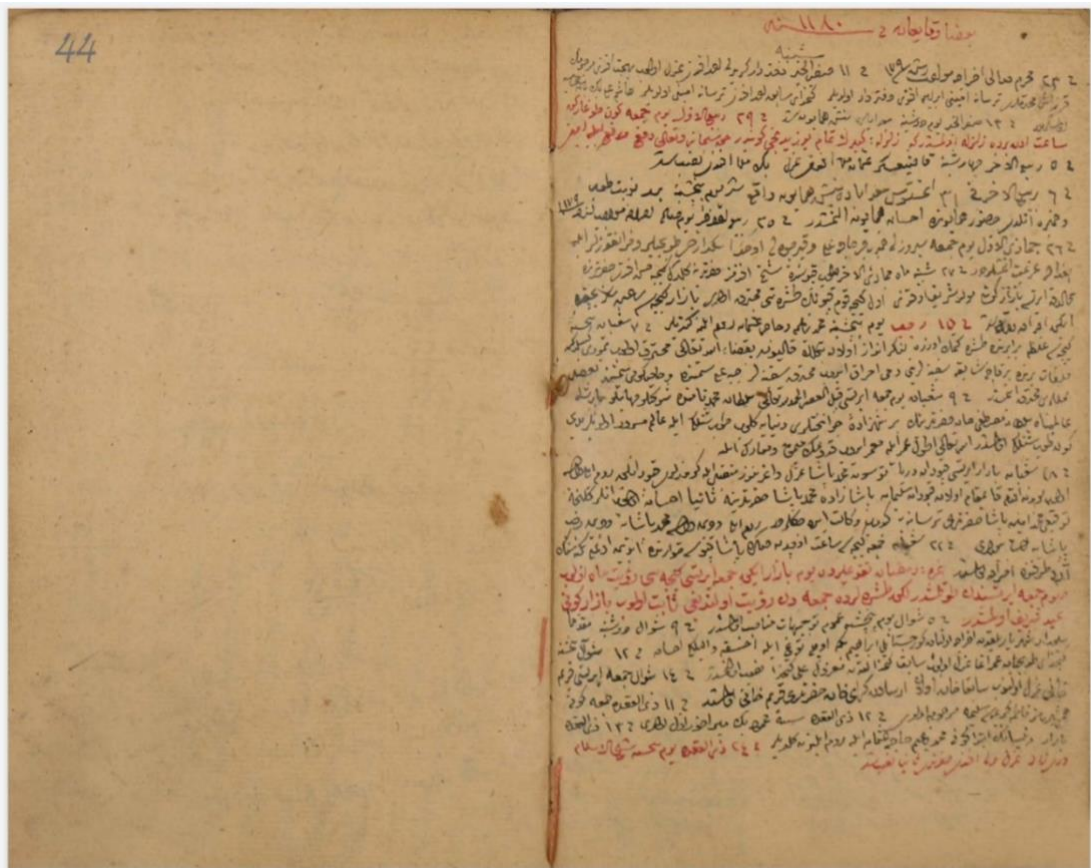

vr. 42b-43a

vr. 43b-44a

1.2.

[vr. 46b]

Der-zamân-ı Sultân Mahmûd Hân ba‘zan Kethudâ-yı Sadr-ı âlî beyân olunur

Fî 14 Receb sene [1]143 Mustafa Bey azl, Cıgâl-zâde kethudâsı Mehmed Ağa nasb. Fî R[ebî‘ü’l-âhır] sene [1]144 Mehmed Ağa azl, Gül Ahmed Ağa nasb. Fî 15 Zâ. sene [1]144 Gül Ahmed Ağa azl, Yahyâ Ağa nasb. Fî Ş[a‘bân] sene [1]145 Yahyâ Ağa mîrahûr-ı evvel, tekrâr Gül Ahmed Ağa nasb. Fî Muharrem sene [1]147 Gül Ahmed Ağa'ya üç tuğ, Hâssa Osmân Efendi nasb. Fî R[ebî‘ü’l-âhır] sene [1]150 Hâssa Osmân Efendi ordu-yı hümâyûnda katl, Şerîf Halîl Efendi nasb. Fî Evâhır-ı Ş[a‘bân] sene [1]150 Şerîf Halîl Efendi azl, Çavuş-başî Ahmed Bey nasb. Fî 23 Zâ. sene [1]150 Ahmed Bey'e üç tuğ, Silâhdâr Ağası Yedekci Mehmed Ağa nasb. Fî Câ. sene [1]153 Yedekci Mehmed Ağa azl, Mekke Medîne tâ‘mirine irsâl ve Sipah Ağası Pîr Mustafa Ağa nasb. Fî 23 R[ebî‘ü’l-âhır] sene [1]155 Pîr Mustafa Ağa'ya üç tuğla Belgrad, tekrâr Yedekci Mehmed Ağa nasb. Fî 27 S[afêr] sene [1]156 Yedekci Mehmed Ağa'ya Mısır ile üç tuğ, Şerîf Halîl Efendi sâniyen nasb.

Fî 7 C[emâziye'l-âhır] sene [1]159 Firârî Mustafa Efendi'ye üç tuğ, Tersâne Emîni Tiryâkî Mehmed Efendi nasb. Fî 22 Receb sene [1]159 Mehmed Efendi vezîr-i a‘zam olup, Defter Emîni Sa‘îd Efendi nasb. Fî 3 Râ. sene [1]160 Sa‘îd Efendi azl, Çavuş-başî Abdî Ağa nasb. Fî 18 Ş[a‘bân] sene [1]160 Abdî Ağa cebeci-başî ve Cebeci-başî Yeğen Ali Ağa nasb. Fî 22 Z[i‘l-hicce] sene [1]160 Yeğen Ali Ağa'ya üç tuğ, Tersâne Emîni Yûsuf Efendi nasb. Fî 15 S[afêr] sene [1]162 Düşenbe Yûsuf Efendi fevt, tekrâr Abdî Ağa nasb. Fî 3 L. sene [1]162 Düşenbe Abdî Ağa'ya Tırhala ile üç tuğ, Tersâne Emîni Devâtdâr Mehmed Bey nasb. Fî 23 M[uharrem] sene [1]163 Şenbe Devâtdâr Mehmed Bey sadr-ı a‘zam olup, ertesi pazar günü Sa‘îd Efendi nasb. Fî 4 R[ebî‘ü’l-âhır] sene [1]163 Sa‘îd Efendi Mısır'a irsâl, Çavuş-başî Uzun Bey demekle ma‘rûf İbrâhîm Bey Efendi Hazretleri nasb. ~~Fî 23 M[uharrem] sene [1]163.~~ Fî 24 Ş[a‘bân] sene [1]163 İbrâhîm Bey Efendi tersâne emîni olup, Defterdâr Memiş Efendi nasb. Fî 4 Râ. sene [1]164 Şenbe Memiş Efendi azl, Şehr-

emîni Nazîf Mustafa Efendi nasb. Fî 10 M[uharrem] sene [1]166 Nazîf Efendi azl, Tersâne Emîni İzzet Paşa Dâmâdı Mustafa Bey nasb. Fî 2 R[ebî'ü'l-âhır] sene [1]167 Cum'a Mustafa Bey fevt, Darb-hâne Emîni Abdullâh Efendi nasb. Fî 27 Z[i'l-hicce] sene [1]167 Düşenbe Abdullâh Efendi'ye iki tuğ, sâbık bostancı-başı Terzî Hüseyin Ağa nasb.

Der-zamân-ı Sultân Osmân Hân

Fî 27 C[emâziye'l-âhır] sene [1]168 Pençşenbe Terzî Hüseyin Ağa azl, Sadr-ı âlî Ali Paşa kethudâsı Velî Efendi nasb. Fî 8 Ş[a'bân] sene [1]168 Pazar Velî Efendi azl ve nefy, ertesi düşenbe günü Yeğen Efendi nasb. Fî 7 Zâ. sene [1]168 Cum'a gecesi Yeğen Efendi azl, Sa'îd Efendi nasb. Fî 19 M[uharrem] sene [1]169 Sa'îd Efendi sadr-ı a'zam olup, Re'îsü'l-küttâb Kâmil Ahmed Efendi nasb. Fî 15 Râ. sene [1]169 Şenbe Kâmil Ahmed Efendi'ye Selânik ile üç tuğ verilüp, Re'îsü'l-küttâb Hâmid Hamza Efendi nasb. Fî 13 L. sene [1]169 Şenbe Hâmid Hamza Efendi azl, Mehmed Emîn-zâde Hüseyin Ağa nasb. Fî 9 C[emâziye'l-âhır] sene [1]170 Düşenbe Hüseyin Ağa azl, Yûsuf Efendi nasb. Fî 21 Zâ. sene [1]170 Pazar Yûsuf Efendi azl, Dervîş Mustafa Efendi nasb. Fî 3 Z[i'l-hicce] sene [1]170 Pençşenbe günü Dervîş Efendi fevt olup, Re'îsü'l-küttâb Bekir Efendi nasb.

Der-zamân-ı Sultân Mustafa Hân

Fî 27 Râ. sene [1]171 Cum'a Bekir Efendi azl, Çavuş-başı Gürcistânî Mehmed Ağa nasb. Fî 12 Ş[a'bân] sene [1]171 Pençşenbe Mehmed Ağa'ya Rumili ile üç tuğ verilüp, Hâmid Hamza Efendi nasb. Fî 22 Ş[a'bân] sene [1]172 Pençşenbe Hâmid Hamza Efendi azl, Subhî-zâde () Efendi nasb. Fî 18 M[uharrem] sene [1]174 Şenbe Subhî-zâde azl ve çavuş-başılıktan Hâmid Hamza Efendi sâlisen nasb. Fî 2 S[afar] sene [1]175 Çehârşenbe Hâmid Hamza Efendi tevkî'î hâcegânlık ile, Re'îs Mehmed Emîn Efendi nasb. Fî 6 Cemâziye'l-âhır sene 1177 Mehmed Emîn azl, Çavuş-başı Recâyî Mehmed Efendi nasb. Sene 1178 Fî 18 Cemâziye'l-âhır Çehârşenbe çavuş-başı olup, Teşrifâtî-i sâbık Ahmed Efendi nasb. Fî 6 Şevvâl sene [1]178 Çehârşenbe tevcîhâtndan iki gün sonra Ahmed Efendi azl, Defter Emîni Mehmed Emîn Efendi sâniyen nasb.

[vr. 47a]

Der-zamân-ı Sultân Mahmûd Hân ba‘zan defterdârân beyân

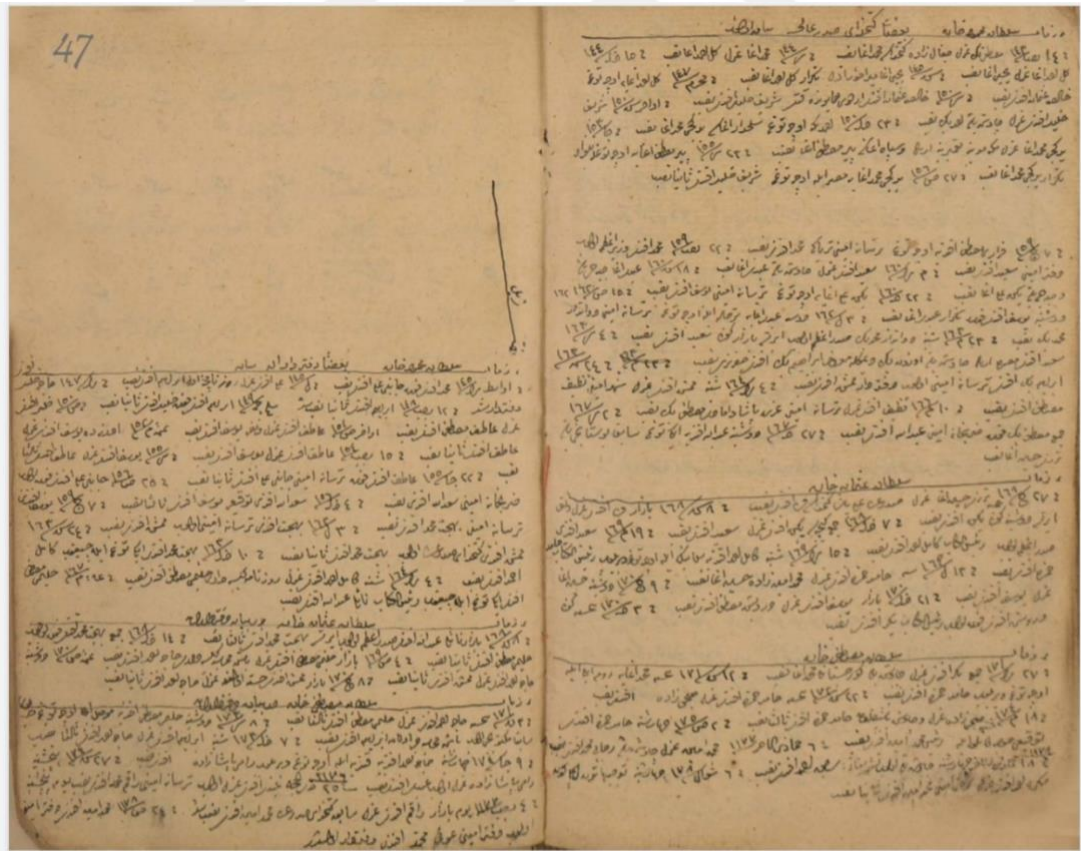
Fî evâsıt-ı Râ. sene [1]145 Mehmed Efendi fevt, Cânibî Ali Efendi nasb. Fî L. sene [1]145 Ali Efendi azl, Rûznâmçe-i Evvel İbrâhîm Efendi nasb. Fî Râ. sene [1]147 Hacı Halîl Efendi defterdâr-şüd. Fî 12 Receb sene [1]148 İbrâhîm Efendi sâniyen nasb-şüd. Selh-i C[emâziye'l-âhır] sene [1]149 İbrâhîm Efendi fevt, Halîl Efendi sâniyen nasb. Fî S[afer] sene [1]150 Halîl Efendi azl, Âtîf Mustafa Efendi nasb. Evâhır-ı S[afer] sene [1]151 Âtîf Efendi azl ve nefy, Yûsuf Efendi nasb. Gurre-i M[uharrem] sene [1]152 Edirne'de Yûsuf Efendi azl, Âtîf Efendi sâniyen nasb. Fî 15 Receb sene [1]154 Âtîf Efendi azl, Yûsuf Efendi nasb. Fî R[ebî'ü'l-âhır] sene [1]155 Yûsuf Efendi azl, Âtîf Efendi sâlisen nasb. Fî 22 Câ. sene [1]155 Âtîf Efendi fevt, Tersâne Emîni Cânibî Ali Efendi sâniyen nasb. Fî 25 S[afer] sene [1]156 Cânibî Ali Efendi fevt olup Darb-hâne Emîni Sa'dullâh Efendi nasb. Fî 4 Zâ. sene [1]156 Sa'dullâh Efendi tevkî'î, Yûsuf Efendi sâlisen nasb. Fî 7 C[emâziye'l-âhır] sene [1]159 Yûsuf Efendi tersâne emîni, Behcet Mehmed Efendi nasb. Fî 3 L. sene [1]162 Behcet Efendi tersâne emîni olup Memiş Efendi nasb. Fî 24 Ş[a'bân] sene [1]163 Memiş Efendi kethudâ-yı sadr-ı âlî olup Behcet Mehmed Efendi sâniyen nasb. Fî 10 Zâ. sene [1]163 Behcet Mehmed Efendi iki tuğ ile çıkup Kâmil Ahmed Efendi nasb. Fî 4 Râ. sene [1]164 Şenbe Kâmil Ahmed Efendi azl, Rûznâmçe Kîsedârı Halîmî Mustafa Efendi nasb. Fî Gurre-i M[uharrem] sene [1]167 Halîmî Mustafa Efendi iki tuğ ile çıkup Re'îsü'l-küttâb Nâ'ilî Abdullâh Efendi nasb.

Der-zamân-ı Sultân Osmân Hân der-beyân-ı Defterdârân

Fî 8 Ş[a'bân] sene [1]168 Pazar Nâ'ilî Abdullâh Efendi sadr-ı a'zam olup ertesi Behcet Mehmed Efendi sâlisen nasb. Fî 14 Zâ. sene [1]168 Cum'a Behcet Mehmed Efendi fevt olup Halîmî Mustafa Efendi sâniyen nasb. Fî 4 S[afer] sene [1]169 Pazar Halîmî Mustafa Efendi azl, Baş-muhâsebe Kîsedârı Hacı Ahmed Efendi nasb. Gurre-i S[afer] sene [1]170 Düşenbe Hacı Ahmed Efendi azl, Memiş Efendi sâniyen nasb. Fî 8 C[emâziye'l-âhır] sene [1]170 Pazar Memiş Efendi hasta olmağla azl, Hacı Ahmed Efendi sâniyen nasb.

Der-zamân-ı Sultân Mustafa Hân der-beyân-ı Defterdârân

Fî 3 N. sene [1]171 Pençşenbe Hâcî Ahmed Efendi azl, Halîmî Mustafa Efendi sâlisen nasb. Fî 8 R[ebî'ü'l-âhır] sene [1]173 Düşenbe Halîmî Mustafa Efendi'ye Musul ile üç tuğ verilüp sâbıkâ mektûbcu olup baş-muhâsebeci olan İbrâhîm Efendi nasb. Fî 7 Zâ. sene [1]173 Şenbe İbrâhîm Efendi azl, Hâcî Ahmed Efendi sâlisen nasb. Fî 9 Câ. sene [1]174 Çehârşenbe Hâcî Ahmed Efendi'ye Kandiye ile üç tuğ verilüp Râmî Paşa-zâde () Efendi nasb. Fî 27 Ş[a'bân] sene [1]174 Pençşenbe Râmî Paşa-zâde azl olup Abdî Efendi nasb. Sene 1176 Fî 25 Zi'l-hicce Abdî Efendi azl olup Tersâne Emîni Râkım Mehmed Efendi nasb, yevm-i pençşenbe. Fî 4 Receb sene 1177 Yevm-i pazar Râkım Efendi azl, sâbık Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Mehmed Emîn Efendi nasb-şüd. Fî 24 S[afer] sene 1178 Mehmed Emîn Efendi defter emîni olup Defter Emîni Avnî Mehmed Efendi defterdâr olmuştur.

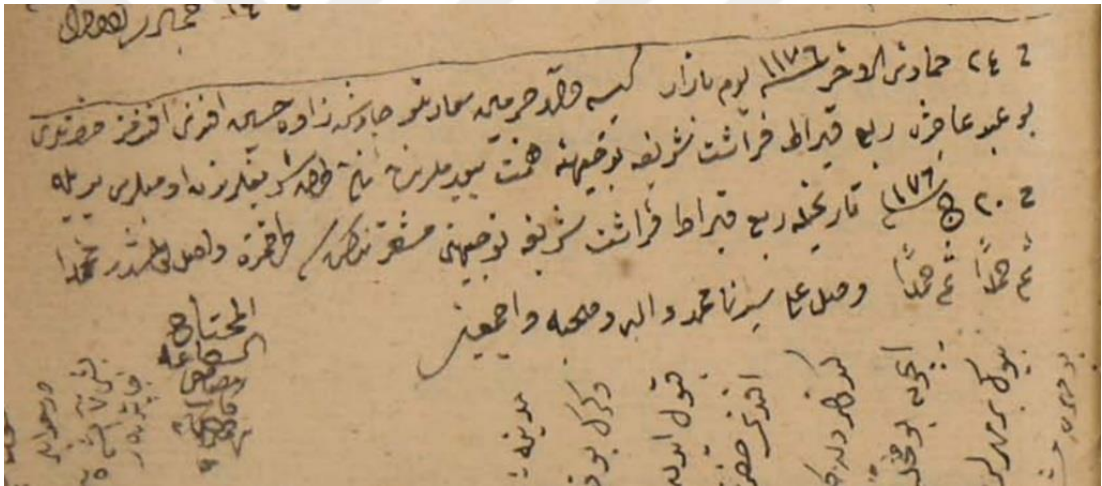

1.3.

[vr. 49a]

Fî 24 Cemâziye'l-âhır Sene 1176 Yevm-i pazar Kîsedâr-ı Haremeyn sa'âdetlü Çavuş-zâde Hüseyin Efendi efendimiz hazretleri bu 'abd-i 'âcize rub'-ı kırat ferâşet-i şerîfe tevcîhine himmet buyurmalarından nâşî tarîk-i şerîflerinden âdemîleri yediyle Fî 20 C[emâziye'l-âhır] sene 1176 târîhle rub'-ı kırat ferâşet-i şerîfe tevcîhini müş'ir tezkiresi tarafımıza vâsıl olunmuşdur. Fe-hamden sümme hamden sümme hamden ve sallı alâ seyyidînâ Muhammed ve âlihî ve sahbihî ve ecma'în.

El-muhtâcû'l-bidâ'a Mustafa Kâtib-i Ser-humbaracıyân.

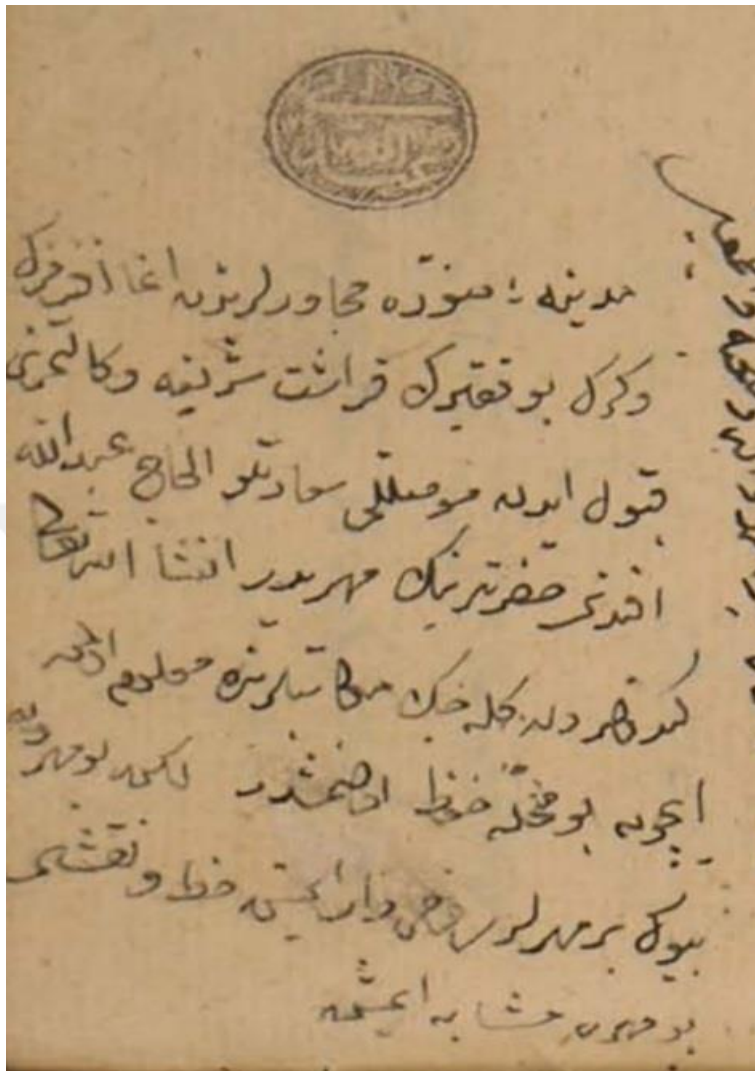

1.4.

[vr. 49a]

Mühür: Hâcî Abdullâh [1]172.

Medîne-i Münevvere mücâvirlerinden ağa efendimizin ve gerek bu fakîrin ferâşet-i şerîfe vekâletlerini kabûl eden Mûsullu sa'âdetlü el-Hâc Abdullâh Efendimiz hazretlerinin mührüdür. İnşâ'Allâhu te'âlâ kendilerden gelecek mekâtîblerinde ma'lûm olmak için bu mahalle hıfz olunmuşdur, lâkin bu mührden büyük bir mührleri dahi var imiş, hat ve nakşî bu mühre müşâbih imiş.

1.5.

[vr. 51a]

Vilâdet-i Sultân Mustafa ibnü's-Sultân Ahmed Hân, Fî S[afar] sene [1]129, der-Edirne.

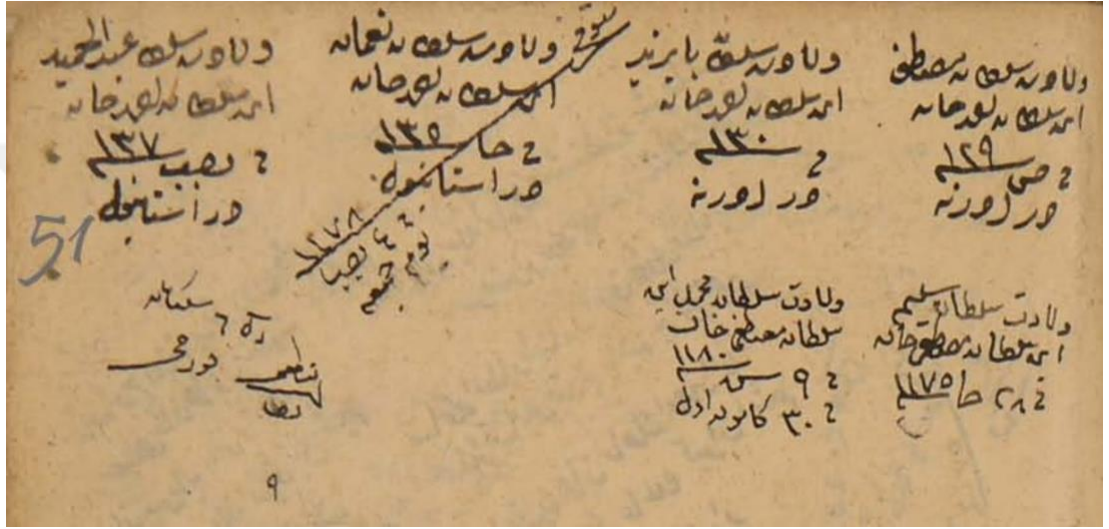
Vilâdet-i Sultân Bâyezîd ibnü's-Sultân Ahmed Hân, Fî sene [1]130, der-Edirne.

Vilâdet-i Sultân Nu'mân ibnü's-Sultân Ahmed Hân, Fî Câ. Sene [1]135, der-İstanbul, Müteveffâ-şüd Fî 4 Receb sene 1178, Yevm-i cum'a.

Vilâdet-i Sultân Abdülhamîd ibnü's-Sultân Ahmed Hân, Fî Receb sene [1]137, der-İstanbul.

Vilâdet-i Sultân Selîm ibnü's-Sultân Mustafa Hân, Fî 28 Câ sene 1175.

Vilâdet-i Sultân Mehmed ibnü's-Sultân Mustafa Hân, Fî 9 Ş[a'bân] sene 1180, Fî 30 Kânûn-ı evvel.

1.6.

[vr. 56a]

Der-beyân-ı Sultân Mahmûd Hân ibnü's-Sultân Mustafa Hân, Fî 2 Kânûn-ı evvel Fî 28 S[afer] sene 1168 Yevm-i cum'a merhûm olmağla Sultân Osmân cülûs etmişdir.

Fî 19 Râ. sene 1143 cülûs, Fî 21 Eylûl idi düşenbe.

Aded 24, Mevlid sene 1108 Fî 3 M[uharrem], Cülûs sene 1143 Fî ..., Saltanat Sene 25, Fevt-sinn sene 1168, Ömr-sinn sene 60.

Silâhdâr Mehmed Paşa, sene 1143 Râ., eşhur 5.

Kabakulak İbrâhîm Paşa, sene 1143 Ş[a'bân], eşhur 6,5.

Topal Osmân Paşa, Fî 7 Râ. sene 1144, Eşhur 6, yevm 9.

Hekîmbaşı-zâde Ali Paşa, Fî 16 N. sene 1144, sene 3, eşhur 5.

İsmâ'îl Paşa-yı Gürcü, Fî 21 S[afer] sene 1148, eşhur 5,5.

Diğer Silâhdâr Mehmed Paşa, Fî 9 Ş[a'bân] sene 1148, sene 1, eşhur 8.

Muhsin-zâde Abdullâh Paşa, Fî R[ebî'ü'l-âhır] sene 1150, eşhur 6.

Yeğen Mehmed Paşa, Fî 26 Ş[a'bân] sene 1150, sene 1, eşhur 4,5.

İvaz Mehmed Paşa, Fî 13 Z[i'l-hicce] sene 1151, sene 1, eşhur 3,5.

el-Hâc Ahmed Paşa, Fî 28 Râ. sene 1153, sene 1, eşhur 9,5.

Hekîmbaşı-zâde Ali Paşa, def'a-i sâni, Fî 15 S[afer] sene 1155, sene 1, eşhur 5,5.

Hasan Paşa, Fî 4 Ş[a'bân] sene 1156, sene 2, eşhur 11,5.

Tiryâkî Mehmed Paşa, Fî 22 Receb sene 1159, sene 1, yevm 25.

Abdullâh Paşa, Fî 17 Ş[a'bân] sene 1160, sene 2, eşhur 5.

Devâtdâr Mehmed Paşa, Fî 23 Muharrem sene 1163, sene 2, eşhur 7.

Mustafa Paşa, Fî 18 Ş[a'bân] sene 1165.

Der-beyân-ı Sultân Osmân ibnü's-Sultân Mustafa Hân, Fî 19 Teşrîn-i evvel, Fî 16 S[afer] sene 1171 pazar gecesi merhûm olmağla Sultân Mustafa Hân Hazretleri cülûs etmişlerdir.

Fî 2 Kânûn-ı evvel cülûs-şüd, Fî 28 S[afer] sene 1168 Cum'a.

Aded 25, Mevlid 1108, Cülûs sene 1168 Fî 28 S[afer], Saltanat sene 3, Fevt-sinn sene 1171, Ömr-sinn sene 63.

İbkâ ve takrîr, Mustafa Paşa-yı merkûm, sene 1168 Fî 28 S[afer].

Hekîmbaşı-zâde Ali Paşa, def'a-i sâlis, Fî 3 Câ. sene [1]168, Fî 13 C[emâziye'l-âhır] sene [1]168, Âsitâne'ye dâhil.

Nâ'ilî Abdullâh Paşa, Fî 8 Ş[a'bân] sene 1168.

Silâhdâr Ali Paşa, Fî 16 Zâ. sene 1168.

Mehmed Sa'îd Paşa, Fî 19 M[uharrem] sene 1169.

Mustafa Paşa def'a-i sâni, Fî 20 C[emâziye'l-âhır] sene 1169 Mühr irsâl Mora'ya, Fî 3 Ş[a'bân] sene ۶ Âsitâne'ye dâhil.

Râgıb Mehmed Paşa, Fî 20 R[ebî'ü'l-âhır] sene 1170 mühr Haleb'e irsâl, Fî 8 C[emâziye'l-âhır] sene ۶ Âsitâne'ye dâhil.

Der-beyân-ı Sultân Mustafa Hân ibnü's-Sultân Ahmed Hân halleda'llâhu hilâfeteHu ve eyyede saltanataHu

Aded 26, Mevlid sene 1129 S[afer], Cülûs sene 1171 Fî 16 S[afer], Fî 19 Teşrîn-i evvel

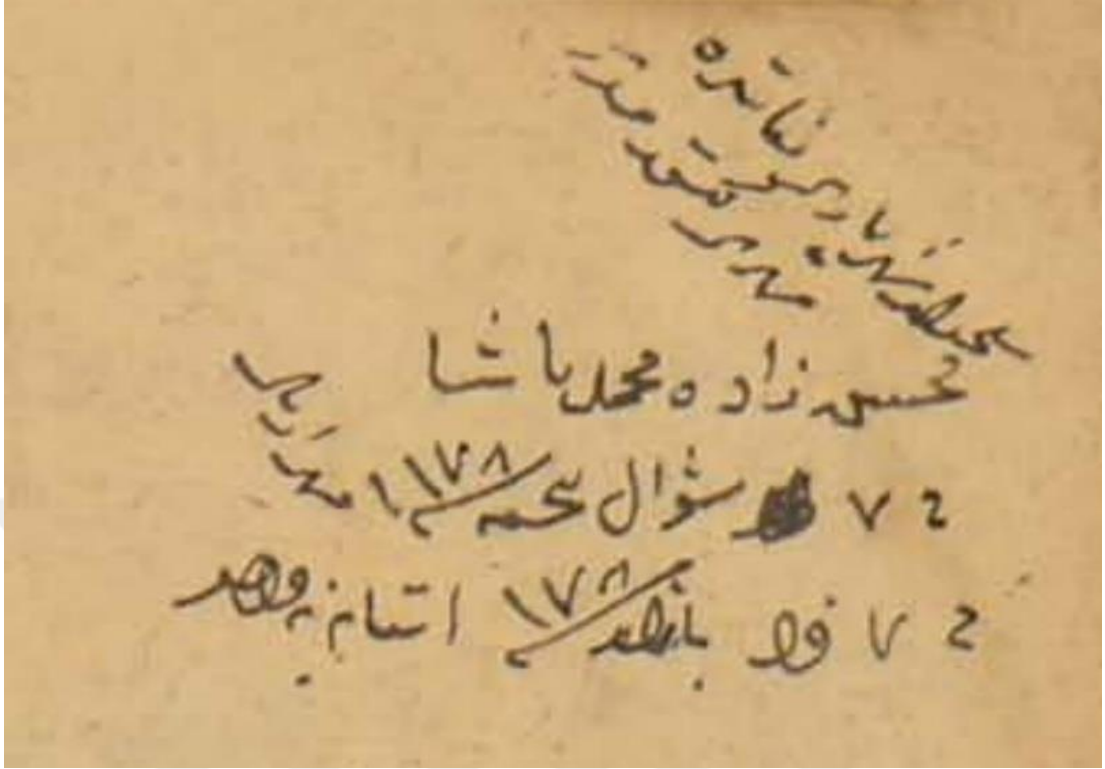
İbkâ ve takrîr, Râgıb Mehmed Paşa-yı mezkûr, Fî 16 S[afer] sene [1]171.

Hamza Paşa Hazretleri, Fî 24 Ramazân sene 1176, Fî 28 Mart.

Mustafa Paşa def'a-i sâlis, Fî 23 Düşenbe Rebî'ü'l-âhır sene 1177 mühr Haleb'e irsâl, ... C[emâziye'l-âhır] sene [1]177 Âsitâne'ye dâhil-şüd, Mühr Haleb'e irsâl olunup sekizinci günden sonra dâhil-şüd.

[vr. 56b]

Muhsin-zâde Mehmed Paşa, Fî 7 Şevvâl Pençşenbe sene 1178 Mühr irsâl, Fî 7 Zâ. Pazar sene [1]178 Âsitâne'ye dâhil, Silâhdâr-ı şehriyârî Manastır'a mührü götürmüşdür.

1.7.

[vr. 59b]

~~Tevcîhât-ı vezâret an-zamân-ı Sultân Osmân Hân ibnü's-Sultân Mustafa Hân, Fî 28 S[afer] sene 1168~~

Fî 3 Câ. Sene 1168 Yevm-i şenbe Sadr-ı âlî Mustafa Paşa azl olup Trabzon'dan Ali Paşa gelince Yeniçeri Ağası Mustafa Ağa'ya müceddeden üç tuğ verilüp kâ'im-makâm olmuştur.

~~Fî 8 Ş[a'bân] sene 1168 Yevm-i yekşenbe Sadr-ı âlî Ali Paşa azl olup Defterdâr Nâ'îlî Abdullâh Efendi'ye müceddeden mühr ihsân şüd.~~

~~Fî 8 Ş[a'bân] sene 1168 Yevm-i yekşenbe Silâhdâr-ı Şehriyârî Ali Ağa'ya müceddeden üç tuğ verilüp tevki'î şüd, ba'dehû mühr ihsân.~~

~~Fî 19 M[uharrem] sene 1169 Yevm-i şenbe Sadr-ı âlî Silâhdâr Ali Paşa azl ve katl olunup Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Sa'îd Efendi sadr-ı a'zam şüd.~~

~~Fî 15 Râ. sene 1169 Yevm-i şenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Kâmil Ahmed Efendi'ye Selânik ile müceddeden üç tuğ verilmiştir.~~

~~Fî 30 C[emâziye'l-âhır] sene 1169 Yevm-i pençşenbe Sadr-ı âlî Sa'id Paşa azl olup Mora'dan Mustafa Paşa gelince Yeniçeri Ağası İbrâhîm Ağa'ya müceddeden üç tuğ ihsân olunup kâ'im makâm olmuştur.~~

Fî 3 Receb sene 1169 Pazar iki tuğ ile kapudân-ı deryâ olan Süleymân Paşa'ya bir tuğ dahi verilüp üç tuğlu olmuştur, pazar.

~~Fî 2 L. sene 1169 Yevm-i salı Çavuş-başı Abdurrahmân Ağa'ya Mar'aş ile müceddeden üç tuğ verilmiştir, fevt-şüd.~~

Fî 13 L. sene 1169 Yevm-i şenbe Şamlı Es'ad Paşa karındaşı Mustafa Paşa'ya müceddeden üç tuğ verilmiştir.

Fî 4 Z[i'l-hicce] sene 1169 Silâhdâr-ı Şehriyârî Mehmed Ağa'ya Tırhala ile müceddeden üç tuğ verilmiştir, yevm-i düşenbe.

Fî 5 M[uharrem] sene 1170 Pençşenbe Gül Ahmed Paşa-zâde Mîrahûr-ı Evvel Ali Bey'e Rumili ile müceddeden üç tuğ verilmiştir.

Fî 16 R[ebî'ü'l-âhır] sene 1170 Yevm-i cum'a Gazzeli Mekkî-oğlu Hüseyin Bey'e müceddeden üç tuğ verilüp ba'dehû mîru'l-Hâc olmuştur.

~~Fî 20 R[ebî'ü'l-âhır] sene 1170 Salı Sadr-ı âlî Mustafa Paşa azl olup Haleb'den Râgıb Mehmed Paşa gelince Kethudâ-yı Bevvâbîn-i Şehriyârî Zîştovili Ali Ağa'ya müceddeden üç tuğ verilüp kâ'im makâm olmuştur.~~

~~Fî 30 L. sene 1170 Yekşenbe Yeniçeri Ağası Tosun Mehmed Ağa'ya Konya ile müceddeden üç tuğ verilmiştir.~~

Neferân 14.

~~Tevcîhât-ı vezâret an zamân-ı Hazret-i Sultân Mustafa Hân ibnü's-Sultânü'l-Gâzî Ahmed Hân, Fî 16 S[afer] sene 1171~~

~~Fî 28 Râ. sene 1171 Yevm-i şenbe Yeniçeri Ağası Na'î band Mehmed Ağa'ya ağalıkla müceddeden üç tuğ verilmiştir, fevt.~~

Fî Gurre-i R[ebî'ü'l-âhır] sene 1171 Yevm-i salı yeniçeri ağalığından sâbıkâ iki tuğla çıkan Hasan Paşa'ya Rumili ile bir tuğ dahi verilmiştir.

~~Fî 12 Ş[a'bân] sene 1171 Pençşenbe Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Gürcistânî Mehmed Ağa'ya Rumili ile müceddeden üç tuğ verilmiştir.~~

Fî 10 Zâ. sene 1171 Yekşenbe Sivas'da iki tuğlu zâdeli oğlu Feyzullâh Paşa'ya bir tuğ dahi verilmiştir.

Fî 15 Z[i'l-hicce] sene 1171 Yevm-i şenbe Râgıb Paşa Dâmâdı Mîrahûr-ı Evvel Hüseyin Ağa'ya Urfa ile müceddeden üç tuğ verilmiştir.

Fî 4 L. sene 1172 Yevm-i pençşenbe Silâhdâr-ı Şehriyârî Hamza Ağa'ya Mora ile müceddeden üç tuğ verilmiştir.

~~Fî 8 M[uharrem] sene 1173 Yevm-i cum'a Yeniçeri Ağası Hâcî Mehmed Ağa'ya selâmlıktan sonra ağalıkla müceddeden üç tuğ verilmiştir, ref'-şüd.~~

~~Fî 8 Rebî'ü'l-evvel sene 1173 Yevm-i düşenbe Defterdâr Halîmî Mustafa Efendi'ye müceddeden üç tuğ ihsânıyla Musul mansıbı verilmiştir, katl-şüd.~~

[vr. 60a]

Fî 27 Ş[a'bân] sene 1173 Düşenbe iki tuğ ile cerdecî olup Saydâ vâlîsi olan Osmân Paşa'ya bir tuğ dahi verilmiştir. Hamâ mütesellimi

~~Fî Gurre-i Râ. sene [1]174 Şenbe Büyük Mîrahûr Mustafa Ağa üç tuğ ile kapudân-ı deryâ şüd, Fî Gurre-i Râ.~~

~~Fî 9 Cemâziye'l-evvel sene [1]174 Defterdâr Hâcî Ahmed'e üç tuğ ile Konya, yevm-i çehârşenbe, fevt-şüd.~~

~~Fî 13 Şa'bân sene 1174 Pençşenbe Re'îs Dâmâdı Bekir Efendi'ye üç ... tuğ ile Haleb tevcih şüd.~~

Fî 2 Safer sene [1]175 [silinmiş] tuğ ile tevkî'î-şüd.

Fî 1 Şevvâl sene 1175 Salât-ı 'îdden sonra Bostancı Moldovanî Ali Ağa'ya üç tuğ ile Rumili ihsân-şüd, Şevvâl, yevm-i pazar.

Fî 5 Şevvâl sene [1]175 'Îd'in beşinci pençşenbe günü tevcîhâtta sâbık Yeniçeri Ağası Kapukıran Mustafa Ağa'ya üç tuğ ile Kütahya ihsân.

~~Fî evâ'il-i Zi'l-hicce sene [1]175 Bağdâd vâlîsi müteveffâ Süleymân Paşa'nın kethudâsı Ali Ağa'ya üç tuğ ile Bağdâd ihsân olunmuştur.~~

Fî 10 Muharrem sene 1176 Belgrad'da iki tuğ ile olan Abdî Paşa-zâde'nin oğlu Abdî Paşa'ya bir tuğ dahi verilmiştir.

Fî 3 Rebî'ü'l-âhır sene [1]176 Sâbıkâ Kethudâ-yı Sadr-ı âlî Tevkî'î Hamza Efendi'ye üç tuğ ihsân-şüd, yevm-i pençşenbe.

Fî 23 ... Rebî'ü'l-âhır sene 1177 Düşenbe yeniçeri ağası üç tuğla kâ'im-makâm-şüd, Mehmed Paşa, sene 1177.

~~Fî 24 Şa'bân sene [1]177 Pazar [?] Adana'da iki tuğlu Sâlih Paşa'ya üç tuğ ihsân şüd, Cebeci Abdullâh ... kethudâsı, yevm-i pazar.~~

~~Fî 24 Şa'bân Sene [1]177 Pazar [?] Urfalı iki tuğlu Mehmed Paşa'ya üç tuğ ihsân şüd, Bender'de iki tuğlu Receb Paşa'ya Silistire.~~

~~Fî 20 Ramazân Pençşenbe sene [1]177 Mîrahûr Seyyid Ahmed Ağa'ya üç tuğ ihsân şüd.~~

Fî 7 Zi'l-ka'de Yevm-i çehârşenbe sene 1177 Bağdâd Vâlîsi Ali Paşa merhûm olmuş, Ömer Kethudâ'ya üç tuğla Bağdâd verildi, Neferân 22.

~~Fî 10 Şa'bân Pençşenbe sene 1178 Sâbıkâ Edirne bostancı başısı Kara İsmâ'îl Ağa'ya mukaddemî iki tuğ ve bu def'a bir tuğ dahi ihsân olunmuştur.~~

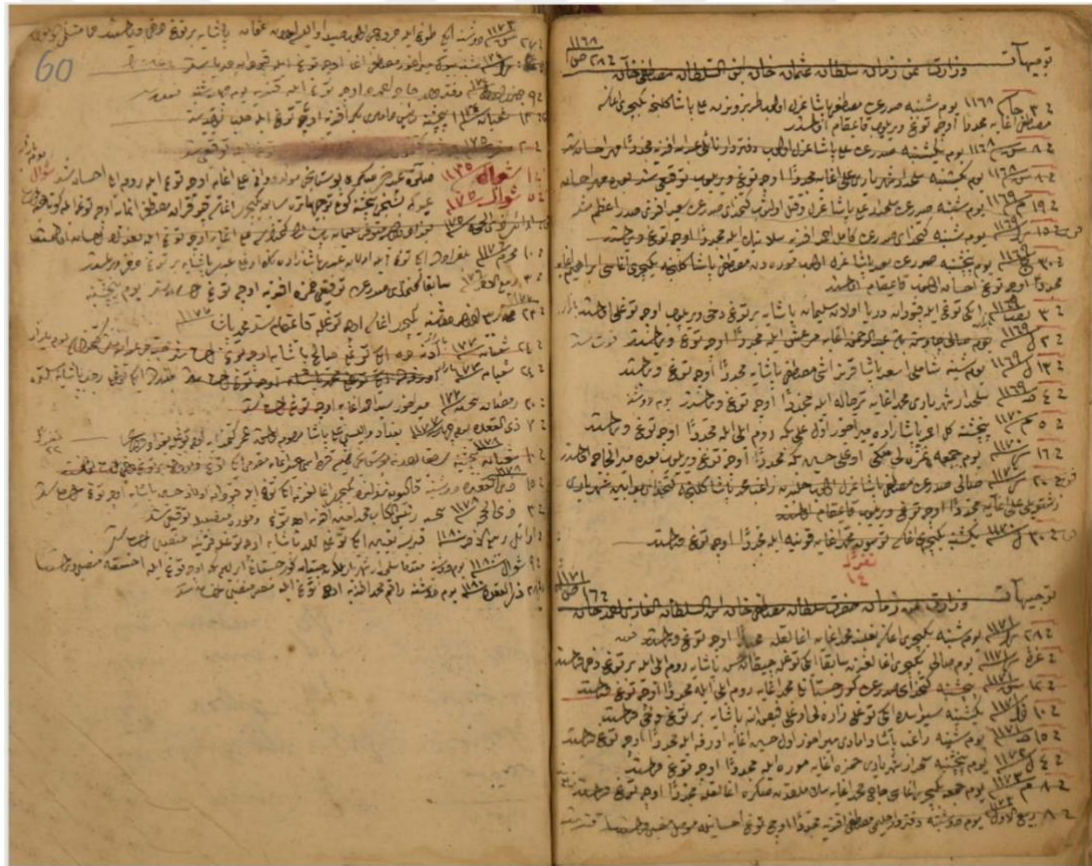
Fî 15 Zi'l-ka'de Düşenbe sene 1178 Kalyon nüzûlunda yeniçeri ağalığından iki tuğ ile kapudân olan Hüseyin Paşa'ya üç tuğ ihsân-şüd.

Fî 3 Zi'l-hicce sene 1178 Pençşenbe Re'îsü'l-küttâb Mehmed Emîn Efendi'ye üç tuğ ve Mora mansıbyla tevkî'î-şüd.

Fî evâ'il-i Rebî'ü'l-âhır sene 1180 Kıbrıs'a ta'yîn iki tuğlu Ahmed Paşa'ya üç tuğla Konya mansıbı ihsân-şüd.

Fî 9 Şevvâl sene 1180 Yevm-i düşenbe mukaddemâ silâhdâr-ı şehriyârîlikden çıkan Gürcistânlı İbrâhîm Bey'e üç tuğ ile Ahıska mansıbı verilmiştir.

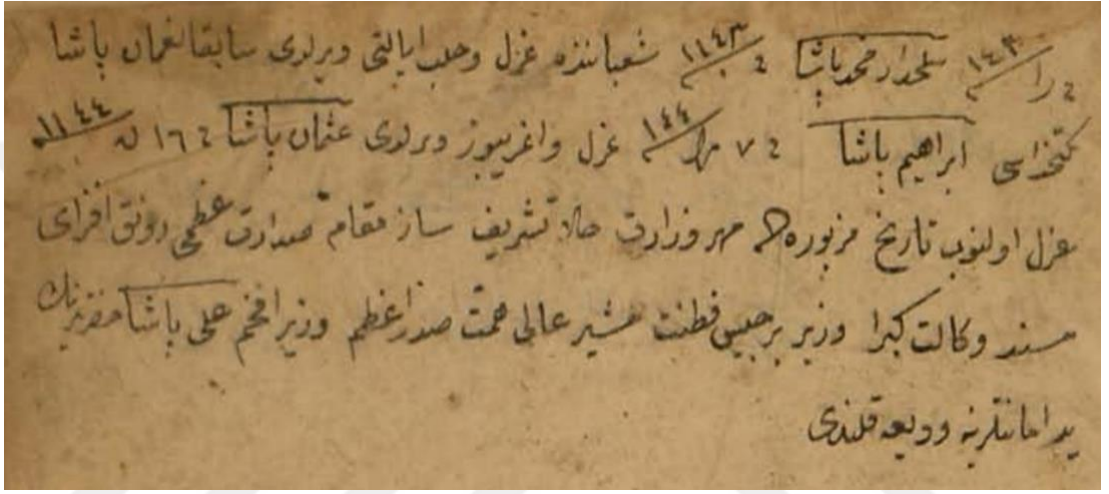
Fî 28 Zi'l-ka'de sene 1180 Yevm-i düşenbe Râkım Mehmed Efendi'ye üç tuğ ile Mısır mansıbı ihsân-şüd.

1.8.

[vr. 61b]

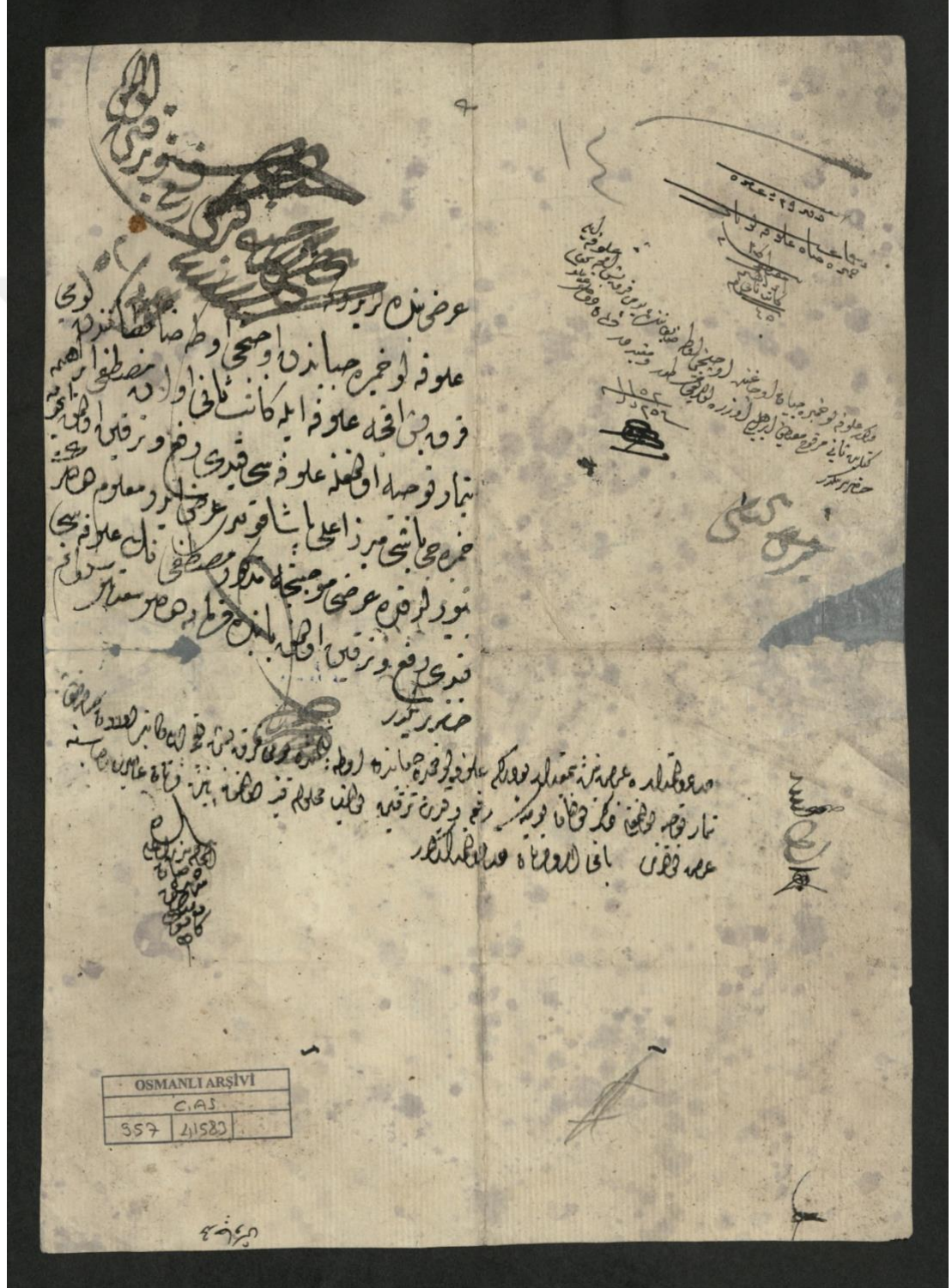
Fî Râ sene [1]143 Silâhdâr Mehmed Paşa Fî sene 1143 Şa‘bân’nda azl ve Haleb eyâleti verildi. Sâbıkâ Nu‘mân Paşa kethudâsı İbrâhîm Paşa Fî 7 Râ. sene [1]144 azl ve Eğriboz verildi. Osmân Paşa Fî 16 N. sene 1144 azl olunup, târîh-i mezbûrede mühr-i vezâret hâlâ-teşrif-sâz-ı makâm sadâret-i uzmâ revnak-efzâ-yı mesned-i vekâlet-i kübrâ vezîr-i bercîs-i fitnat müşîr-i âlî himmet sadr-ı a‘zam vezîr-i efham Ali Paşa Hazretleri'nin yed-i emânetlerine vedî‘a kılındı.

Son varakta yer alan bu kısım ters yazılmış, yazma yanlış cildlenmiş olabilir.

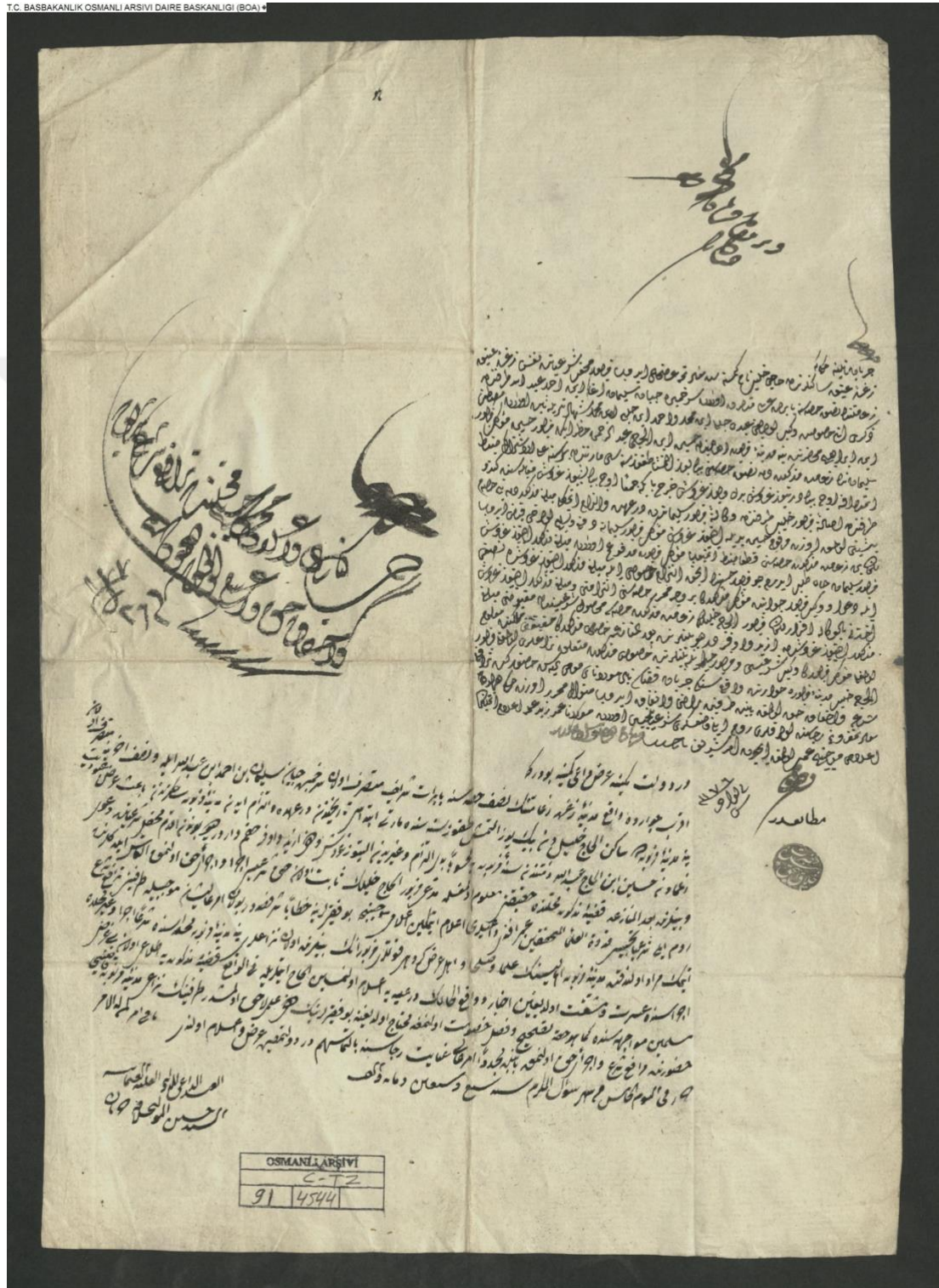
2. Ser-humbaracıyân Kâtibi Mustafa Efendi ile İlgili Belgeler

2.1. Kâtib-i Sâni Mustafa Efendi'nin Ulûfe Kaydının Terkîni

C.AS.00957.41583.001

2.2. Eski Zağra Zeâmetiyle İlgili Dâvâ

2.3. Humbaracı Mustafa veled-i İbrâhîm'in Vefâtı

